

Växjö och Öjaby

SVERIGES KYRKOR
SMÅLAND

ANITA LIEPE

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

GRUNDAT AV SIGURD CURMAN OCH JOHNNY ROOSVAL

PÅ UPPDRAG AV KUNGL VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

UTGIVET AV STEN KARLING, ARMIN TUULSE OCH PER-OLOF WESTLUND

SMÅLAND

BAND IV

ALMQVIST & WIKSELL STOCKHOLM 1970-71

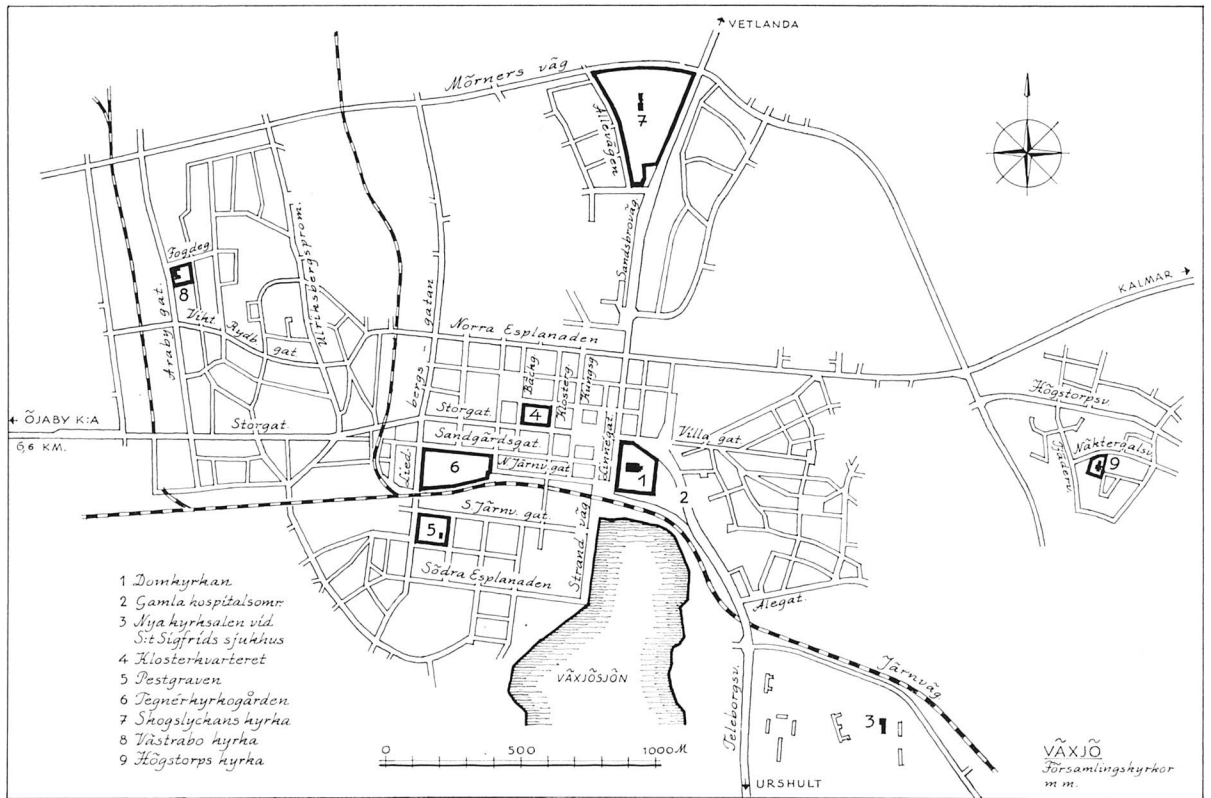
UTGIVET MED ANSLAG FRÅN
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

SMÅLAND

BAND IV

VÄXJÖ PASTORATS KYRKOR

SAMT REGISTER TILL BAND IV

Detalj av karta över Växjö med de i band IV behandlade kyrkorna och kyrkogårdarna markerade. Utarbetad av J Söderberg, 1971. Som underlag har använts turistkarta över Växjö, utg 1970.

Innehållsförteckning till band IV

KARTA ÖVER VÄXJÖ	IV
FÖRORD TILL BAND IV	VII
VÄXJÖ DOMKYRKA <i>av Evald Gustafsson och Marian Ullén</i>	
VÄXJÖ STIFT — EN HISTORISK ÖVERSIKT <i>av Lars-Olof Larsson</i>	9
KYRKOBYGGNADEN <i>av Evald Gustafsson</i>	23
MÅLNINGAR <i>av Marian Ullén</i>	152
INREDNING OCH INVENTARIER <i>av Marian Ullén</i>	162
VÄXJÖ OCH ÖJABY KYRKOR <i>av Anita Liepe</i>	
ÄLDRE KYRKOR OCH KYRKOGÅRDAR	285
SKOGSLYCKANS KYRKA OCH KYRKOGÅRD	298
VÄSTRABO KYRKA	303
HÖGSTORPS KYRKA	307
ÖJABY KYRKA	318
REGISTER TILL BAND IV	
ORTREGISTER	361
PERSONREGISTER	364
SAKREGISTER	371

Förord till Småland band IV

Småland band IV omfattar beskrivningar av Växjö domkyrka, försvunna och nytillkomna kyrkor i Växjö samt Öjaby kyrka, som även tillhör Växjö pastorat. Dessutom ingår register.

Volymen om Växjö domkyrka (volym 136), som utkom föregående år, lagom till stiftets 800-årsjubileum, har författats av landsantikvarien fil lic Evald Gustafsson och antikvarien fil lic Marian Ullén. För beskrivningen av de övriga växjökyrkorna samt Öjaby kyrka och registerdelen (volym 143) svarar fil kand Anita Liepe. För övriga uppgifter i samband med beskrivningarnas tillkomst hänvisas till respektive volymers förord.

Det är oss en stor glädje att detta band har kunnat fullbordas så snabbt och vi framför ett varmt tack till alla dem som på olika sätt medverkat.

Stockholm i oktober 1971

Sten Karling

Per-Olof Westlund

Armin Tuulse

Växjö och Öjaby kyrkor

Växjö och Öjaby kyrkor

VÄXJÖ, SMÅLAND BAND IV:2

Av ANITA LIEPE

VOLYM 143 AV SVERIGES KYRKOR, KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

GRUNDAT AV SIGURD CURMAN OCH JOHNNY ROOSVAL

PÅ UPPDRAG AV KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

UTGIVET AV STEN KARLING, ARMIN TUULSE OCH PER-OLOF WESTLUND

Almqvist & Wiksell Stockholm 1971

UTGIVET MED ANSLAG FRÅN
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

FOTO SÖREN HALLGREN (där ej annat angives)

GRAFISK FORMGIVNING VIDAR FORSBERG

Beskrivningen av Växjö och Öjaby kyrkor är påbörjad 1969 samt avslutad i december 1970. Excerperingen i VLA har utförts av Karin Ingvarson.

Översättning av bildtexter och sammanfattning till engelska av Albert Read. Bildmaterial, anteckningar och excerpter förvaras i ATA.

Omslagsbilden återger Öjaby kyrka. Foto 1969.

På omstående sida: Växjö domkapitels sigill (jfr fig. 7)

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB UPPSALA 1971

Innehåll

VÄXJÖ OCH ÖJABY KYRKOR	
<i>Förord</i>	281
VÄXJÖ KYRKOR OCH Kyrkogårdar	
<i>Inledning</i>	283
ÄLDRE KYRKOR OCH Kyrkogårdar	
<i>Hospitalskyrkan</i>	285
<i>Klosterkyrkan</i>	288
<i>Pestgrav</i>	289
<i>Tegnérkyrkogården</i>	290
SKOGSLYCKANS KYRKA OCH Kyrkogård	298
VÄSTRABO KYRKA	303
HÖGSTORPS KYRKA	307
NOTER	312
KÄLLOR OCH LITTERATUR	313
FÖRKORTNINGAR	315
SUMMARY	315
ÖJABY KYRKA	
<i>Inledning</i>	318
<i>Kyrkogården</i>	318
<i>Kyrkobyggnaden</i>	323
<i>Byggnadshistoria</i>	325
<i>Inredning och inventarier</i>	332
NOTER	356
KÄLLOR OCH LITTERATUR	358
FÖRKORTNINGAR	359
SUMMARY	359
REGISTER TILL SMÅLAND BAND IV	
ORTREGISTER	361
PERSONREGISTER	364
SAKREGISTER	371

Förord

Med föreliggande volym, författad av fil kand Anita Liepe, fullbordas publiceringen av kyrkorna i Växjö pastorat. Volymen innehåller även register till Småland band IV, vars första del, som utkom förra året, behandlar Växjö domkyrka.

Beskrivningen av de moderna kyrkorna i Växjö har med nödvändighet getts en mera summarisk behandling än vad gäller de äldre monumenten. De är dock illustrerade med såväl exteriör- som interiörbilder, likaså redovisas situationsplan och grundplan. Inventarierna beskrivs endast i urval.

Vid arbetet i kyrkorna har vänlig hjälp lämnats av församlingarnas prästerskap och kyrkovaktmästare. Ett speciellt tack riktas till kyrkoadjunkt Lars Rye-Danjelsen, Öjaby, sjukhusintendent Ivar Berggren vid Sankt Sigfrids sjukhus samt landsantikvarie Jan Erik Anderbjörk och övriga tjänstemän vid Smålands Museum i Växjö. Landsantikvarie Evald Gustafsson, Lund, har välvilligt ställt material till förfogande för historiken över de nu försvunna kyrkorna i Växjö. Likaså har de berörda arkitekterna välvilligt lämnat ut sina planritningar för reproducering. Som vanligt har dessutom värdefull hjälp lämnats av tjänstemän inom Raä, SHM och Nordiska Museet samt av andra med redaktionen regelbundet samarbetande fackmän på olika områden. Registerdelen har granskats av fil mag Hilda Kauri. Till alla dessa framför vi ett varmt tack.

Stockholm i oktober 1971

Sten Karling

Per-Olof Westlund

Armin Tuulse

VÄXJÖ KYRKOR OCH KYRKOGRÄRDAR

Småland, Kronobergs län, Växjö stift

Inledning

Växjö, stifts- och residensstad i Växjö stift respektive Kronobergs län, ligger mitt i det sydligaste av smålandslänen, strax söder om Helgasjön, vid norra änden av den lilla Växjösjön. På grund av talrika fientliga härjningar och eldsvådor av stor omfattning under såväl medeltid som nyare tid har stadens arkivalier till stor del gått förlorade, varför våra kunskaper om dess äldre historia är jämförelsevis ringa. Växjö nämns första gången i de bevarade skriftliga källorna 1170, och platsen omtalas då som biskopssäte (Dänische Bibliothec III, s 138; Larsson, s 50). Stadsprivilegierna daterar sig från 1342. Staden, som under medeltidens lopp utvecklades till kulturellt centrum och huvudort för hela Värebygdens, har sannolikt uppstått kring en gammal handels- eller marknadsplats. Dess läge i en naturlig skärningspunkt mellan förbindelseleder åt olika håll inom det gamla Varend stöder detta antagande (jfr ovan Växjö domkyrka, s 23 samt Berg, s 56 f). Förleden i ortnamnet Växjö torde kunna härledas ur det fornsvenska »vaegher», d v s väg. Namnets betydelse skulle sålunda vara »sjön vid vägen eller vägarna». Med hänsyftning på de småländska sjöarnas stora bety-

delse som färdleder under vintertid kan namnet möjligen modifieras till »sjön, där en eller flera vintervägar gå fram». I detta sammanhang kan påminnas om att vintermarknader i äldre tider ofta hållits på isen utanför en stad (Berg, s 62–64; jfr ovan Växjö domkyrka, s 23).

Den äldsta stadsbebyggelsen var sannolikt lokaliserad mellan två bäckar, Snickarebäcken i väster och Guldsmedsbäcken i öster, båda med utlopp i Växjösjön. Domkyrkan uppfördes i den lägsta delen av stadsområdet vid sjöstranden (se ovan Växjö domkyrka, fig 16). Ett helgeandshus, efter reformationen benämnt hospital, grundades senast i början av 1300-talet vid den nordöstra stranden av Växjösjön. Vidare uppfördes i slutet av 1400-talet ett franciskanerkloster i stadens västra del. De till dessa institutioner hörande kyrkorna kommer att var för sig behandlas nedan.

Som ovan antytts har Växjö upprepade gånger härjats av brand. Den danske kungen Erik Klipping antas ha bränt staden 1277 under ett krig mot Magnus Ladulås. 1570 och 1612 inträffade liknande katastrofer i samband med nordiska sjuårskrigets slutskede respektive kalmarkriget. Ytterligare öde-

Fig 210. Evangelisten Matteus, figurskulptur från den av »Snickaren Jöns Päderesson från Asarums socken» år 1664 för Öjaby kyrka utförda predikstolen. Foto 1969.

St Matthew the Evangelist, a figure on the pulpit made in 1664 for Öjaby Church by "Carpenter Jöns Päderesson from the parish of Asarum".

läggande bränder omtalas från åren 1658, 1799, 1838 och 1843. Helt naturligt har dessa händelser medfört att stadens äldre bebyggelse utplånats. Under 1900-talet har genom de senare decenniernas sanering av stadens centrala delar även den resterande 1800-talsbebyggelsen till stora delar försvunnit. Växjö centrum uppvisar idag bilden av en helt modern stad med endast obetydlig prägel av sin mer än 800-åriga historia.¹ Sedan årsskiftet 1970/71 ingår Växjö stad, som då hade 35 994 invånare, i ett kommunblock, benämnt Växjö kommun.

1711 anlades en pestkyrkogård i stadens södra

del. 1807 påbörjades planering av en kyrkogård, senare uppkallad efter biskop Esaias Tegnér, ca 500 m väster om den då vid domkyrkan befintliga och uppenbarligen överfyllda kyrkogården. För att fylla de behov, som uppstått genom den under de senaste decennierna nytillkomna bebyggelsen i Växjös ytterområden har uppförts tre sk småkyrkor, Skogslyckans, Västrabo och Högstorps kyrkor, samtliga hörande till Växjö pastorat. Nedan lämnas skilda beskrivningar av de ovan nämnda kyrkogårdarna samt av var och en av de moderna kyrkobyggnaderna. Till Växjö pastorat hör även Öjaby.

Fig 211. Växjö domkyrka med omgivande bebyggelse under slutet av 1600-talet. I förgrunden ses hospitalsbyggnaderna. Detalj av bild ur *Suecia antiqua et hodierna*. Foto N Lagergren 1970.

Växjö Cathedral with surrounding buildings towards the end of the 17th century. In the foreground are the hospital buildings. Detail from a picture in Suecia antiqua et hodierna.

I slutet av 1600-talet förefaller flertalet av hospitalets byggnader att ha varit i mycket dåligt skick och i behov av reparation. Hospitalets dåvarande syssloman och predikant Johannes Wretinus³ inlämnade 1698 till domkapitlet ett förslag till ombyggnad av inrättningens huvudbyggnad. Han vädjar samtidigt bl a »att Ven: Consist: täcktes gifwa ordres när och huru byggias skall antingen som förr varit eller som medföljande afrithningh uthwijsar, eller allenast Een lijten Kyrka fram för fattigstugan i Söder upsättes, således att allenast een wägg sampt dör och fönster öfver dören blifwer Emillan stora fattigstugan och kyrkan Jämbwähl fönster på bägge sijdone på gafflen Emillan fattigstugan och Kyrkian på Norre sijdan för fattigstugan, Een förstuga afdelt till in- och uthgångh, både till gården och Locum Privatum, der emoth Norr uth een dörr eller Fånestuga».⁴ Det planerade nybygget drog dock ut på tiden och det är ovisst huruvida det alls kom till stånd. Som skäl för dröjsmålet anförs bl a att »Scholae Byggnaden och dhe andre Cronehusen ... ännu ståå i Byggnat och perfectioneras måtte».⁵ Efter branden 1702, (se ovan) måste emellertid hospitalet byggas upp på nytt. Som arkitekt inkallades stadsbyggmästaren i Eksjö, Lars Höflin (jfr ovan, Växjö domkyrka s 114, 117), men nybyggnaden kom trots detta att utföras efter förslag av Wretinus, vilket föranlät Höflin att i en skrivelse till domkapitlet ge uttryck för sin stora förtrytelse.⁶ Beträffande kyrkan förefaller Wretinus ha frångått sitt förslag från 1698 (se ovan). Av en karta med tillhörande beskrivning från 1792 (fig 212) framgår att kyrkan ingick i huvudbyggnaden, det s k »Hospitalshuset», vilket var beläget på sjukhusområdets västra del och hade ena långsidan vänd mot Växjösjön. Kyrkan omgavs i norr av »Sjukstuvan», i söder av »Dårhuset» och i öster av »Förstuvan». Byggnadsmaterialet var trä. Räkenskaperna för 1705 omtalar två fönster »millan Kiörkan och patient-stugorna» samt två fönster »Uti Sacristijgan», den förstnämnda anordningen »på dhet dhe patienter som inthet komme up uhr sine sängar må merendels höra på Gudztiensten».⁷ I ett protokoll från en husesyn 1722 beskrives kyrkan sålunda: »Kyrkan består av altare, predikestol, bänkar, en liten sakerstiga med dörr, gångjärn, lås och nyckel likaledes kyrkodörren behållen (11

fönster, 14 bänkar).⁸ Även Samuel Rogbergs beskrivning från ca 1770 verifierar ovanstående (Rogberg, s 110). Omfattande reparationer på huvudbyggnadens väggar och tak utfördes 1724.⁹ Taken var täckta med »Näfwer och torf» och man beslutade nu att byta ut förstugans taktäckning mot »Bräder och Tiärande». Kyrkan torde i likhet med övriga hospitalsbyggnader ha rivits då nytt hospital 1793–94 uppfördes på annan plats (se ovan).

Beträffande klockstapeln omtalas reparationer ett flertal gånger. 1682 synes den ha byggts om helt och hållet (räk). 1696 heter det att man till stapeln behöver »twänne biälkar à 16 eller 18 alnar långa till stötter, emädan thet helt ostadigt är, och befahras att dhen kullfaller emedan han ej har fäste i dhen gamla stuguwäggen».¹⁰ Även klockstapeln måste återuppbyggas efter branden 1702. I 1705 års räkenskaper omtalas »kläckestapelens bespänande». 1724 avgjordes att dess »stolpar kunde bättre Conserveras för wattn och rotnad widh jorden som elliest ofelbart faller öfver ända, sampt des Takrensas och tiäras».¹¹

Hospitalskyrkan ägde en klocka, som ännu, i omgjutet skick, är bevarad och används vid Sankt Sigfrids sjukhus. Klockan (fig 213) bär runt halsens övre del inskriptionen: IESVS CHRISTVS HILPE OS ALLA FATIGA 1574 samt runt slagringen: KOPIERAD OCH OMGJUTEN AF K. G. BERGHOLTZ & CO¹² I STOCKHOLM ÅR 1902. Halsen pryds även av ett antal medaljonger. Vikt 50 kg, före omgjutningen 45 kg. Hänger nu i en klockstapel av trä, uppförd 1968. Var före detta år placerad i ett träd och ännu tidigare i en stapel, antagligen tillkommen i samband med det nya hospitalets byggnad på 1790-talet (se ovan).

Övriga inventarier från det gamla hospitalets kyrka är samtliga försvunna. Inv 1586 omnämner en kalk och en paten med den sammanlagda vikten av 20½ lod. Inv 1658 upptar följande: »1 Kalk med pateen om 18 Loods, 1 Skeed brutit Sölffuer om 1½ Loods; Böcker: 1 Svensk Biblia medh Brickor in fol., 1 Svensk Psalmbok in quarto Rubecchij; Kyrkio kläder: 1 Messe haake aff Svart Taaft, 1 Messe Särk aff Svenskt Lärufft, 1 Hwijt ullet Altare Kläde, 1 Altare kläde af röödt damasst, 1 Hwit Kalk kläde med röödt Sölke, 1 Hwit Drelss Handkläde, 1 Ullet Altare Kläde». 1682 tillkom ett

»Hwit förhängsla för Altaret», 1684 »2 st diskekläder, ett af Silketyg och ett af lärvt Silksytt». 1700 har man anskaffat en handbok och en ny psalmbok, 1711 även »Nya Bibeln». Att döma av inventarieförteckningarna efter 1702 kunde flertalet av kyrkans ägodelar räddas undan branden detta år (jfr ovan). Inv 1711 upptar vidare »1 st ny mässehake af rödt damast med Bordering och galoner stofferat, förärat af handelsmannen Måns Lind, 1 st nytt Altarkläde af rödt Kläde och duuk öfwer af Klosterlärvt med en hwit Spetz omkring af Högwyrdige Hr Biskopen Cavallius¹³ förärat». Vidare »1 Borderat diskkläde, 1 st Handduk, 2 st stora liusastakar af Tehn, 1 st Liusarm af Messing», samtliga skänkta av »H Doctor Lindelius». Slutligen »1 st Mässesiorta af Slissing (= tyg från Schlesien) Oeconomus Wretin (se not 3) förärat». 1721 upptas »1 st Lius Krona med 5 pipor till Hospitallet förärat af handelsman Hr Päder Jönsson i Wexiö». Sannolikt hängde den i kyrkan. Samma inventarieförteckning nämner även »1 st Billd: ... öfwer altaret hängande, förärat af Skraddaren Mäster Friedrich Duse, ... 1 st Timme-glas med 4 glaas förärat af Doct. Hr. Rector Magnⁿ Kiellberg, 1 st: Låda med foot under till Mässeklädernas förvarande, förärat af Hr Rådman Måns Lindh, 1 st Teenstop». 1727 skänktes av »Herr Assessoren Gabriel Branting 1 st kostbar Silfuer Håf», enligt inv 1732 försedd med »en lijten Silfwerklåcka». Sistnämnda inv upptar även »2 ... liusplåtar ... förährade af Her Rådman Måns Lind». ¹⁴

Då det nya hospitalet uppfördes 1793–94 anordnades en kyrksal i »stora dårhuset», som förstördes av brand 1824. Två år senare byggdes på sjukhusområdets östra del ett nytt »dårhus», där även en gudstjänstlokal inrymdes, vilken dock ej var färdig för användning förrän 1863. Denna kyrksal, som ännu utnyttjas och vars interiör är utformad som en samtida landskyrkas, har sannolikt inte undergått några senare anmärkningsvärda förändringar. Bland inventarierna märks orgeln, anskaffad 1861 och utförd av orgelbyggaren C A Johansson, Nöbbele (se M Ullén, Drev och Hornaryd, not 45). Fasaden i empirestil är uppställd på

Fig 213. Kyrkklocka från Växjö gamla hospital, nu tillhörande Sankt Sigfrids sjukhus. Gjuten 1574, omgjuten 1902. Foto R Pettersson 1968.

Church bell from the old Växjö Hospital, now belonging to St Sigfrid's Hospital. Cast in 1574, recast 1902.

läktarbarriären och har ett rundbågigt pipfält i mitten, vilket flankeras av två lägre rektangulära pipfält samt ytterst av två höga rektangulära pipfält. Den är målad vit med förgyllda lister och ornament i empirestil. Spelbordet är placerat på orgelhusets ena gavel. Orgelverket har 7 stämmor, en manual och bihangspedal. Verket restaurerades 1969 av orgelbyggaren Anders Persson, Viken (se ovan Växjö domkyrka, not 197). (Uppg lämnade av R A Unnerbäck, Raä.) I byggnadens övriga lokaler är numera bl a ett patientbibliotek inrymt.

En kyrkogård, belägen på det nuvarande sjukhusområdets norra del, anlades 1827 och utvidgades 1860 i norr till ungefärligen dubbel storlek. Den omges av en gråstenskallmur och har en ingång i söder. Flertalet begravingar har ägt rum före 1900. Används numera ej.

skelettfynd, gjorda bl a i samband med gatuarbete utanför fastigheten Storgatan 18 (Smålandsposten 10.1 1957).

I ett brev från Gustav Vasa till Gudmund Spegel, daterat den 21.1 1531²² erhåller den senare kvittens på det silver han för kungens räkning beslagtagit från klostret, d v s elva kalkar med tillhörande patener, vilka tillsammans med »något annat smått sölf» vägde 28 lödiga mark och 6 lod (= ca 7 kg), en förgylld monstrans, vägande 9 lödiga mark och 2 lod (= drygt 2 kg) samt en skål och ett silverbälte, vardera med en vikt av 12 lod (= ca 150 g) (Källström, s 303). Klostret hade alltså förfogat över avsevärda rikedomar. Kungen påbjöd även att klosterkyrkans mässkläder skulle skänkas till fattiga sockenkyrkor i Växjötrakten (Härenstam, s 84). Ytterligare uppgifter om klosterkyrkans inventarier saknas.

I en notis från 1554 omtalas »Sandåcher ij Munckgerdeth, som S^{cti} Jörens capel stod på».²³ Formuleringen tyder på att kapellet redan då var försvunnet eller åtminstone raserat. 1557 och vid flera senare tillfällen omnämns platsen som »Scte Jörens Lyckia».²⁴ 1668 »attesterades att ingen wet

hwar ödes lyckan Sancte Jörans b:^{dh} belägen är».²⁵ Av flera äldre växjökartor, bl a den ovan nämnda från 1697 (se not 18), framgår emellertid att det s k Munkagärdet ungefärligen motsvarar det område som idag begränsas av Kungsgatan och dess förlängning Kungsvägen, Storgatan, Västergatan samt den höjd, där nuvarande Ringsbergsskolan ligger (se karta). Inom detta område var franciskanerklostret och dess kyrka belägna. 1545 hade, som ovan nämnts, material hämtats från det övergivna klostret till slottsbygget vid Kronoberg och det är troligt att kyrkan i första hand utnyttjades som stenbrott (jfr ovan). Antagandet att »S^{cti} Jörens capel» är identiskt med klosterkyrkan ligger alltså nära till hands, men det är också möjligt att kapellet varit självständigt i förhållande till klostret. Det är bekant att Sankt Göranskulten nådde sin höjdpunkt under medeltidens slutskede,²⁶ vilket emellertid ej kan anses bevisa att kapellet uppförts under denna tidsperiod. På grund av befintliga uppgifters knapphet måste frågorna beträffande ovan omtalade kyrkors datering och eventuella identitet lämnas öppna.

Pestgrav

I Växjös södra stadsdel, på gårdsplanen utanför fastigheten Tegnérgatan 4, finns på en låg kulle en liggande, rektangulär gravhäll (fig 215) av kalksten, vars inskription nu är i det närmaste helt utplånad. Enligt en äldre uppteckning²⁷ har inskriptionens lydelse varit följande: HÄR HWILA / SAL. GUDM: KROK / INGRI NILS: DR LINDH / MED / DERAS 3:NE BARN / CATHARINA / MOSES OCH BENJAMIN / DÖDE I PÅSTEN / ÅR 1711 UTI AUG. Vidare under ett kors: TÄNCK PÅ IESUM CHRISTUM / SOM ÄR UPPSTÅNDEN IFRÅ / THE DÖDA / 2 TIM. 2: 8 / AF A. KROK. Hällens mått 173 × 114 cm. Jon Gudmund Krok var handelsman i Växjö, och gravminnet tillkom på initiativ av ett fjärde barn, Annika Krok, sedermera gift med handlanden och borgaren i Växjö, Olof Olofsson, och givare till en av Växjö domkyrkas klockor (jfr ovan, Växjö domkyrka, s 227 och not 227).

Fig 215. Pestgrav från 1711 i kvarteret Vulcan, Växjö. Foto 1970.

Plague grave, dating from 1711, in the Vulcan quarter, Växjö.

Fig 216. Pestgraven med omgivande bebyggelse före 1950-talets förändringar. Foto J E Anderbjörk 1946. Smål Mus.

The plague grave with its surroundings before the changes of the 1950's.

Detta gravminne är den enda synliga påminnelsen om att det område, som nu utgör kvarteret Vulcan vid Tegnérsgatan, år 1711 utsågs till pestkyrkogård, vilken även torde ha använts under koleraepidemien 1834.²⁸

Den nuvarande bebyggelsen kring pestgraven

härör från slutet av 1950-talet. Tidigare låg vid gravkullen, som då var omgiven av ett lågt järnstaket, en tvåvåningsbyggnad, benämnd »Templet» (fig 216) efter den godtemplarloge, som ursprungligen var inrymd i husets bottenvåning.

Tegnérkyrkogården

Den s k Tegnérkyrkogården är belägen i det centrala Växjö, ca 500 m väster om domkyrkan. Kyrkogårdens nuvarande utsträckning framgår av fig 217. Den begränsas i norr av Sandgårdsgatan, i öster av Västergatan, i väster av Liedbergsgatan samt i söder av järnvägsstationens område. Kyrkogården omges av en tegelmur, avtäckd med galvaniserad plåt. Huvudingången befinner sig i öster och i samma väderstreck, nära det sydvästra hörnet, finns ytterligare en ingång. Vidare finns två ingångar i norr samt en i väster. Samtliga stängs av järngrindar. I kyrkogårdens sydöstra hörn uppfördes 1951 en personalbyggnad, utvändigt klädd med rött fasadtegel. Byggnadsförslaget hade uppgjorts av länsarkitekten Hans Lindén, Växjö.

Redan i slutet av 1700-talet diskuterades anlägg-

ning av en kyrkogård i Växjö som komplement till den vid domkyrkan befintliga. 1784 gjorde provinssiäläkaren J G Colliander i ett memorial till sockenstämman påpekanden både om platsbristen och om de hygieniska olägenheterna beträffande fortsatta begravingar i och runt domkyrkan, av vilka anledningar han föreslog anläggande av en ny kyrkogård (st prot). På grund av sockenstämmans till en början negativa inställning till detta förslag förflöt mer än tjugo år innan något beslut i frågan kunde fattas. 1807 inköptes emellertid för 333 Rdr 16 skill det s k »Herlinska sandgårdet»²⁹ till en Begravningsplan», ett område med en utsträckning av enligt dåtida måttssystem två tunnland och tolv kappland (räk 1807–08). Förslaget till planeringen, som torde ha påbörjats om-

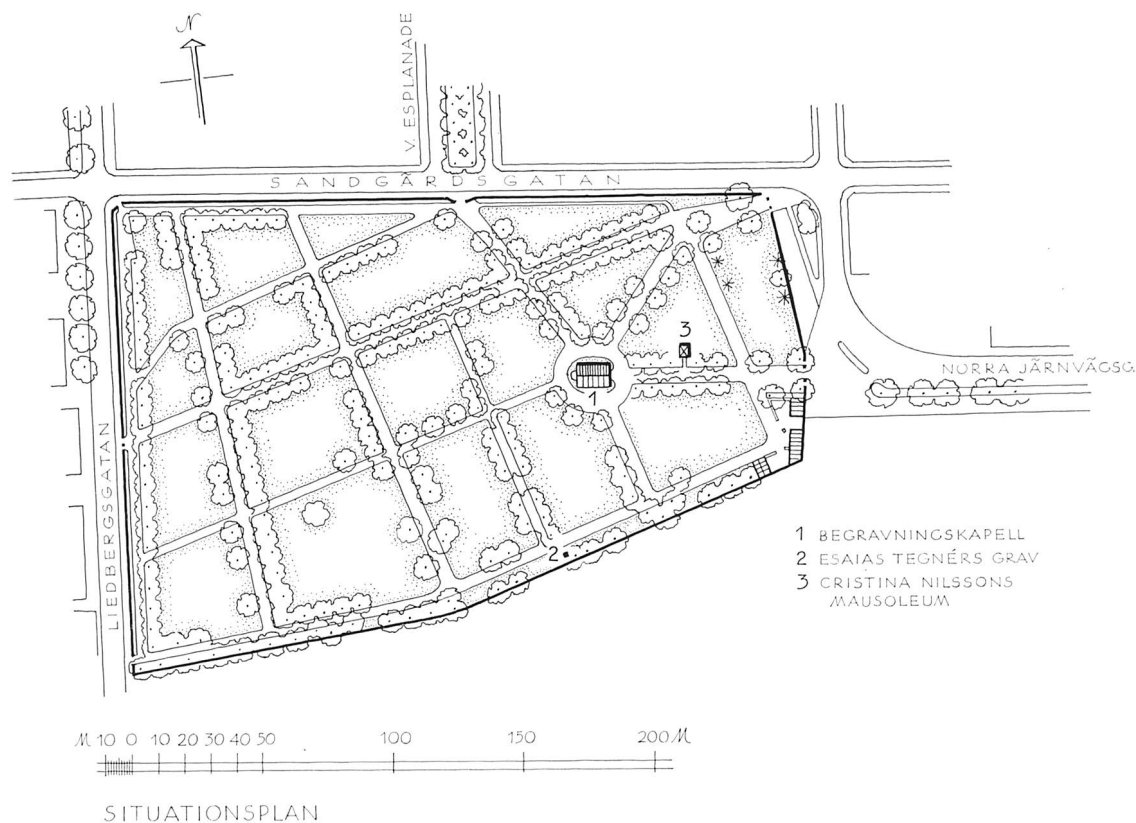

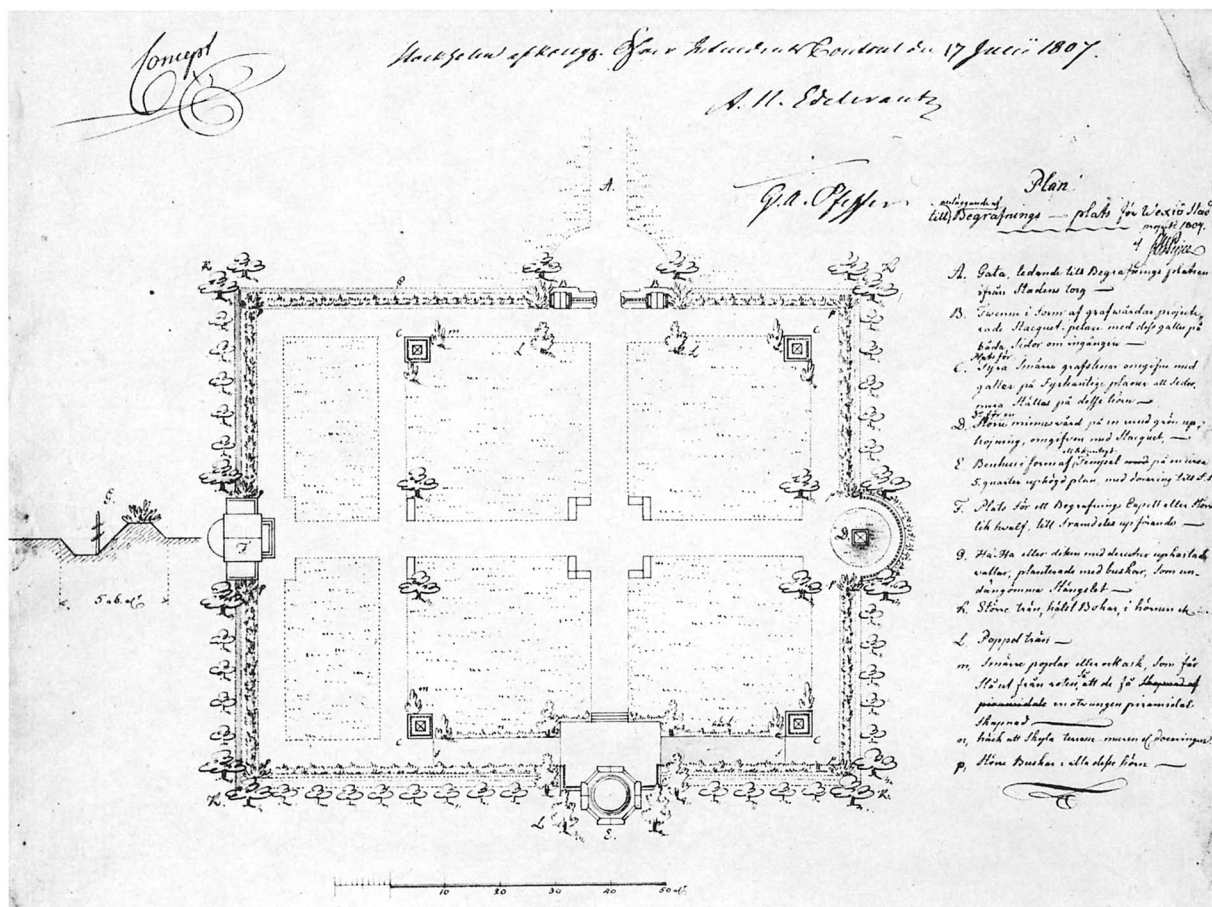
Fig 217. Situationsplan över Tegnérkyrkogården, 1: 3 000. Uppm J Söderberg 1971.

General plan of the Tegnér Cemetery.

gående, är signerat F M Piper,³⁰ 1807 (fig 218) och godkändes av K Maj:t samma år. Arkitekten Piper utförde även ritningar till ingångar, »Stacquetpelare» och järnstaket.³¹ Att kyrkogårdsinhjägnaden delvis utgjordes av järnstaket och delvis av trästaket framgår av räkenskaperna för 1808 och 1809. Kyrkogården togs sannolikt i bruk 1809.³²

Kyrkogården har sedan förändrats till storlek och utsträckning ett flertal gånger. Redan 1813 omtalas »ett till Begravningsplatsen inköpt jordstykke» (räk). 1824–26 torde kyrkogården ha utökats avsevärt då man dels inköpte »Sandgårdet af Prosten C. Heurlin»³³ för 1000 Rdr, dels två mindre jordstycken av respektive »Murmäst. Svensson» och »Gördelmakaren Fagerström». Vidare förefaller det som om man 1825 även sålt ett mindre stycke av kyrkogårdsområdet (räk 1824–26). 1827 omtalas utan närmare precisering »Stenmurs anläggande» (räk). Kyrkogårdens utsträckning år

1838 framgår av fig 219. 1860 inköptes ytterligare sjuttion kappland av åker- och ängslyckan Sandgårdet (se not 29), d v s ett område i väster (st prot; se fig 220). 1862 beslutade man att i samband med planeringen av den nya kyrkogårdsdelen byta ut den äldre inhjägnaden mot murar av »parmsten» (st prot). Enligt en tidningsartikel 1863 (Nya Wexiöbladet 9.1) skulle »sprängstensmur» uppföras i söder och väster samt spjalstaket i norr. Det nya kyrkogårdsområdet invigdes 1865. 1870 företogs en ny utvidgning, denna gång i nordöst. Det område, som nu införlivades med kyrkogården, hade tidigare gått under namnet »Långska trädgården» (st prot). 1882 beslutade man att med ledning av stadsträdgårdsmästarens i Kalmar, Aug Erikssons uppgjorda förslag »försätta kyrkogården i ett tidsenligt och värdigt skick» (st prot). Åtgärden nödvändiggjordes sannolikt av Sandgårdsgatans framdragande till nuvarande utsträckning, varvid kyrko-

gårdsområdet torde ha minskats avsevärt i norr. Som kompensation utökades kyrkogården i öster genom expropriation, vartill K Maj:t gav tillstånd 1884.³⁴ Det nya området anlades som park, ett första led i en då avsedd omdaning av hela kyrkogården till parkområde (se not 34). Antagligen flyttades vid detta tillfälle kyrkogårdens kapell (se nedan). 1886 invigdes ännu ett nytt kyrkogårdsparti, beläget i väster och sträckande sig till Fabriksgatan, d v s nuvarande Liedbergsgatan. 1894 ersattes stenvuren mot den då nyanlagda bangården med ett järnstaket (st prot). 1903 gjordes ytterligare en tillökning, denna gång i norr. Invigningen av den nya kyrkogårdsdelen kom dock ej till stånd förrän tio år senare (Nya Wexiöbladet 31.8 1903 och 22.9 1913). 1923 togs det ovan nämnda, som park avsedda området i öster i bruk som begravningsplats. 1921 uppges kyrkogårdsinhägnaden i norr och väster endast ha utgjorts av häckar och i söder,

mot bangården, av ett lågt gjutjärnstaket på en stödmur (jfr ovan; se not 34). Nuvarande tegelmur uppfördes 1941 efter förslag av arkitekten Adolf Wiman, Växjö (se nedan, Skogslyckan). I samband med en nu (1971) planerad breddning av Sandgårdsgatan kommer kyrkogården att ytterligare minskas i norr (jfr ovan).

Kapell

Ett begravningskapell, byggt i nyklassicistisk stil (fig 221), är beläget på kyrkogårdens östra del. Byggnaden, som är uppförd av trä och utvändigt reverterad och avfärgad i gulgrått, är rektangulär med ett halvrunt utsprång i väster. Östfasaden, där huvudingången befinner sig, domineras av en öppen portik med fyra fristående kolonner som i fasaden motsvaras av halvkolonner. Takfot och gavelstycken orneras av en tandsnittslist. Taket är plåttäckt och östra gavelnocken krönes av ett förgyllt

Fig 219 (t h). Tegnérkyrkogården 1838. Detalj av karta över Växjö, utförd av A Lekander. LMS.

The Tegnér Cemetery, 1838. Detail from a map of Växjö by A Lekander.

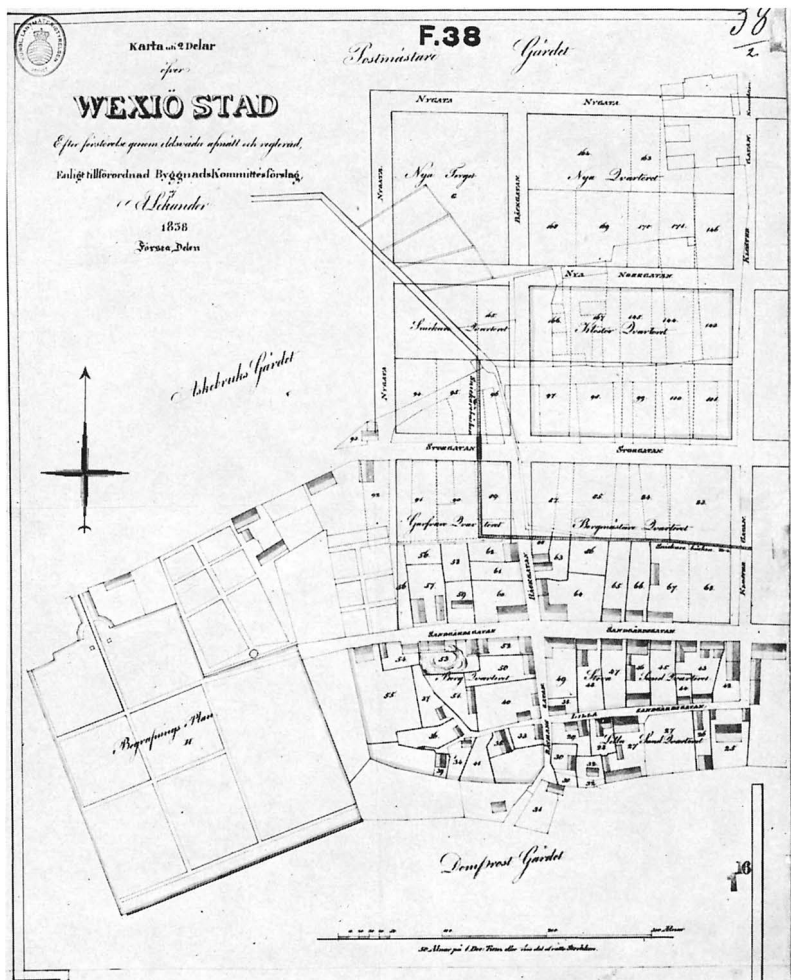

Fig 218 (t v). »Plan till anläggande af Begravningsplats för Wexjö Stad». F M Piper 1807. RA.

«Plan for the establishment of a Cemetery for the City of Växjö». F M Piper, 1807.

kors. I en källare under kapellet finns bisättningslokaler och förrådsutrymmen.

Kapellets byggnadshistoria har länge, på grund av bristen på skriftliga uppgifter, betraktats som dunkel. Sannolikt har det uppförts först på 1850-talet. På den ovan nämnda planritningen från 1807 (fig 218) bryts inhägnaden i väster av en markering för en byggnad och i den beledsagande texten heter det: »Plats för ett Begravnings Capell eller större likhvalf till framdeles uppförande». Räkenskaperna från tiden omkring kyrkogårdens anläggning nämner ingenting om ett kapell. Ej heller visar planritningen från 1838 (fig 219) någon byggnad som kan tolkas som en kapellbyggnad. Dessa omständigheter torde bevisa att kapellets uppförande icke planerats i samband med kyrkogårdens anläggning. Däremot utfärdades den 19.7 1850 kallelse till

»ordinarie sockenstämma», där man bl a skulle besluta »Om uppförande å Begravningsplanen af ett Capell, att begagna wid jordfästningar» (Nya Wexjöbladet). Vidare finns i VLA en »Ritning till Begravnings Capél å Wexjö Kyrkogård» (fig 223). Den är signerad »Wexjö den 10/1 56 J. P. Lind»³⁵ och är »Gillad och antagen vid allmän sockenstämma den 21 Februari 1856».

Ritningens kapell är en rektangulär stenbyggnad, utvändigt artikulerad med pilastrar samt med ett polygont utsprång vid ena kortsidan. Stilen är nyklassicistisk men i övrigt företer förslaget från 1856 påtagliga olikheter med den nuvarande byggnaden. Skiljaktigheterna kan vara beroende av flera senare ombyggnader (jfr nedan) men mest sannolikt är att ritningen reviderats i efterhand eller endast använts som inspirationskälla vid kapellbygget.

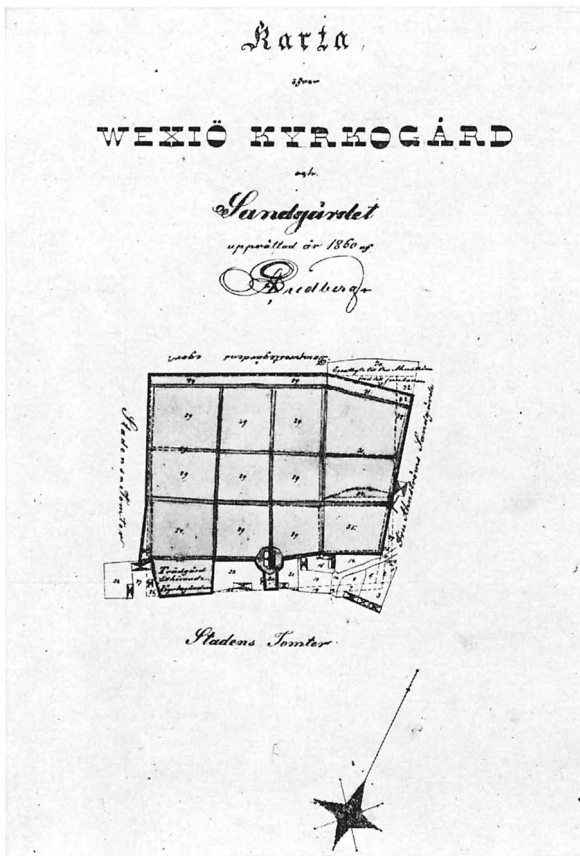

Fig 220. »Karta öfver Wexiö Kyrkogård och Sandgårdet». A Liedberg 1860. LMS.

“Map of Wexiö Cemetery and Sandgårdet”. A Liedberg, 1860.

Fig 221. Tegnérkyrkogården. T v begravningskapellet, uppfört i slutet av 1850-talet på kyrkogårdens norra del och flyttat till nuvarande plats 1882. T h Christina Nilssons mausoleum, uppfört 1923. Foto 1970.

The Tegnér Cemetery. Left: Mortuary Chapel, erected at the end of the 1850's in the north part of the cemetery and moved to its present site in 1882. Right: Christina Nilsson's mausoleum, erected in 1923.

Av planritningen från 1860 (fig 220) framgår att kapellet ursprungligen uppfördes på kyrkogårdens norra del. Byggnaden reparerades 1873, då man bl a tog bort en lanternin på taket (Nya Wexiöbladet 25.6 1873). 1882 har kapellet sannolikt flyttats till nuvarande plats (jfr ovan samt Nya Wexiöbladet 20.3 1933). 1933–35 restaurerades kapellbyggnaden genomgripande under ledning av arkitekten Paul Boberg, Växjö. Ännu en restaurering är nu (1971) planerad.

Bårhus, benhus

1818 omtalas »Tjärstrykning å ... Bårhus vid griftplanen» samt 1827 »Bårhusets uppförande» (räk). Troligen avses i båda fallen träbyggnader vilka nu är försvunna.

På arkitekten Pipers ritning från 1807 (se ovan, fig 218) finns ett »Benhus i form av ett 8-kantigt Tempel» på kyrkogårdens södra del. Sannolikt kom det aldrig till utförande.

Gravminnen

Bland gravminnena märks följande:

På kyrkogårdens sydöstra del, vid muren mot bangården, befinner sig biskop Esaias Tegnér's grav,

vilken sedermera kommit att ge kyrkogården dess nuvarande namn. Gravminnet utgörs av ett slätt kors av vit marmor på en sockel av granit (fig 224). Sockeln bär följande inskription i guldtext: ESAIAS TEGNÉR / FÖDD 1772 — DÖD 1846. Söder därom är Tegnér's hustru begravd. Hennes gravminne, av vit marmor på granitsockel, består av en urna placerad på ett avbrutet kolonnskaft. På sockeln inskriptionen: ESAIAS TEGNÉR'S / MAKA / ANNA M. G. MYHRMAN / FÖDD 1785 DÖD 1853. Flera medlemmar av släkten Tegnér är begravda på närliggande område.

1923 uppfördes på kyrkogårdens nordöstra del ett mausoleum över sångerskan Christina Nilsson.³⁶ Den rektangulära stenbyggnaden (fig 221) är murad av granitkvadror, har plåttäckt, pyramidformat tak, krönt av en stjärna av smidesjärn. I söder en rektangulär portal med profilerad omfattning och kopparbeslagen dörr, rikt ornamenterad samt med inskriptionen: CHRISTINA NILSSON / *20/8 1843 † 22/11 1921.

Ett antal gjutna järnkors och äldre gravstenar, flyttade från sina ursprungliga platser, är uppställda vid den sydvästra ingången.

Fig 222. Tegnérkyrkogården med begravningskapellet och Christina Nilssons mausoleum före kapellets restaurering 1933–35. Foto S Johansson 1928.

The Tegnér Cemetery with its Mortuary Chapel and Christina Nilsson's mausoleum before the restoration of the Chapel in 1933–35.

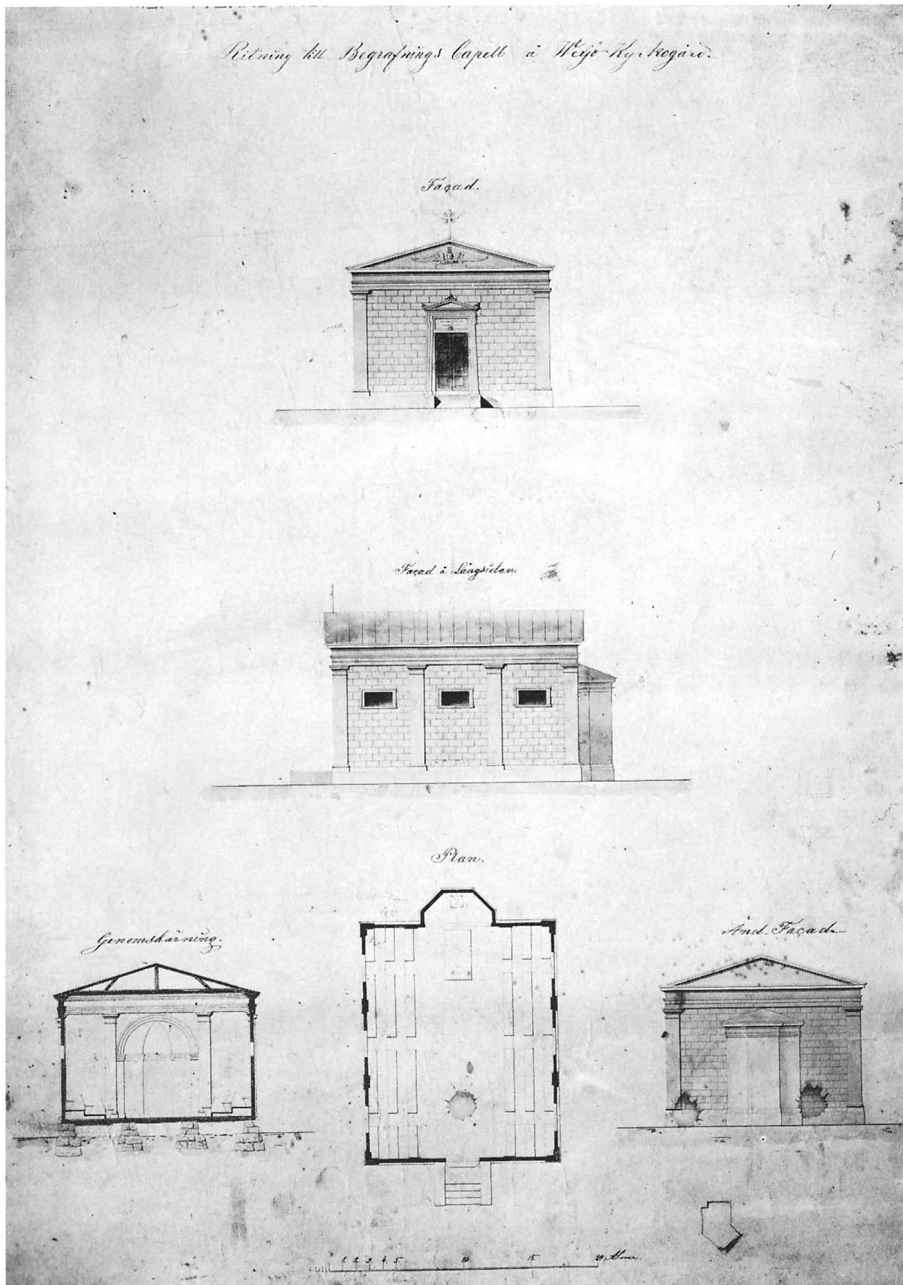

Fig 223. »Ritning till Begravnings Capél å Wexjö Kyrkogård». J P Lind 1856. VLA. Foto N Lagergren 1969.

“Drawing for the Mortuary Chapel in Wexjö Cemetery” by J P Lind, 1856.

Fig 224. Kyrkogårdens sydvästra del med familjen Tegnér's gravplats. Korset är rest över biskopen Esaias Tegnér, † 1846, efter vilken kyrkogården fått sitt namn. T v ses gravminnet över Tegnér's hustru Anna Myhrman, † 1853.

SW part of churchyard with burial-place of the Tegnér family. The cross is erected in memory of Bishop Esaias Tegnér, † 1846, from whom the churchyard received its name. To left the sepulchral monument in remembrance of Tegnér's wife, Anna Myhrman, † 1853.

SKOGLYCKANS KYRKA OCH KYRKOÅRD

Kyrkogården

Sedan Tegnérkyrkogården visat sig vara otillräcklig för Växjö's behov inköptes år 1926 från fastigheten Hov Bondegård mark till en ny begravningsplats på området Skogsluckykan, beläget norr om stadens centrala delar. Anläggningsarbetet, vartill länsarkitekten Ture Bergentz uppgjort ett förslag, som senare modifierades av länsarkitekten Olof Lundgren, påbörjades 1932 och kom att bedrivas som nödhjälpsarbete under drygt ett decennium. Kyrkogården invigdes 1943.

Kyrkogårdens plan och utsträckning framgår av fig 225. Den är på samtliga sidor omgiven av en gråstensmur, huvudsakligen bestående av huggna kvadrar men också av enbart tuktad sten. Yngre, omlagda partier är fogade med bruk, äldre partier utgörs av kallmur. Större delen av kyrkogårdsmuren är på insidan täckt av en grässlant. Huvud-

ingången är placerad i söder, vidare finns två ingångar i väster samt en i norr. Den sistnämnda planerar man nu (1971) att sätta igen. 1959 minskades kyrkogårdsområdet något i nordöst och utökades i gengäld i nordväst och ca 180 m av muren kring kyrkogårdens norra del lades om i samband med byggandet av Mörners väg. I den sydligaste delen är ett församlingshem under uppförande (1971).

1952 invigdes på kyrkogårdens västra del en bevattningsbrunn av röd granit. Brunnen, som har kvadratisk form, pryds på sidorna av reliefer av konstnären Gunnar Torhamn.³⁷ Reliefernas motiv: Abrahams tjänare vattnar sin herres kameler, Moses slår vatten ur klippan, Den gode herden och Jesu samtal med den samaritiska kvinnan vid Sikars brunn. Gipsmodellerna till dessa reliefer är uppsatta i Västrabo kyrka (se nedan).

Kyrkobyggnaden

Skogsluckykans kyrka (fig 226) invigdes 1943 och är uppförd efter ett år 1940 stadfäst förslag av arkitekten Adolf Wiman, Växjö. Den ombyggdes delvis år 1966 (se nedan). Kyrkan, som är orienterad i söder-norr med någon avvikelse åt nordväst, består av ett rektangulärt långhus med ett förhöjt mittskepp samt två sidoskepp. Yttre kormarkering saknas. En låg tornbyggnad som har kvadratisk planform och krönes av en korsprydd lanternin befinner sig i söder och är till största delen indragen i mittskeppet. En inbyggd sakristia finns i nordväst och ett

motsvarande utrymme i nordöst är utformat som ett kapell och har huvudsakligen utnyttjats som rum för utlämning av gravurnor, till dess att ett nytt urnutlämningsrum 1970 anordnades i en tillbyggnad norr om kyrkan (se nedan). Byggnadens sydligaste parti är indelat i två våningar. Bottenvåningen inrymmer dels vapenhus, dels, i öster, ett kapp- och väntrum samt i väster en uppgång till läktaren (se nedan) och ett förvaringsutrymme. Övervåningen öppnar sig mot långhuset och utgör orgelläktare. Som framgår av fig 225 finns i norr

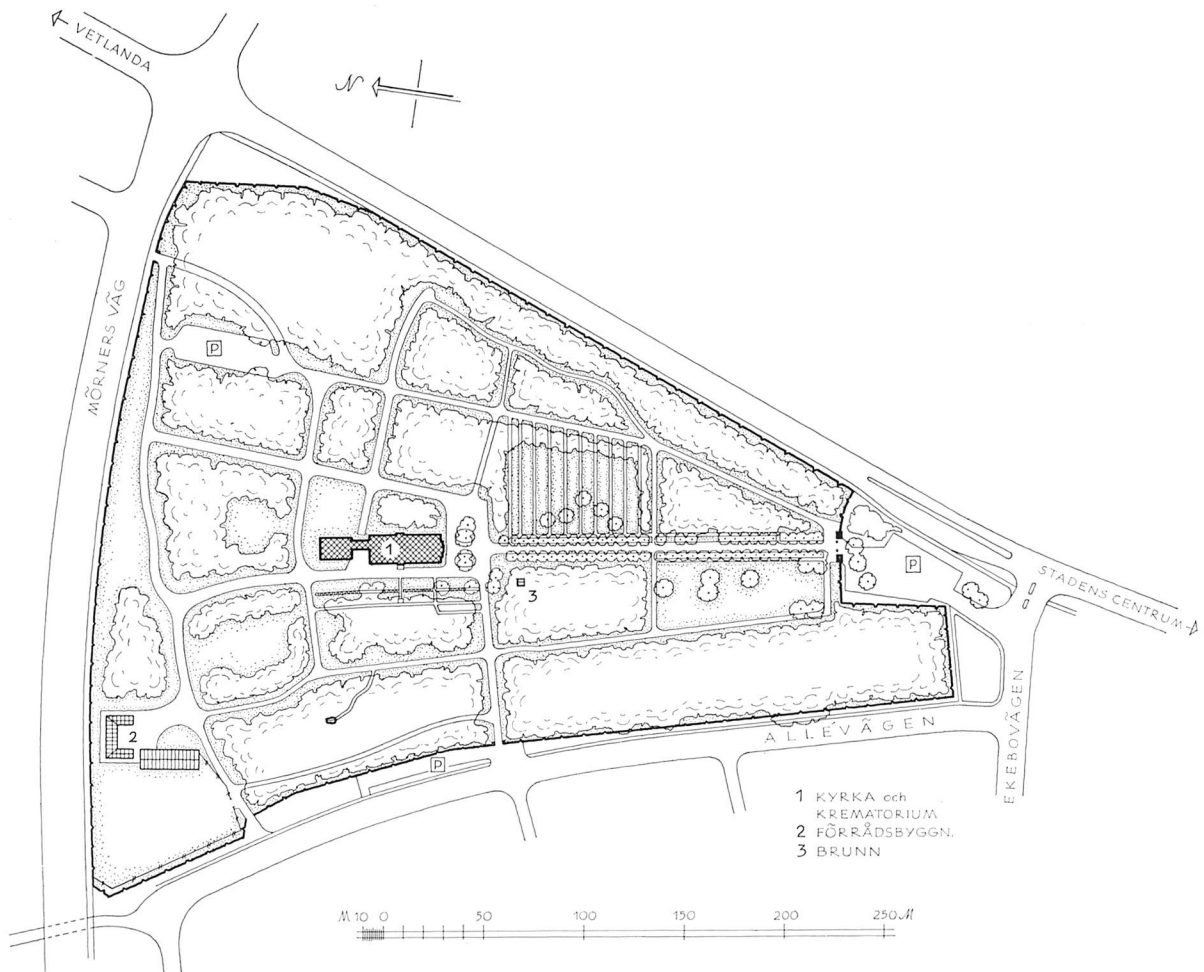

Fig 225.a. Situationsplan över Skogslyckans kyrka och kyrkogård, 1: 4 000. Uppm J Söderberg 1971.
 b. Grundplan över Skogslyckans kyrka och krematorium, 1: 400. Efter ritn av M Barsøe o I Wibroe 1969, rev 1971.

a. General plan of Skogslyckan Church and cemetery.
 b. Plan of Skogslyckan Church and Crematorium.

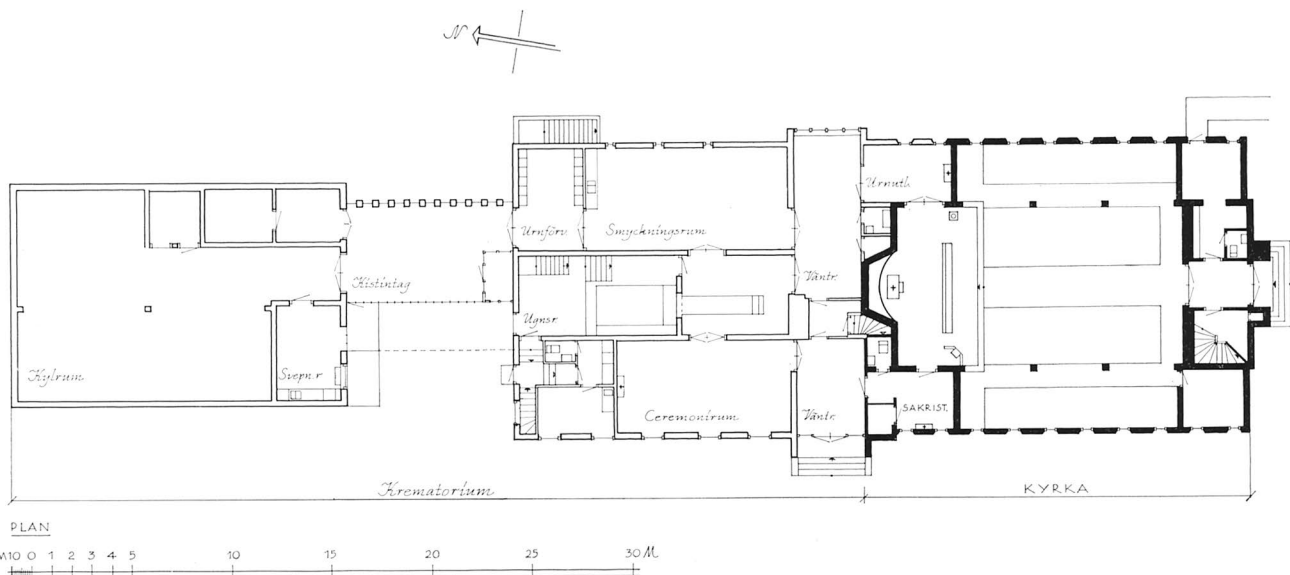

Fig 226. Skogslyckans kyrka från sydöst. Foto 1970.

Skogslyckan Church from SE.

Fig 227. Skogslyckans kyrka. Interiör mot norr. Foto 1970.

Skogslyckan Church, interior looking N.

en tillbyggnad, inrymmande bl a krematorium, expeditionslokaler, personalrum, pann- och maskinrum. Byggnadskomplexet kompletterades 1970 med ytterligare en tillbyggnad längst i norr, vilken innehåller moderna bisättningslokaler med kylanläggning.

Byggnadsmaterialet är tegel och lättbetong. Samtliga byggnader är vitputsade utvändigt och yttertaken är plåttäckta med undantag av den nya,

norra tillbyggnadens yttertak, som är täckt av takpapp.

Huvudingången befinner sig i söder. Ytterväggen ovanför portalen pryds av en relief i marmorstick av Gunnar Torhamn (se ovan). Bilden utgör illustration till den omgivande texten, hämtad ur Emmausberättelsen: »Bliv kvar hos oss; ty det lider mot aftonen och dagen nalkas redan sitt slut» (Luk 24: 29). En ingång i söder leder till väntrummet

sydöst. Kyrkan har invändig förbindelse med tillbyggnaderna i norr genom dörrar i sakristian och kapellet.

Mittskeppet har på vardera sträckmuren fyra stickbågiga fönsteröppningar med blyspröjsade rutor. Två fönster av samma utformning upplyser orgelläktaren respektive trappuppgången i sydväst. I sidoskeppen finns mot öster och väster vardera sex rektangulära fönster med glasmålningar, utförda vid Lindshammars glasbruk³⁸ och bestående av olika abstrakta kompositioner i färgerna rött, orange, gult, brunt samt med inslag av ofärgat glas. Två fönster av samma utformning upplyser förådsutrymmet i sydväst, två finns i sakristian. Vidare finns två i kapellet samt ett i väntrummet, vars ytterdörr även har en liknande glasmålning.

Innerväggarna är vitputsade. Kyrkorummet är invändigt täckt av ett vitmålat, plant kasettak. Orgelläktarens väggar och tak är putsade i blått. Golvbeläggningen består av kalkstensplattor. Mittskeppets norra del utgör koravdelning och har två trappsteg högre golvnivå än rummet i övrigt. I norra kortväggens mitt en halvrund absidnisch som upptas av en mosaik, utförd av konstnären David Ralson, Göteryd, och invigd 1966. Mosaiken (fig 227) framställer den återuppståndne Kristus tagande emot Den förlorade sonen, till vilken en ängel samtidigt räcker en ny klädnad och en murslev, den senare en symbol för den blivande arbetaren i Kristi tjänst. Bakgrunden utgörs av guldmosaik, figurframställningens färger är rött, blått, violett, gult och brunt i ett flertal schatteringar samt vitt och svart. Ralsons mosaik ersätter en i

samband med kyrkans byggnad av konstnären Simon Gate³⁹ utförd glasmosaik, vilken framställde en ensam sörjande kvinna, som av Kristus uppmanades att se uppåt och framåt. Några fåglar vid Kristusfigurens ena hand symboliserade den frigjorda anden.⁴⁰ Gates mosaik nedtogs 1966 i samband med kyrkans ombyggnad (se nedan). Södra kortväggen, som även delvis utgör läktarbarriär, pryds av en relief i marmorstick av Gunnar Torhamn med motivet »Sjungande barn». I kapellet finns ännu en relief av samme konstnär, illustrerande texten: »Det varder sått i förgänglighet och uppstår i oförgänglighet. 1 Korinterbr. 15».

Kyrkorummet bestod ursprungligen endast av nuvarande mittskepp och koravdelning och var uteslutande avsett att fungera som begravningskapell. Till den fasta inredningen hörde då en katafalk av kalksten i rummets norra del. De nuvarande sidoskeppen existerade i form av öppna loggior, där pelare av svartblästrat trä innehade den bärande funktionen. Med anledning av nybebyggelse och därmed följande befolkningsökning i den närmaste omgivningen började emellertid krematoriekapellet i slutet av 1950-talet utnyttjas som kyrka, vilket gav anledning till den ombyggnad 1966, som gav kyrkan dess nuvarande utseende och till vilken arkitekt SAR Hans Lindén, Växjö, uppgjort förslaget. De nya väggpartierna uppfördes av lättbetong till skillnad mot de äldre, vars material utgörs av tegel. Vid ombyggnaden insattes de ovan beskrivna fönstren med glasmålningar och kyrkan erhöll en helt ny inredning (se nedan).

Inredning och inventarier

Altaret är placerat framför absidnischen. Altarskivan, som bärs upp av fyra rektangulära träskivor, består av sammanfogade kuber och rätvinkliga parallelepipeder av ofärgat glas och har tillverkats av Lindshammars glasbruk (se not 38) i samband med kyrkans ombyggnad 1966. Ersätter ett äldre altare av kalksten.

Som provisorisk altaruppsats utnyttjas ett krucifix och två ljusstakar av förgylld kopparplåt,

signerade »HA (= Harald Andersson) 1943 Wislanda». Krucifixets höjd 45 cm, ljusstakarnas höjd 19 cm.

Altarringen utgörs av två lösa knäfallspallar, utförda i österrikisk ask och anskaffade 1966. Ersätter en äldre altarring som insattes 1957.

Ett mindre bönealtare av trä med en piscina finns i sakristian.

Predikstolen, av österrikisk ask, anskaffades

1966. En äldre predikstol skänktes av okänd givare 1957.

Bänkinredningen, av österrikisk ask med grå yllekälsel på sitsar och ryggar, är öppen och utfördes 1966 efter förslag av Kurt Bernström, Växjö. Den ursprungliga bänkinredningen, av björk, hade tillverkats efter ritningar av konstnärerna Torhamn och Gate (se ovan).

Orgeln, som tidigare tillhört Uråsa kyrka i Småland, insattes 1955. Den utfördes 1895 av orgelbyggaren Carl Elfström, Ljungby.⁴¹ För monteringen i Skogslyckans kyrka samt viss ombyggnad av verket svarade orgelbyggaren Bernhard Svensson, Oskarshamn. 1967 byttes orgelverket ut mot ett helt nytt, tillverkat av orgelbyggaren Anders Persson, Viken. Verket har nu tolv stämmor, fördelade på två manualer och pedal. Fasaden är förgylld.

Dopfuntens cuppa utgörs av ett antal ofärgade glaskuber, sammanfogade till en större kub med en halvklotformad urholkning utan avtappningshål. Bärs upp av en träsockel. Tillverkad 1966 vid Lindshammars glasbruk (se not 37).

Nattvardskärnen, som utgörs av kalk, patén och två oblataskar, är samtliga av silver. Kalken och patenen är tillverkade 1964 och stämplade NSK, Stockholm. Oblataskarna, av vilka den ena på undersidan har inskriften »Consecrandia», är enligt stämplar tillverkade 1957–58 av Atelier Borgila, Stockholm.

De huvudsakliga ljusredskapen består dels av sex lampor i mittskeppet, utförda av blyspröjsat glas och mässing, dels tre takbelysningar i vardera sidoskeppet och två på läktaren av likartad utformning. Samtliga lampor är anskaffade 1966 och utförda vid Lindshammars glasbruk (se not 37). Ersätter äldre ljusredskap, tillverkade vid kyrkans byggnad, dels ett antal lampetter av mässing till vilka Gunnar Torhamn uppgjort förslag, dels en ljuskrona av kopparplåt, utförd efter ritning av Adolf Wiman (se ovan). Kronan förvaras nu i ett vindsutrymme.

Vidare märks en ljusstake av gjuten mässing för tre ljus. Rund, profilerad fot, rund mellanbricka, profilerat skaft, brutna ljusarmar i vilka två stiliserade lejon inkomponerats, runda droppskålar, urnformade ljuspipor. Höjd 45,5 cm. 1800-talstyp.⁴²

Bland textilierna märks följande:

Mässhakar: 1. Av blått ylle. På båda sidor gaffelkors av applicerade vita sidenband med invävd guldtråd, kantade med guldtråns samt prydda med mindre kors, broderade i rött lingarn. Signerad »Pro Ecclesia 1958». — 2. Av vit bomulls- och ylledamast med broderi i gult lingarn och guldtråd. Broderiet består på ryggsidan av ett kors vars yta uppfylls av små kors och på framsidan av en kvadrat av likartad utformning. Signerad »KLH (= Kronobergs läns hemslöjd) 1968». — 3. Av grönt ylle. På ryggsidan broderi i guldtråd bestående av ett kors med strålar, omgivet av en kvadratisk ram. Signerad »KLH (se ovan) 1968».

Till samtliga mässhakar äger kyrkan motsvarande kalkdukar. Dessutom finns en kalkduk av grön sidendamast med silkebroderi i gult, vitt, grått samt rött. Ej signerad.

Håvar, ett par. Av violett sidendamast, broderad med kors och slingor i guldtråd. Tofs av guldtråd samt guldfrans runt brämet. Foder av skinn. Holk av mässing, enkelt, svarvat träskåft. Utförda av textilkonstnärinnan Alfhild Sandberg, Växjö. Gåva 1958 av anonym givare.

Altarmatta i röllakan, geometriskt mönstrad i flera nyanser grått. Signerad »IK (= Irma Kronlund) KLH (se ovan) 1967».

Altarbrun av benvitt linne med linbroderi i gult, violett och grönt samt guldtråd. Signerat »AAVS (signatur för Alfhild Sandberg) VÄXIÖ 1960». Används ej; anskaffat till det äldre altaret (se ovan).

En oljemålning, framställande en Golgatas scen i dunkla färger, utförd 1944 av konstnärinnan Åsa Wallert, Stockholm, var tidigare placerad i kyrkorummet. Nu i väntrummet i kyrkans södra del. Gåva av fru Karen Markussen, Alvesta.

Kyrkan äger en klocka som på ena sidan bär texten: GJUTEN ÅR 1942 / FÖR SKOGSLYCKANS KAPPELL / AV / K. G. BERGHOLTZ & C:O (se not 12) I STOCKHOLM. På andra sidan: LÅT MIG SOMNA, FRIDFULL, SLUT MITT ÖGA, / LÅT MIG LÄMNA, FRIGJORD, VÄRLDENS TVÅNG, / LÅT MIG HAMNA, SALIG, I DET HÖGA, / LÅT MIG SJUNGA, EVIGT, HIMMELSK SÅNG. Över texterna ett kors med strålar respektive ett Kristusmonogram, runt slagringen en vinlövsranka. Hänger i tornets lanternin.

VÄSTRABO KYRKA

Kyrkobyggnaden

Västrabo kyrka, som är belägen i den västra delen av Växjö, i hörnet mellan Arabygatan och Fogdegatan, invigdes 1956 och är uppförd efter ritningar av arkitekt SAR Bent Jörgen Jørgensen, Växjö. En mindre restaurering genomfördes i slutet av år 1970 efter förslag av samme arkitekt. Som framgår av situationsplanen, fig 228, ingår kyrkan i ett byggnadskomplex, som även omfattar församlingshem, expedition, lekskola, bostäder m m, grupperade kring en gård. Utanför gatufasaderna har planteringar anlagts. En övertäckt pelargång avskiljer kyrkan från de övriga byggnaderna. Kyrkobyggnaden (fig 229), som är orienterad i väster-öster, är till det yttre rektangulär, utan kormarkering och inrymmer, förutom församlingsrum, i väster en förhall samt i våningen ovanför denna dels sakristia och förrådsutrymmen, dels en orgelläktare, som öppnar sig mot kyrkorummet. Byggnadsmaterialet är betong med utvändig klädsel av rött fasadtegel. Kyrkans västra yttervägg pryds av ett Kristusmonogram i koppar mot vitputsad bakgrund och på den motsatta gavelväggen finns ett ur från klockgjutare Gösta Bergholtz, Sigtuna (se not 12). Taktäckningen utgörs av svart, s k grythytteskiffer.

Kyrkans norra vägg domineras av ett fönsterparti, utfört efter förslag av konstnären Sven Sahlberg, Stockholm. Rutorna, av ofärgat glas, är genom ytblästring dekorerade med såväl religiösa motiv som nonfigurativa bilder och sammanhålls av spröjsar samt kopplade fönsterbågar av furu. Förhallens västra vägg upptas huvudsakligen av ett

fönsterparti, bestående av tjocka, kvadratiska, blyinfattade betongglasrutor.

Efter passage genom förhallen når man kyrkorummets huvudingång, belägen i väster. Ytterligare en dörr finns i söder och förbinder kyrkorummet direkt med gården.

Kyrkorummet (fig 230) är invändigt uppdelat i långhus och i öster en raksluten, upphöjd koravdelning. Dörrar i korets norra och södra väggar leder till förrådsutrymmen. I väster finns, som ovan nämnts, en orgelläktare. Långväggarna är vitputsade. I södra väggen är ett antal keramikkrukor inmurade i ett geometriskt mönster. Avsikten är dels att förbättra akustiken, dels att uppnå en dekorativ effekt. Västvæggen, som delvis utgör läktarbarriär, är putsad i grått och pryds av gipsmodellerna till tre av de reliefer, vilka utfördes 1952 av konstnären Gunnar Torhamn till bevattningsbrunnen på Skogslyckans kyrkogård (jfr ovan). — Modellen till den fjärde reliefen är uppsatt i förhallen. — Östra långhusväggen är klädd med sandblästrad furu. En kopparlist, uppsatt 1970, inramar koret. Det gråmålade innertaket är brutet och har klädsel av träullsplattor, över orgelläktaren ersatta med träfiberplattor. Golvet är i hela kyrkorummet belagt med kalkstensplattor. Vad beträffar koret är östväggen målad i blått, sidoväggarna är i likhet med östra långhusväggen klädda med sandblästrad furupanel. Taket är vitputsat. Före restaureringen 1970 (se ovan) var korväggarna vitputsade och korgolvet täcktes av en blå, heltäckande matta.

Inredning och inventarier

Nuvarande altare, bestående av en ekskiva på två kalkstensplintar, är fristående och placerat i koret. Utfört 1970. Ersätter ett äldre altare av furu, anskaffat vid kyrkans byggnad (fig 230).

På altaret står ett krucifix av snidat och målat trä, utfört av konstnärinnan Eva Spångberg, Växjö.

Kristusbilden, i nedsänkt relief, bygger på Volto Santo-motivet (jfr nedan, Öjaby). Figurens klädnad är målad i mörkrött, krona och huvudpartier är förgyllda, hår och skägg är svarta. På korsets baksida Guds lamm med segerfana i nedsänkt relief och målat i guld. Höjd 25,5 cm. Anskaffat 1970.

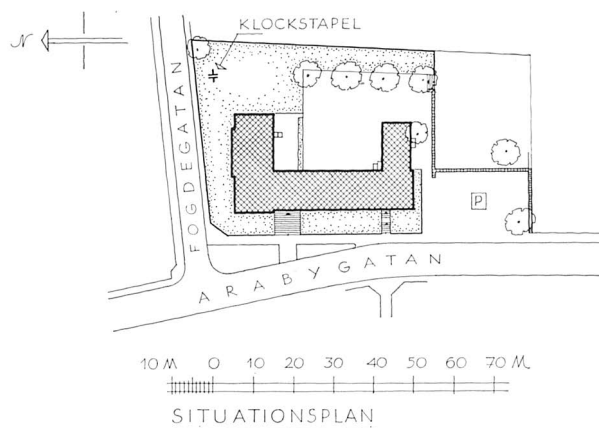
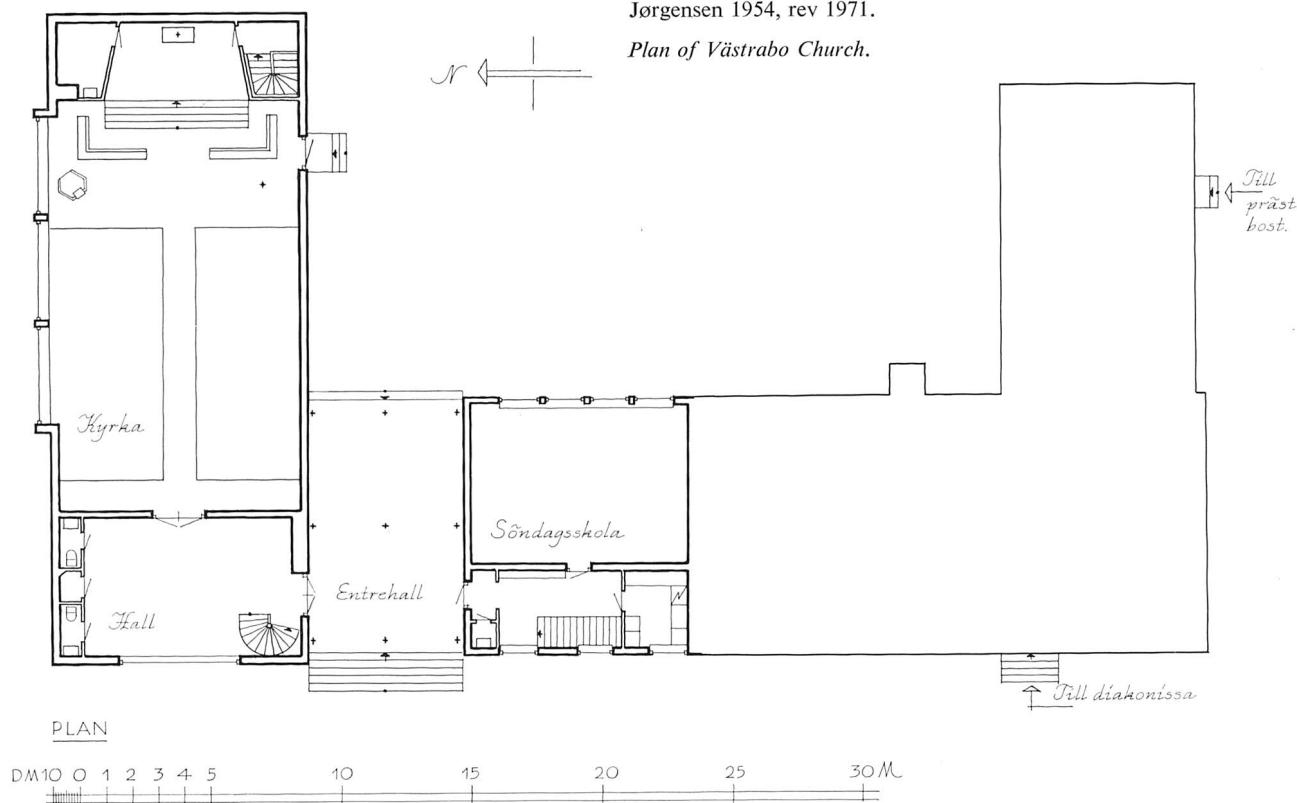

Fig 228 a. Situationsplan över Västrabo kyrka, 1: 2 000. Uppm J Söderberg 1971.

General plan of Västrabo Church.

b. Grundplan över Västrabo kyrka, 1: 300. Efter ritn av B J Jørgensen 1954, rev 1971.

Plan of Västrabo Church.

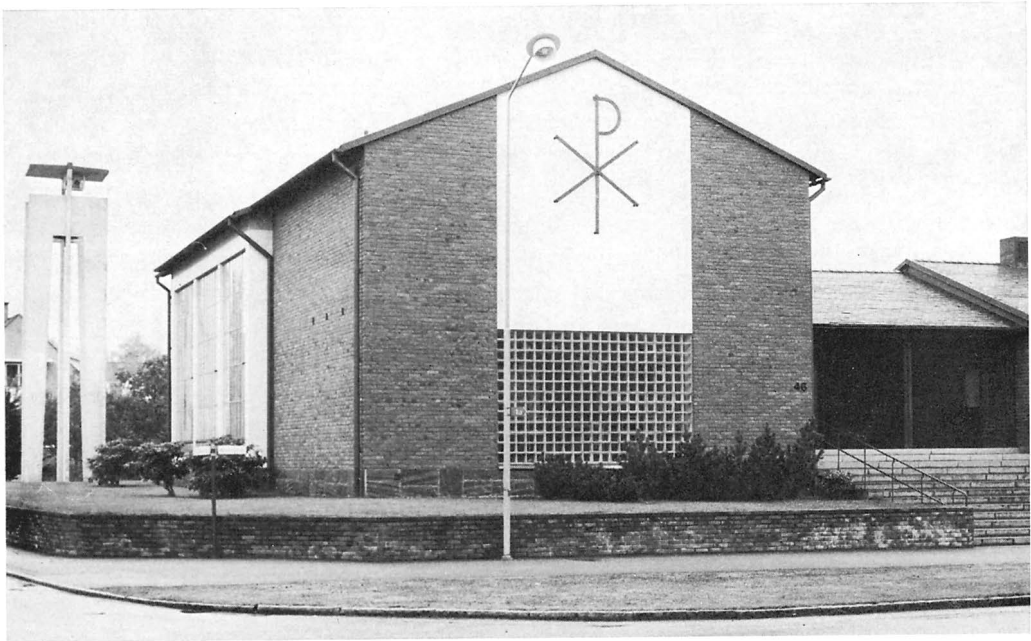
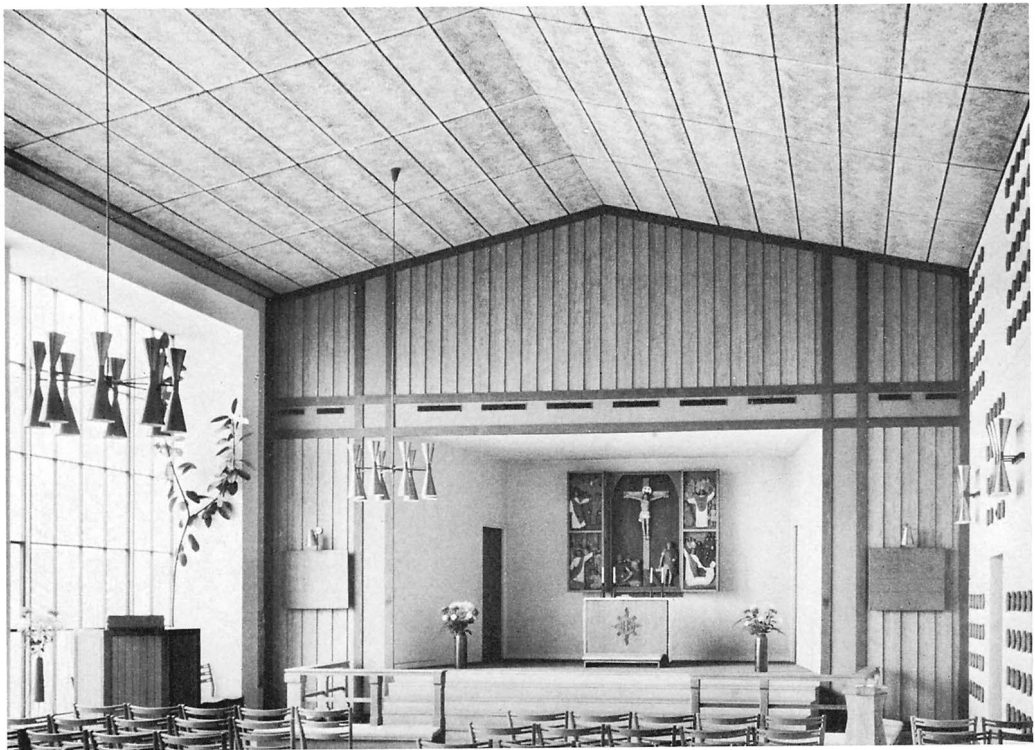

Fig 229. Västrabo kyrka och klockstapel från nordväst. Foto 1970.

Västrabo Church and bell-tower from NW.

Fig 230. Västrabo kyrka. Interiör mot öster. Foto 1970.

Västrabo Church, interior looking E.

På väggen bakom altaret är uppsatt ett snidat och målat altarskåp av trä, bestående av corpus och två flyglar. I corpus en Golgatascen i friskulptur. Vid korsets fot två tärningsspelande soldater och hövitsmannen. Under bildframställningen texten: »Så var då denne verkligen en rättfärdig man och Guds son». Flyglarna innehåller vardera två scener ur Jesu liv, utförda i hög relief. På ena sidan Kristus och Sackeus samt Kristus driver månglarna ur templet, på den andra Kristus bespisar femtusen män samt Lasarus' uppväckande. Huvudsakliga färger: vitt, rött, grått, gult, grönt, blått samt brunt. Altarskåpet, som är utfört 1948–49 av konstnären Erik Sand, Strängnäs, tillhörde ursprungligen soldathemmet Elvagården i Växjö men inköptes till kyrkan kort efter dess invigning.

Altarringen, predikstolen och dopfunten, till vilken hör en dopskål av hamrad mässing, är samtliga utförda i furu efter förslag av arkitekt Jörgensen. Bänkinredningen består av lösa stolar av ek med sitsar av japansk flätad rotting. Anskaffade i samband med kyrkans byggnad.

Orgeln, invigd 1958, är en fyrstämmig piporgel, tillverkad av Paul Ott, Göttingen.

Kyrkans nattvardskärl, bestående av kalk, paten,

oblatask och vinkanna är samtliga av silver och har enligt stämplor tillverkats av T Eldh, Göteborg, under åren 1955 (oblatasken), 1958 (kalken) och 1959 (patenen och vinkannen).

Kyrkans elektriska belysning utgörs av tre ljuskronor och ett antal lampetter, samtliga utförda i koppar och smidesjärn av Hans Agne Jakobsson, Markaryd, samt tio takbelysningar av koppar och vitmålad plåt, placerade över läktaren och anskaffade 1970.

Två altarljusstakar av trä och kopparplåt anskaffades 1970. Ytterligare fyra stakar av samma utformning kommer att inköpas under 1971.

Kyrkan äger en mässhake av grönt, melerat ylle. På ryggsidan ett kors, broderat i lingarn i grönt, blått, benvitt och brunt samt guldtråd. På framsidan ett Kristusmonogram i samma broderi. Signerad »KLH (= Kronobergs läns hemslöjd) 1965».

1970 fick kyrkan även ett processionskors av snidat och målat trä, utfört av Eva Spångberg (se ovan). På korsets framsida ett förgyllt krucifix i låg relief, på baksidan ett allseende öga i likartat utförande, på korsets övre del samt på ena korsarmen en duva respektive ett hjulkors.

Klockstapel och klocka

Nordöst om kyrkan uppfördes 1958 en klockstapel av betong (fig 229) efter förslag av arkitekt Jörgensen och för medel skänkta av Västrabo arbetskreter. I stapeln hänger en klocka, som runt halsen bär

inskriften: GUDS ORD BÄR ICKE BOJOR. På livets ena sida står »GÅVA AV VÄSTRABO ARBETSKRETS 1958. GJUTEN AV M & E OHLSSON I YSTAD.⁴³ På andra sidan ett Kristusmonogram i låg relief.

HÖGSTORPS KYRKA

Kyrkobyggnaden

Ca tre km öster om Växjö stadscentrum ligger stadsdelen Högstorp, huvudsakligen bebyggd under 1960-talet. 1965 invigdes här en kyrka, uppförd efter ritningar av arkitekt SAR Sigge Ullén, Karlskrona, vilken även uppgjort förslagen till kyrkans inredning. Kyrkobyggnaden (fig 232–233), vilken är belägen på en till största delen gräsbevuxen höjd, är som framgår av situationsplanen, fig 231, en del av ett byggnadskomplex som förutom kyrkan omfattar en tvåvåningsbyggnad, vilken bl a inrymmer församlingshem. Själva kyrkobyggnaden, som är orienterad i väster–öster, består av ett rektangulärt långhus utan yttre kormarkering samt en sakristia i söder. Under kyrkorummet finns en markvåning där lokaler för en lekskola anordnats. Byggnadsmaterialet är lättbetong med utvändig klädsel av rödbrunt, hårdbränt fasadtegel. Yttertaken är täckta av kopparplåt. Långhusets västra gavelnock pryds av ett kors. Kyrkobyggnadens utformning

med ett spetsigt sadeltak över långhuset avser att ge association till en småländsk medeltidskyrka. Övre delen av kyrkans östra gavelvägg är genom-

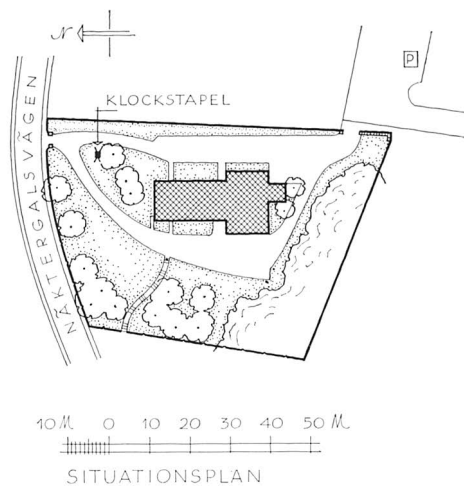
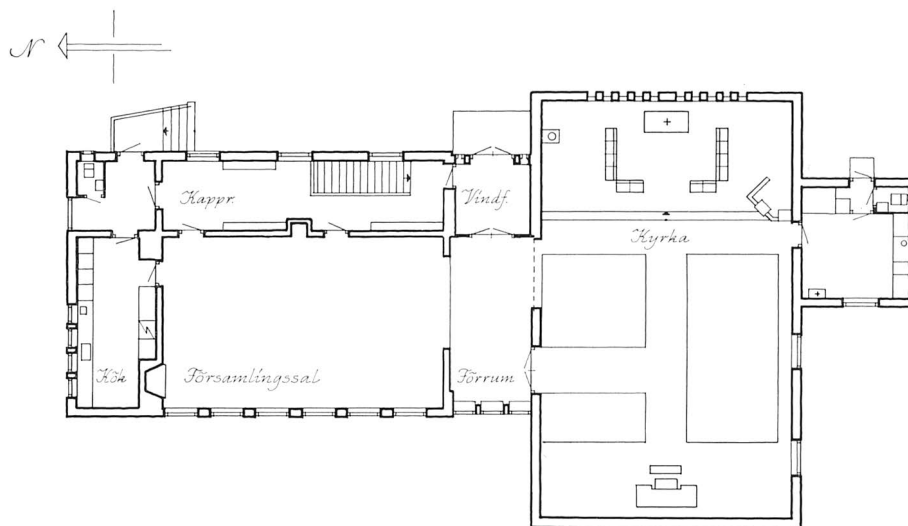

Fig 231 a. Situationsplan över Högstorps kyrka, 1: 2 000. Uppm J Söderberg 1971.

General plan of Högstorp Church.

b. Plan över Högstorps kyrka, 1: 300. Efter ritn av S Ullén 1964, rev 1971.

Plan of Högstorp Church.

Fig 232. Högstorps kyrka och församlingshem från nordväst. Foto 1970.
Högstorp Church and Church Hall from NW.

Fig 233. Högstorps kyrka och klockstapel från sydöst. Foto 1970.
Högstorp Church and bell-tower from SE.

Fig 234. Högstorps kyrka. Interiör mot öster. Foto 1970.

Högstorp Church, interior looking E.

bruten av dubbla rader höga, smala, rektangulära fönsteröppningar, påminnande om medeltida blinderingar, vilket även gäller för tre liknande fönster på motsatta gavelväggens övre del. Ytterligare sex fönster av samma utformning finns på vardera långväggens östra parti. På södra väggen finns dessutom två ordinära, rektangulära fönsteröppningar med träspröjsade rutor samt på norra väggens östra del, över dopfunten (se nedan), fyra kvadratiska gluggar med gult, tjockt glas. Sakristian har en liten fönsteröppning i söder och en större i väster, båda rektangulära.

Huvudingången till kyrkan befinner sig på byggnadskomplexets östra sida och leder till en förhall, belägen mellan kyrksal och församlingshem (se fig 231). Man når kyrksalen genom en dörr i den norra väggen. I samma vägg finns ytterligare en öppning med en skjutdörr, med vars hjälp kyrkorummets vid behov av större utrymme kan öppnas mot

församlingshemmet, som är utrustat med en motsvarande skjutdörr mot den gemensamma förhallen. Sakristian har en dörröppning i öster.

Även invändigt (fig 234) har kyrkan formen av salkyrka utan annan kormarkering än en två trappsteg högre golvnivå i rummets östra del. Innerväggarna är putsade i vitt. Takstolen är öppen och målad med impregneringsfärg i brunsvart och dess konstruktion ger ytterligare association till en medeltida kyrkointeriör (jfr ovan). Golvbeläggningen utgörs av kalkstensplattor.

Sakristian har vitputsade innerväggar, plant inbertak av trä samt golvbeläggning av kalksten. En kalkstensskiva är fästad vid västra väggen och utgör bönealtare. Vid södra väggen finns ett väggfast förvaringskåp av vitputsat tegel, avsett för kyrkans silver och avtäckt med en marmorskiva med en piscina.

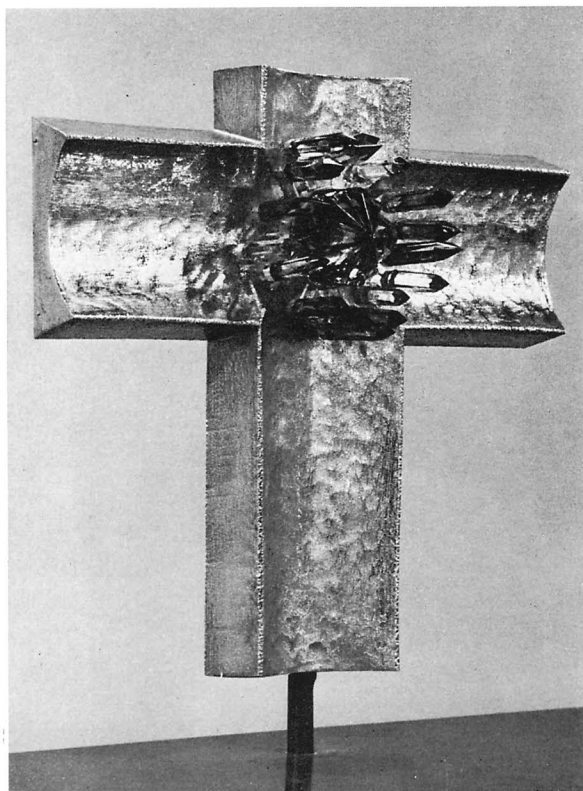

Fig 235. Altarkors av sterlingsilver och kristallglas, utfört av Per Arne Terrs Lundahl, Växjö, till Högstorps kyrkas invigning 1965. Foto 1970.

Altar crucifix, silver and crystal, by Per Arne Terrs Lundahl, Växjö. Executed for the consecration of Högstorp Church, 1965,

Fig 236. Ljusstakar av tenn, tillverkade 1826 av Nils Justelius, Eksjö. Foto 1970.

Pewter candlesticks, made in 1826 by Nils Justelius, Eksjö.

Fig 237. Nattvardskärl samt dopvattenkanna av sterlingsilver, tillverkade 1964–65 för Högstorps kyrka av Per Arne Terrs Lundahl. Foto 1970.

Silver communion vessels and ewer, made 1964–65 for Högstorp Church by Per Arne Terrs Lundahl.

Inredning och inventarier

Altaret, placerat framför östra kortväggen, utgörs av ett fristående bord av polerad kalksten. Altaringen bildas av lösa knäfallspallar av furu.

Altarkorset (fig 235) är utfört av sterlingsilver på stomme av trä. I korsmitten en strålsol av silverinfattade, flerskiktsfärgade kristallglasstavar i färgerna rött, brunt, blått och grönt. Höjd 35,5 cm. Tillverkat till kyrkans invigning av silversmeden Per Arne Terrs Lundahl, Växjö. Predikstolen, placerad i söder, har oregelbunden planform, sockel och entablement av kalksten samt barriär av vitputsat tegel.

Bänkinredningen är öppen och utförd i furu. Sitsarna har klädsel av svart galon.

Orgeln, placerad mot västra kortväggen, är byggd 1967 av Västbo orgelbyggeri, Långaryd. Orgelverket har nio stämmor. Fasadutformning av arkitekt Ullén.

Dopfunten, av granit, har formen av en pelare med rektangulär genomskärning. Cuppan utgörs av en halvklotformad, slipad fördjupning med centralt uttömningshål, försett med en propp av silver. Placerad i sydöst.

Dopvattenkanna av sterlingsilver (fig 236). Har oval genomskärning och smalnar av uppåt. På ena sidan ett graverat T-kors med ögla inom en cirkel. Höjd 36,5 cm. Enligt stämplat tillverkad 1964 av Per Arne Terrs Lundahl.

Den elektriska armaturen består av åtta taklampor av råglas och mässing.

Ljusstakar: 1. Ett par av tenn (fig 236). Kvadratisk fot på fyra små kulfötter samt med gallerverk på fotlisten, kvadratisk mellanbricka, räfflat kolonnskåft, runda, skålförmiga droppskålar. Gustaviansk typ. Höjd 29 cm. Enligt stämplat tillverkade 1826 av Nils Erik Justelius, Eksjö (mästare 1820–1866). — 2. Fyra ljusstakar av silver och flerskiktsfärgat, blått kristallglas. Höjd 22 cm. Tillverkade 1965 av Per Arne Terrs Lundahl. På altaret.

Samtliga nattvardskärl, av sterlingsilver (fig 237), är tillverkade av Per Arne Terrs Lundahl. Kalken är invändigt förgyllt. Rund, hög, klockformad fot, nod av flerskiktsfärgat, rött kristallglas, halvklotformad cuppa. Höjd 19,5 cm, fotens

diameter 14 cm, cuppens diameter 12 cm. Tillverkningsår 1965. Oblatasken är rund och har dubbla lock. Det inre locket är nedsänkt, svagt konformat och korsprytt, det yttre är likaledes svagt konformat och har en knopp av kristallglas, flerskiktsfärgat i brunt och blått. Glasknoppen kan utnyttjas som fot, varvid det yttre locket, som på insidan är förgyllt, användes som paten. Höjd 9,5 cm, diameter 14 cm. Tillverkningsår 1964. Vinkannen har samma form som dopvattenkannen (se ovan) samt är försedd med ett korsprytt lock. Höjd 29,5 cm. Tillverkningsår 1964.

Kyrkan äger även ett sockenbudstyg, bestående av kalk, paten, oblatask och sked av nysilver samt två vinflaskor av glas. Förvaras i svart konstläderschatull.

Bland textilierna märks följande:

Mässhakar: 1. Av grönt, mönstervävt ylle och lin. På ryggsidan ett korsformat slätt parti med invävd guldtråd. Korsmitten pryds av ett guldbroderi. Signerad »KLH (= Kronobergs läns hemslöjd) 1967». — 2. Av vitt ylle och lin. På ryggsidan ett invävt, geometriskt mönsterparti i gult, på framsidan ett hjulkors i samma utförande. Elevarbete 1965 från konstfackskolan i Stockholm. Gåva av kyrkliga syföreningen. — 3. Av rött ylle och lin, mönstrad med ränder och rutor i flera nyanser rött, violett, brunt och grått. Signerad »Ateljé Libraria, Stockholm». — 4. Av violett ylle och lin. På ryggsidan ett gaffelkors av applicerad silvergalon, prytt av mindre kors, broderade i rött lin. Tillverkad av fru Inga Carlsson 1966. Gåva av kyrkliga syföreningen. Vidare finns kalkdukar av samma material och tillverkning som mässhakarna nr 1, 3 och 4 samt en kalkduk av vit sidendamast, mönstrad i gult, kantad med guldgalon och prydd med ett kors av applicerad guldgalon. — Predikstolskläde av vit linnedamast med ett Kristusmonogram i guldbroderi. Tillverkat av KLH (se ovan), inköpt 1970. — Altarmatta i röllakan, vävd i ett geometriskt mönster, som harmonierar med östväggens fönsterarrangemang. Flera nyanser blått och grått. Signerad »IK (= Irma Kronlund) KLH (se ovan) 1968».

På östra väggen hänger en oljemålning, utförd 1935–47 av Elisabeth Bergstrand-Poulsen.⁴⁴ Motivet är Jesus välsignar barnen. Inköpt 1965. En repro-

duktion av målningen används som vinjett i svenska kyrkans dopminne.

Klocka och klockstapel

Samtidigt med kyrkan och församlingshemmet uppfördes norr om det senare en klockstapel av tryckimpregnerad furu (fig 232–233). Taket och spiran är kopparklädda, den krönande tuppen är av järnplåt. Ritningen till stapeln har uppgjorts av arkitekt Ullén och förebild har varit de äldre klockstaplar, som ofta förekommer på småländska landskyrkogårdar. I stapeln hänger en klocka med följande tre inskriptioner: 1. På livets ena sida och författad av domprosten i Växjö Gustaf Adolf Danell: KOM

ENVAR SOM I NEJDEN BOR / LYSSNA TILL HERRENS
ORD / GLÖM EJ BORT FÖR DENNA JORD / ATT HIM-
LENS GLÄDJE ÄR STOR. På livets andra sida, författad
av domkyrkoklockaren John Sennfält: MÅ DITT
LJUD GÅ VIDA / KALLA OSS TILL BÖN OCH SÅNG /
RING FÖR DEM SOM BIDA / SALIGHETENS KYRKO-
GÅNG. — 3. GJUTEN ÅR 1965 FÖR HÖGTORPS KYRKA I
VÄXJÖ FÖRSAMLING AV G. BERGHOLTZ I SIGTUNA (se
not 12).

Noter

1. Se vidare *H Berg* och *I Svalenius*, Växjö stads historia I samt *H Lindström* och *P G Vejde*, Växjö stads historia II.
2. Om hospitalets historia se vidare *A Bergstrand*, Växjö lasarets historia, s 27–31, *P Wilstadius*, Människoöden på Växjö Hospital i: HCÅ 1946, s 61 samt ovan Växjö domkyrka, s 15.
3. *Johannes Petri Vretin*, syssloman och predikant vid Växjö hospital 1696–1713.
4. VDA E III: 40 p 345.
5. VDA E III: 40 p 387.
6. VDA E III: 48 p 307.
7. Uttalande av *Johannes Vretin*, VDA 535, 6.11 1699.
8. VDA F III: 7: 1722 26.4.
9. VDA E III: 66 p 161.
10. VDA E III: 38 p 445.
11. VDA E III: 66 p 161.
12. *Gösta Bergholtz*, klockgjutare. Se ovan, Växjö domkyrka, not 230.
13. *Olaus Cavallius*, biskop i Växjö 1703–08.
14. Samtliga uppgifter om inventarierna, undantaget den från 1586 som ingår i Smål Handl 1586: 21 B (KA), är hämtade ur de till räkenskaperna för motsvarande år hörande inventarieförteckningarna i VDA.
15. *Birgitta Haraldsdotter* av Ängasläkten, som var upp-
- kallad efter huvudgården Änga (nuv Ängaholm) i Aringsås socken, Allbo hd. Släkten omtalas första gången omkr år 1400. Birgitta H (d 1489 el 50) gifte sig 1:a ggn med *Nils Nilsson Guse*, en av dåtidens godsrikaste frälsemän, och erhöll bl a Eknaholm som morgongåva. Gift 2:a ggn m riddaren *Knut Grundis* (d 1477). — *Larsson*, s 439–41.
16. Se t ex *I Andersson*, Sveriges historia, s 144–146.
17. *Gudmund Spiegel*, f omkr 1500, d 1556, kanik, fr o m 1531 domprost i Växjö, den förste efter reformationen.
18. »Utdrag af geometrisk Delineation och grundritning öfver Wexjö stad», *A Rohman* och *P Hammel*. LMS.
19. Beträffande klostrets historia, se vidare *C Härenstam*, Klostren i Småland, i: Växjö stift i ord och bild, s 73 f, *S Ljung*, Kring gråbrödraklostret i Växjö, i: HCÅ 1958–59, s 109 f samt *H Berg*, Tiden fram till 1523, i: Växjö stads historia I, s 125.
20. Se HCÅ 1966, s 167–68.
21. Beträffande franciskanklosterkyrkornas plantyper, se *N Sundquist*, Den svenska tiggarmunkkyrkans plantyper, s 19 f.
22. Avtr i Smål Archivet I: 201.
23. Smål handl 1554 nr 11, s 170. KA.
24. Smål handl 1557, nr 8. KA.

25. Växjö dombok A I: 6, s 381. VLA.
26. Jfr KL 5, art *Georg*, sp 268–72 samt KL 6, art *Görans saga*, sp 27–29.
27. Uppteckningen gjord 1834 av *Johan Forsander*, domkyrkosyssloman i Växjö 1824–60. Se även not 28.
28. Se vidare *P G Vejde*, Om pesten i Småland 1710–11, i: HCÅ 1938, s 161 f.
29. *Sandgården*, ett område på ca 7 tunnland, beläget söder om den numera uttorkade Guldsmedsbäcken (se ovan, Växjö domkyrka, fig 16). Tillhörde gråbrödraklostret under dess korta existens. Indrogs till kronan av Gustav Vasas men ingick i början av 1600-talet i domprostgårdens ägor. En del av Sandgårdsområdet övergick under 1640-talet genom en form av expropriation i stadens ägo. — *I Svalenius*, Tiden från 1523 till 1718, s 33–34, i: Växjö stads historia I.
30. *Fredrik Magnus Piper*, arkitekt. Se ovan Växjö domkyrka, not 159.
31. $V \frac{231}{2}$, $V \frac{231}{3-4}$, $V \frac{231}{5}$, K-byråns arkiv, Raå.
32. Jfr *G Virdestam*, Växjö stifts herdaminne I, s 244.
33. *Christoffer Isak Heurlin*, prost i Norrvinge 1825, domprost i Växjö 1829–39, biskop i Växjö 1847–60.
34. Handlingar 1921–22 ang utökande av begravningsplatserna, K-byråns arkiv, Raå.
35. *J P Lind*, sannolikt byggmästare från trakten.
36. *Christina Nilsson*, grevinna de Casa Miranda (f 1843, d 1921). Se ovan, Växjö domkyrka, not 213.
37. *Gunnar Torhamn*, f 1894, d 1965, målare och skulptör, vars produktion till stor del är av sakral karaktär. Har utfört altartavlor, altarskåp, krucifix, predikstolar, reliefer m m för flera kyrkor men även plafonder och väggmålningar för profana byggnader.
38. Lindshammars glasbruk, Nottebäcks socken, Småland. Grundat 1906 av en från Tyskland utvandrad glasblåsarmästare vid namn Robert Reutsch. Ursprungligen en liten trähytta, där man tillverkade slipat servisglas och prydnadsglas. Helt ombyggt och moderniserat under åren 1950–56. Nuvarande specialiteter: färgglas och s k arkitekturglas, båda i ett 60-tal kulörer. — Se *Lindshammars* — glasbruket med färg, reklamfolder.
39. *Simon Gate* f 1883, d 1945. Har huvudsakligen arbetat som banbrytande glaskonstnär vid Orrefors glasbruk. Hyste även ett starkt intresse för kyrklig dekorativ konst och utförde under 1940-talet ett antal altartavlor, bl a till S Fågelås (Vg), Bergunda (Sm) och Hälleberga (Sm) kyrkor.
40. Denna tolkning av motivet är konstnärens egen. Uppgift av kyrkogårdschef *Ragnar Ekstedt*.
41. *Carl Elfström*, f 1830, orgelbyggare. Elev 1849 hos Jon Vengström, kom 1852 till Söderlings i Göteborg. 1863 egen mästare i Berga (Sm), 1872 bosatt i Ljungby. Har utfört orgelverket i Linköpings domkyrka samt ett flertal orglar i Växjö stift. Se *C F Hennerberg* och *N P Norlind*, Handbok om orgeln, s 155 samt *C Arnér*, Något om orglar och orgelbyggare i Växjö stift, i: Växjö stift i ord och bild, s 493.
42. Enligt uppgift från kyrkogårdschef *Ragnar Ekstedt* har ljusstaken tillhört sångerskan *Christina Nilsson* (se not 36), vars husföreståndarinna, fru Annie Knutsson, skänkt den till Växjö domkyrka.
43. *M & O Ohlsson*, klockgjuteri, Lübeck 1898– omkr 1920, därefter i Ystad. Jfr *K Aasma*, Kungälv's kyrkor, not 123.
44. Om *Elisabet Bergstrand-Poulsen*, f 1887, d 1955, se Kronobergsboken (HCÅ) 1969.

Källor och litteratur

OTRYCKTA KÄLLOR

Stockholm

RA: Tegnéryrkogården: förslag till anläggande »af Begravningsplats för Wexjö stad» av *F M Piper* 1807; förslag till utökande av begravningsplatserna av *D Dahl* 1922.

KA: Hospitalskyrkan: Smål handl 1586: 21 B. Klosterkyrkan: Smål handl 1554: 11 och 1557: 8.

Raå, K-byråns arkiv: Tegnéryrkogården: Förslag till kyrkogård av *F M Piper* 1807 (fotokopia); handl rör utökande av begravningsplatserna 1921–22; förslag till förändring av gravkapellet av *P Boberg* 1933–35; handl rör uppförande av tegelmur mellan kyrkogården och bangården 1941; förslag till personalbyggnad av *H Lindén* 1951; handl rör restaurering av gravkapellet 1969. Skogslyckans kyrka: handl rör

inköp av ett omr 90 000 m² fr fastigheten Hov bondegård 1926; förslag till planering av kyrkogården av *T Bergentz* 1927; förslag till planering av kyrkogården av *O Lundgren* 1934–38; handl rör kyrka och kyrkogård 1939–42 omfattande bl a ett förslag till kyrkobyggnad av *A Wiman* 1940; handl rör glasmosaik av *S Gate* 1942; handl rör glasmosaik av *D Ralson* 1966; förslag till ombyggnad av *M Barsöe* och *I Wibroe* 1969. Västrabo kyrka: förslag till kyrkobyggnad av *B J Jörgensen* 1954; förslag till klockstapel av *B J Jörgensen* 1958. Högstorps kyrka: förslag till kyrkobyggnad av *S Ullén* 1962–65; förslag till klockstapel av *S Ullén* 1964; handl rör orgel 1965–67.

LMS: Klosterkyrkan: »Geometrisk Delineation öfver Wäxijö stadh» av *H Ruuth* 1658 (F 891³⁷); »Utdrag af geometrisk Delineation och grundritning öfver Wexjö stad» av

A Rohman och *P Hammel* 1697 (F 2 1: 4); Tegnérkyrkogården: »Karta uti 2 Delar öfver Wexjö stad» av *A Lekander* 1838 (F 38 1: 16); »Karta öfver Wexjö kyrkogård och Sandgårdet 1860» av *A Liedberg* (F 63 1: 25).

Lund

LUB: P G Vejdes samlingar med hänvisningar, notiser, tidningsurklipp och foton.

Vadstena

VLA: Hospitalskyrkan: Växjö hospitals räkenskaper 1658–1751 (HV: 1–2). Växjö domkapitels arkiv: E III: 38, E III: 40, E III: 48, E III: 66, F III: 7: 1722, 1698: 345–346, 1699: 535. Klosterkyrkan: Växjö dombok A I: 6; Tegnérkyrkogården: Växjö stadsförsamlings räkenskaper 1808–1827 (O I b: 1, 6 sid); »Ritning till Begravnings Capel å Wexjö kyrkogård» av *J P Lind* 1856.

Växjö

Lantmäterikontoret: Hospitalskyrkan: Karta 1792 över Växjö hospitals tomt och åbyggnad av *F Girolla* (Växjö socken, arkivakt nr 29).

PÅ: Diverse handlingar, ritningar och arbetsbeskrivningar rör Skogslyckans, Västrabo och Högstorps kyrkor.

Sankt Sigfrids sjukhus arkiv: handl rör det nuv sjukhuset. Smålands museum: Diverse sena handlingar samt tidningsurklipp och foton.

VSLB: *L Larsson*, Manuskript 4° 640 med utdrag ur handlingar rör hospitalet.

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Aasma, K, Kungälv's kyrkor. SvK, Bo IV: 1 (132). Stockholm 1969.

Andersson, I, Sveriges historia. Stockholm 1960.

Arnér, G, Något om orglar och orgelbyggare i Växjö stift, i: Växjö stift i ord och bild. Stockholm 1950.

Berg, H och *Svalenius, I*, Växjö stads historia I. Växjö 1956.

Bergstrand, A, Växjö lasarets historia. Växjö 1962.

Bergstrand, A, Elisabeth Bergstrand-Poulsen, i: HCÅ 1969. Växjö u å.

Dahlby, F, De heliga tecknens hemlighet. Malung 1967.

Diplomatarium Suecanum III (ed J Liljegren m fl). Stockholm 1842 och 1850.

Dänische Bibliothec oder Sammlung von alten und neuen gelehrten sachen aus Dännemarck III. Kvhv & Lpz 1739. *Gustafsson, E*, Växjö domkyrka (tillsammans med *M Ullén*). SvK, Sm IV: 1 (136). Stockholm 1970.

Hennerberg, C F och *Norlind, N P*, Handbok om orgeln. Stockholm 1912.

Hyltén-Cavalliusföreningens årsbok (Kronobergsboken) 1966. Växjö 1966.

Härenstam, C, Klostren i Småland, i: Växjö stift i ord och bild. Stockholm 1950.

Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Malmö 1956–. *Källström, O*, Medeltida kyrksilver från Sverige och Finland förlorat genom Gustaf Vasas konfiskationer. Stockholm 1939.

Larsson, L-O, Det medeltida Varend. Lund 1964. — *Densamma*, Växjö stift — en historisk översikt, i: Växjö domkyrka, SvK, Sm IV: 1 (136). Stockholm 1970.

Liepe, A, Bergunda och Öja kyrkor. SvK, Sm V: 1 (138). Stockholm 1970.

Lindshammar — glasbruket med färg. Reklamfolder.

Lindström, H och *Vejde, P G*, Växjö stads historia II. Växjö 1942.

Ljung, S, Kring gråbrödraklostret i Växjö, i: HCÅ 1958–59. Växjö 1960.

Nya Wexjö-bladet 1850, 1863, 1873, 1903, 1913, 1933.

Rogberg, S, Historisk Beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Smålandsposten 1957.

Småländska Archifvet. Bref och handlingar hörande till Smålands historia 1. Växjö 1853.

Sundquist, N, Den svenska tiggarmunkkyrkans plantyper, i: Uppland 1954. Uppsala 1954.

Svenskt konstnärslexikon. Malmö 1952–64.

Ullén, M, Kyrkorna i Sjösås. SvK, Sm II: 1 (114). Stockholm 1967. — *Densamma*, Drevs och Hornaryds kyrkor. SvK, Sm II: 2 (120). Stockholm 1968. — *Densamma*, Växjö domkyrka (tillsammans med *E Gustafsson*), SvK, Sm IV: 1 (136). Stockholm 1970.

Vejde, P G, Om pesten i Småland, i: HCÅ 1938. Växjö 1938.

Wilstadius, P, Människoöden på Växjö Hospital, i: HCÅ 1946. Växjö 1947.

Virdestam, G, Växjö stifts herdaminne I. Växjö 1921.

Förkortningar

ATA	Antikvariskt–Topografiska Arkivet i VHAA, Stockholm	PÄ	Pastorsämbetet
DD	Diplomatarium Danicum	RA	Riksarkivet, Stockholm
DS	Diplomatarium Suecanum	Raä	Riksantikvarieämbetet, Stockholm
handl	handlingar	räk	räkenskaper
HCA	Hyltén-Cavalliusföreningens årsbok (Kronobergsboken)	st prot	sockenstämmoprotokoll
inv	inventarieförteckning	SvK	Sveriges Kyrkor, Konsthistoriskt inventarium utgivet på uppdrag av VHAA, Stockholm 1912–
KA	Kammararkivet, Stockholm	VDA	Växjö domkapitels arkiv i VLA
KL	Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid	VHAA K	Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm
LMS	K Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholm	VLA	Vadstena Landsarkiv
LUB	Lunds universitetsbibliotek	VSLB	Växjö stifts- och landsbibliotek

Summary

THE HOSPITAL CHURCH

Växjö Hospital, called the “House of the Holy Spirit” before the Reformation, is mentioned first in a still existing document dated 1318. The hospital was situated on the north-east bank of Lake Växjö. In 1702, the building was destroyed by fire, and a new one was erected on the same site in 1705, according to proposals by the then manager and chaplain, Johannes Vretin. Little is known about the Hospital Church, destroyed in 1702. It may have been part of one of the larger hospital buildings, probably a timber erection. A detached bell-tower belonged to the church (fig 211). The church built in 1705 was part of the main building of the hospital (fig 212). This building was, like the former one, of timber. According to a description of the church, written in 1722, it had a small vestry, and was equipped with altar, pulpit and fourteen pews. Windows between the church and the adjacent rooms made it possible for bedridden patients to hear the services. The church, bell-tower and the hospital buildings were demolished in 1793–94, and a new hospital, now St Sigfrid’s Hospital, was built by Lake Trummen, south-east of the town.

Among the church furnishings mentioned in old inventories of the hospital possessions are a chalice and paten, owned by the Hospital Church at the end of the 16th century, and a number of textiles. Only a bell, cast in 1574 and recast in 1902, has survived (fig 213). The bell is now hanging in a bell-tower at St Sigfrid’s Hospital.

THE MONASTERY CHURCH

The Franciscan Monastery of Växjö, the youngest convent in Småland, was probably founded in 1495, and was built

in what was then the westernmost part of the town, just inside the west gate (fig 214). As a consequence of the Reformation and King Gustav Vasa’s reduction of the possessions of the Church, the activities of the monastery ceased in the early 1530’s, and the buildings were allowed to fall into ruin.

Very little is known about the monastery church. According to an eye-witness account from 1907, when excavations were being made for new buildings on the site of the monastery, the remains of the foundations of the monastery buildings showed that the church, unlike the other buildings, which were of timber, had probably been built of stone. It had a rectangular nave and a square, straight-ended chancel, which might suggest that the monastery church was older than the other monastery buildings. There was also a timber bell-tower. Finds of several skeletons show that the monastery had its own burial ground.

At the reduction, eleven silver chalices with patens, weighing together almost 7 kg, and a silver-gilt monstrance, weighing more than 2 kg, were taken, among other things, from the monastery. Thus, during its brief existence, the monastery had considerable wealth.

A chapel, dedicated to St George, is mentioned in a document, dated 1554, but was already then ruined. It was probably situated within the monastery region and may be identical with the monastery church.

PLAGUE GRAVES

In the south part of Växjö, in the region now called the Vulcan quarter, at Tegnérsgatan, a plague cemetery was established in 1711. The only visible reminder of this today is a horizontal, rectangular limestone slab (fig 215). Accord-

ing to a now illegible inscription, the slab is in memory of Jon Gudmund Krok, merchant, his wife and three of their children. A fourth child, Annika Krok, known for, among other things, her donation of a bell to Växjö Cathedral, had the memorial made.

THE TEGNÉR CEMETERY

The so-called Tegnér Cemetery (fig 217), situated about 500 m west of Växjö Cathedral, was begun in 1807, according to plans by F M Piper. The cemetery was probably used first in 1809. Since then it has been altered in size several times. Considerable enlargements were made in 1824–26, 1860, 1870, 1884, 1886 and 1903. The extension in 1884, towards the east, was probably made to compensate for a reduction of the cemetery area in the north, where Sandgårdsgatan is now. The brick wall enclosing the cemetery was erected in 1941 on plans by Adolf Wiman, Växjö.

A mortuary chapel (fig 221), built in neo-classical style, stands in the eastern part of the cemetery. It is a timber erection, covered with yellowish-grey plaster. Owing to the absence of documentary evidence, the history of the chapel is obscure. It was probably not erected until after the end of the 1850's, and then in the north; it was probably moved in 1882, when the cemetery was reduced in the north, to its present site (cf above). The chapel was restored most recently in 1933–35.

In the south-eastern part of the cemetery is the grave of Bishop Esaias Tegnér (1782–1846) which gave the cemetery its present name. The memorial (fig 224) is a white marble cross on a granite base. In 1923, a mausoleum (fig 221), a rectangular erection of tooled granite, was erected in memory of a great singer, Christina Nilsson (1843–1921).

THE SMALL CHURCHES OF VÄXJÖ

To cater for the needs of the new building estates on the outskirts of Växjö, three small churches have been built, Skogslyckan, Västrabo and Högstorp churches, all in the parish of Växjö. Skogslyckan Church (figs 225–227), which is north of the city centre, and which has a large churchyard,

was consecrated in 1943. The architect was Adolf Wiman of Växjö. It was intended originally to serve only as a mortuary chapel, and is part of a complex of buildings including a crematorium. When, towards the end of the 1950's, the chapel was used more and more as a church, it was rebuilt according to plans by Hans Lindén, of Växjö. The building was enlarged by the addition of two aisles, existing earlier as open loggias. The church was provided with new furnishings, including altar and font, partly of glass made at Lindshammar Glassworks in Småland. The windows of the aisles were glazed with stained glass from the same glassworks, and in the semi-circular apse niche in the north wall, a mosaic by David Ralson, Göteryd, was installed. Among other decorative items are reliefs in marble stucco by Gunnar Torhamn, on the outer wall by the entrance and inside.

Västrabo Church (figs 228–230), in the west of Växjö, was consecrated in 1956. The architect was Bent Jørgen Jørgensen, Växjö. A slight restoration of the interior was made in 1970 on the suggestion of the same architect. The church is part of a large building containing church hall, offices, kindergarten, etc. Among the furnishings is a carved and painted wooden reredos, made in 1948–49 by Erik Sand of Strängnäs.

A concrete bell-tower, designed by Bent Jørgen Jørgensen, was built in 1958 to the north-east of the church. The bell in the tower was cast the same year.

Högstorp Church (figs 231–234), consecrated in 1965, and designed by Sigge Ullén, architect, Karlskrona, is about 3 km east of the centre of Växjö. The church, which is built in the form of a medieval hall church with the vestry in the south, and with a steep span roof over the nave, is combined with a two-storey building containing a church hall and other premises. Among the objects in the church are a pair of pewter candlesticks made in 1826 (fig 237), an altar crucifix, an ewer, and silver communion vessels (figs 235, 236) made by Per Arne Terrs Lundahl, Växjö. There is also a number of high quality textiles, including some from the Kronoberg Domestic Crafts Association.

At the same time as the church and church hall were built, a timber bell-tower, designed by Sigge Ullén, was erected north of the church. The bell was cast in 1965.

ÖJABY KYRKA

Småland, Kronobergs län, Kinnevalds härad, Växjö stift, Kinnevalds och Norrvidinge kontrakt, Växjö pastorat

Fig 238. Öjaby kyrka från sydväst. Foto 1969.

Öjaby Church from SW.

Inledning

Öjaby, beläget ca 5 km nordväst om Växjö stadscentrum, tillhör sedan årsskiftet 1970/71 Växjö kommun. Enligt den gamla sockenindelningen gränsade Öjaby socken i norr till Ör, i väster till Härlöv och Lekaryd, i söder till Bergunda samt i öster, där Helgasjöns sydspets utgjorde naturlig gräns, till Växjö landsförsamling. Under de senaste decennierna har i synnerhet Öjabys östra delar, utefter Helgasjöns strand, exploaterats för en alltjämt ökande villabebyggelse. I övrigt är terrängen höglänt och har delvis hedkaraktär. Endast en mindre del av arealen upptas av åkermark, lövängar och lövskog. Till Öjaby hör även ön Helgö i Helgasjön, enligt traditionen tings- och kultplats under förkristen tid.¹ Senast i början av 1300-talet hörde Helgö till Växjöbiskoparnas egendomar och 1305 och 1315 omtalas ön som platsen för ett biskopsresidens, benämnt Helgaskog (Larsson, s 368, 419). Vidare nämns 1318 ett hospital i »haelgasko» (DS III, nr 2132). Till hospitalet torde ha hört en särskild kyrka. De medeltida byggnadsrester, som återfunnits på ön, motsäger inte de ovan redovisade uppgifterna.²

Fynd från flera förhistoriska perioder, gjorda såväl på Helgö som på fastlandet, visar att området tidigt varit bebyggt.³ Namnet Öjaby förekommer i de bevarade skriftliga källorna första gången 1273 i »Prestmannen Peters i Berg Testamente af gårdarne i Berg och Herlöf och penningar» till bl a Öjaby kyrka. Ortnamnet skrivs här Øaby (DS I, nr 565). Notisens innehåll tyder på att Öjaby nuvarande kyrka, som antagligen uppförts under

1400-talet (jfr nedan, byggnadshistoria) haft en föregångare, med största sannolikhet en träkyrka.

Vad beträffar ortnamnet är första ledet, d v s öja, genitiv pluralis av substantivet ö, i detta sammanhang med betydelsen »ö-liknande upphöjning på fasta landet». Senare ledet, by, torde ha samma betydelse som nu, d v s sammanslutning av flera gårdar (Eile, s 7, 9, 23).

Öjaby och grannförsamlingen Härlöv bildade från mitten av 1500-talet ett pastorat med Öjaby som moderförsamling och Härlöv som annex. 1563–71 var de båda socknarna anslagna till Växjö hospital och hospitalspredikantens underhåll. 1571 blev pastoratet prebende för rektorn och 1613 för konrektorn vid Växjö skola. Efter upprättandet av Växjö gymnasium blev pastoratet från 1643 prebende för andre teologie lektorn och 1805–62 för andre lektorn efter ålder och utan avseende på läroämne. Mellan 1862 och 1875 var kyrkoherdetjänsten vakant, 1875–1921 innehades prebendet av lektorn i kristendom. 1932 införlivades Öjaby församling genom kunglig resolution med Växjö pastorat (Virdestam, s 163–64). Som pastorsboställe för Öjaby och Härlövs församlingar fungerade tidigare den s k komministergården i Växjö, belägen i hörnet mellan Kronobergs- och Sandgårdsgatorna (jfr ovan, Växjö domkyrka, s 26). Sedan 1955 har församlingsprästen i Öjaby sin bostad i en 1865 uppförd, intill kyrkan belägen byggnad, ursprungligen avsedd som kombinerad sockenstuga och skolhus (jfr nedan).

Kyrkogården

Öjaby kyrka är belägen vid den östra stranden av Helgasjöns sydspets, vid landsvägen mellan Växjö och Lamnhult. Nordväst om kyrkan ligger prästgården. 1971 invigdes ett församlingshem, uppfört norr om kyrkan. Kyrkogården, vars form framgår av situationsplanen fig 239, sträcker sig sedan se-

naste utvidgningen, i slutet av 1940-talet, ända fram till sjön. Kyrkogårdsområdet begränsas förutom av strandlinjen i öster till största delen av en gråstensmur, vars beskaffenhet växlar, beroende på ett flertal omläggningar och utvidgningar under 1800- och 1900-talen. Murens insida täcks av en

Fig 239. Situationsplan,
1: 2 000. Uppm J Söderberg
1969, kompl 1971.

General plan.

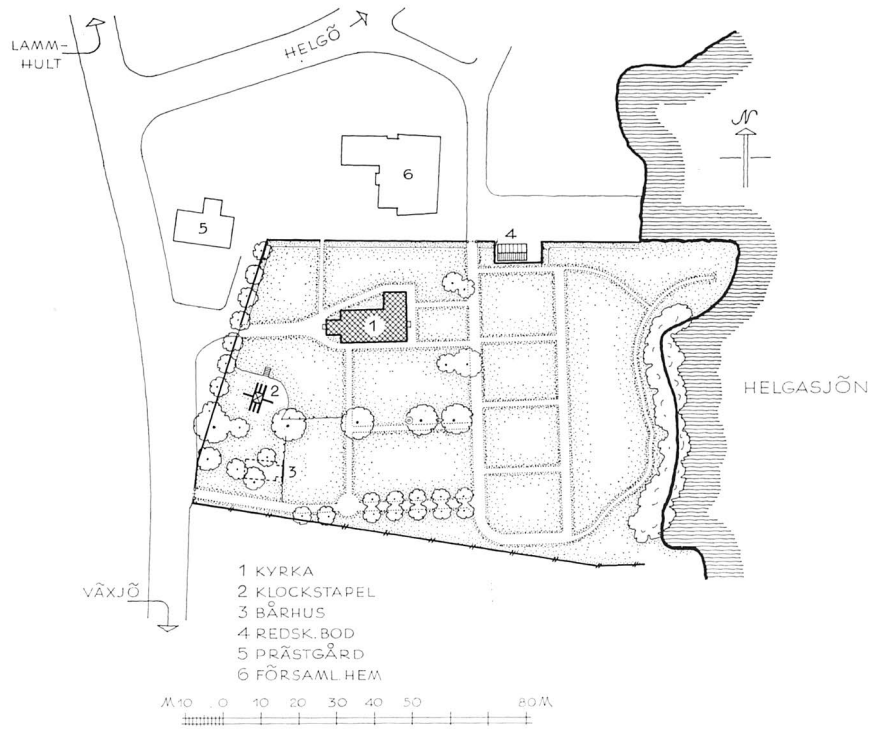
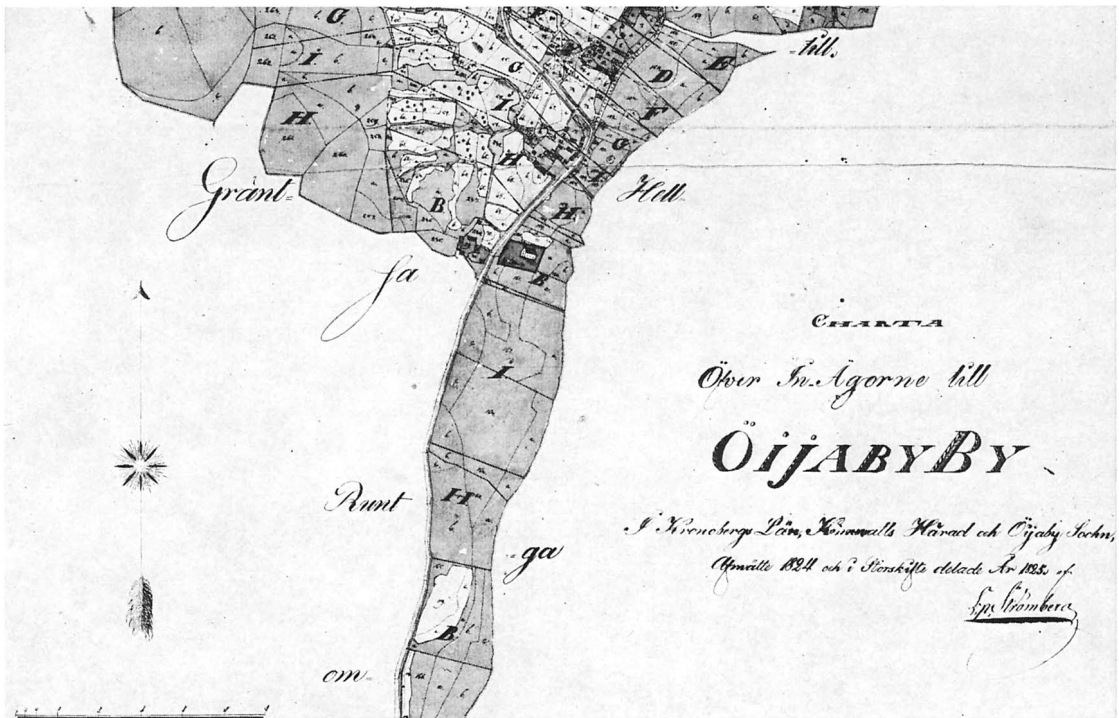

Fig 240. Öjaby kyrkogård
1825. Detalj av karta, utförd
av S P Strömberg. LMS.

Öjaby churchyard, 1825.
Detail from a map by S P
Strömberg.

grässlänt. I söder utgörs inhägnaden till övervägande delen av ett enkelt järnstaket. Ett stycke av en äldre, på insidan grästäckta kallmur av gråsten, vilken tidigare haft funktion som sydlig begränsning, är bevarad på kyrkogårdens sydvästra del. Huvudingången befinner sig i väster. Vidare finns en ingång i sydväst och två i norr, av vilka den längst åt väster, placerad i ungefärlig jämnhöjd med kyrkans vapenhus, upptogs 1970 och saknar grind. Övriga ingångar stängs av dubbla järngrindar.

Som ovan antytts har kyrkogården utvidgats flera gånger. 1819 beslutade man utöka området med »vid pass $\frac{1}{2}$ Skäppelands jord, långs efter gamla kyrkomuren» (st prot). Närmare precisering ges icke. Kyrkogårdens utsträckning år 1825 torde framgå av fig 240. 1850 beslutade man »att den samma (d v s kyrkogården) ända till landsvägen utvidga och planera» (st prot). Beslutet verkställdes följande år och torde avse en tillökning i väster. Tjugo år senare, 1870, bestämdes »att en sådan utvidgning af kyrkogårdsplanen skulle företagas åt norra sidan till en bredd lika med kyrkogårdens utsträckning åt söder» (st prot). 1891 inköptes ytterligare »1 skäppelands jord ... norr om kyrkan» (st prot). I slutet av 1940-talet utökades kyrkogården avsevärt i öster och söder till nuvarande utsträckning. Det nya området hade förvärvat genom expropriation och planerades till största delen efter förslag av trädgårdsarkitekten Julius Cox, Båstad. Det då färdigställda, nya kyrkogårdspartiet invigdes 1949. Det återstående planeringsarbetet utfördes 1961–62 efter förslag av dåvarande trädgårdskonsulenten Ragnar Ekstedt, Växjö. Bl a anordnades en urlund på kyrkogårdens östligaste del, närmast Helgasjön.

Stigluckor

Kyrkogårdsmuren har tidigare haft stigluckor i norr och väster. Den »Norra körkiolåkan» omtalas första gången 1662 (räk) då »Jon i Tunatorp» uppges ha »slagit bräder» på den. 1670 »upbygdes en Kyrkio Stuka eller lucka» (st prot), sannolikt den västra. 1737 omtalas ett beslut att låta göra »en liten lucka på östra Kyrkiogårdsmuren» för »Hr Härads höfdingen på Araby,⁴ eller andre respective wederbörande, som när de siöledes ankomma, sätter sine fartyg öster om kyrkian». Luckan skulle »de

sielfva uppsättia, och på egen bekostnad wid macht hålla» (st prot). Det förefaller dock som om beslutet aldrig förverkligades. Luckorna var uppförda av timmer. De var tjärade och hade spåntäckta tak. Den västra luckan var enligt inv 1829 försedd med »flöjlar af järn med årtalet 1681» och dess tak omtalas 1842 som »fyrkantigt» (st prot), d v s pyramidformat (jfr nedan). Dörrarna stängdes med bommar och hänglås. Den norra luckan betecknades 1730 som förfallen och obruklig och man beslutade med anledning därav att riva den och sätta igen ingången (st prot). Stigluckan i väster revs sannolikt i samband med kyrkogårdsutvidgningen 1851 (jfr ovan) då »Stenstolpar och jerngrindar» anbringades vid ingången till kyrkogården (st prot 1850).

Klockstapel

Klockstapeln (fig 241) är placerad på en kulle, som upptar den nuvarande kyrkogårdens sydvästra hörn. Stapeln, som ursprungligen uppfördes 1681 och ombyggdes 1842, är av s k klockbockstyp⁵ och har tre hjärtstockar samt åtta stråvor. Huven har pyramidformat tak med en spira, som överst är kopparklädd och kröns av en flöjel med årtalet 1681. Stapeln är i övrigt helt spåntäckt och tjärad. Av vissa räkenskaper från 1700- och 1800-talen framgår, att den tidvis varit rödfärgad. Ursprungligen försågs stapeln icke endast med »dhen stoora Spijran, medh flagga» utan även med »4 små Spijrer ... som stå på gaflarne» (räk 1681). Huven tycks alltså ha bestått av två korsade sadeltak med mittspira på samma sätt som på den bevarade, år 1703 uppförda klockstapeln på Granhults kyrkogård, belägen drygt 3 mil nordöst om Öjaby kyrka.⁶ 1737 »Åtogo sig John i Lönåhs och Börje i Tångshult ... att giöra en liten utbyggning till en liten kläckas insättjande, i fall man i åhr den samma skulle få ifrån HärLöf» (st prot; jfr nedan). 1842 beslutades »att Taket öfver klockorne göres fyrkantigt i likhet taket öfver Kyrkoluckan, att spiran, som efter behof förkortas i öfre ändan, får sin plats i mitten af taket, samt att taket belägges med papper på brädbotten» (st prot). Stapeln, som undgick skador vid branden i kyrkan 1906 (se nedan), reparerades senast i samband med kyrkans restaurering 1942.

Fig 241. Klockstapeln från nordöst.

Foto 1969.

Bell-tower from NE.

År 1681 »nedertogs gamle kläckestapeln» (räk). Beträffande denna äldre stapel är föga bekant. De enda befintliga uppgifterna avser reparationer under 1660- och 1670-talen (räk, st prot).

Timsten

En timsten av kalksten på träsockel är uppsatt på kyrkogården, sydväst om kyrkan. Plattans mått 31 × 31 cm. Skänkt 1831 »af Magasinsförvaltare Herr Bengt Ljungstedt på Helgewärma» (tillägg till inv 1829, räk 1831). Försedd med ny fot och visare 1869 (vis prot). Förvarades i sakristian 1927 (inv).

Kornhus, kyrkstall, bårhus m m

Ett kornhus är omtalat 1677, då »Jöns i Lundeby» avlönades för »arbete ... på kornhuset» (räk). Även omnämnt i inv 1806 och 1816.

»Pastors stall», d v s ett kyrkstall omtalas 1850–

51 (st prot) då man beslutade att i samband med kyrkogårdens utvidgning (se ovan) flytta stallet »norr om Ringmuren utmed landsvägen». Enligt traditionen låg stallet på den plats där det nya församlingshemmet nu är beläget.

Ett bårhus uppfördes 1949 efter förslag av arkitekten E G Erlandsson, Växjö. Det är inbyggt i kullen på kyrkogårdens sydvästra del. Fasaden utgörs av gråstensskallmur, den rundbågiga dörr-omfattningen av tuktad sten.

Något äldre bårhus är icke känt. En redskapsbod, uppförd 1736 (st prot) som ersättning för ett äldre hus med samma funktion, vilket sålts 1705 (st prot 1719), uppges 1896 ha använts som bårhus (st prot). Man beslutade samma år att riva boden och uppförde en ny, öster om kyrkan. Denna stod kvar till 1948, då den ersattes med nuvarande redskapsbod vid norra kyrkogårdsmuren.

Söder om kyrkan finns sedan 1962 en s k klosterbrunn av ölandssten, invändigt mosaikklädd. Utförd efter förslag av dåvarande kyrkogårdskonsulenten Ragnar Ekstedt, Växjö.

Gravminne

Kyrkogårdens äldsta gravminne är en liggande gravhäll av gjutjärn, placerad omedelbart norr om kyrkan, nära hörnet mellan långhus och sakristia. Hällen, som saknar ornamentik, har följande in-

skription: »Här / hwilar stoftet. / af. / i lifs.tiden / öfwer.iägmästar.inan. / wäl.borna. frv. / Johana. Christina. Berghman / född. / Wimmer.mark. / död. den. 26. may. i. dess. 31. årsålder / mor. åt. 7. barn af. hwilka 2ⁿ / hwila. här. wid. hennes. sida. / och. 4. dela sagnaden. med. en. / söriande. far. / erkänslan. helgar. rättwisligen. / dessa. runor. / åt. minnet. af. en dygdig. människa / för efter-werlden. / ristade. på. hennes. dös. år. / 1795.» Hällens mått 181 × 95 cm.

Fig 242. Kyrkan från nordöst. Foto 1969.

The church from NE.

Kyrkobyggnaden

Kyrkobyggnaden (fig 238, 242) som sannolikt är uppförd under 1400-talet (se nedan) utgörs av en rektangulär salkyrka utan yttre kormarkering. I nordöst finns en troligen ursprunglig sakristia, vars östra mur ligger i flykt med kyrkorummets östra gavelmur (se nedan). Ett vapenhus, som däremot är en senare tillbyggnad, är beläget i väster.

Samtliga murar är uppförda av kluven marksten. Vapenhusmurarnas tjocklek är avsevärt mindre än övriga murars (se fig 243). Kyrkan är ut- och invändigt putsad och vitkalkad, även de från långhusvinden synliga gavelmurarnas insidor. Slätputs förekommer i samtliga fönster- och dörrsmygar. Huvudingången i väster (se nedan) har en smal, slätputsad omfattning. Två ögelformade ankar slutar är synliga på västra långhusmuren, nära de övre hörnen mot sträckmurarna. Sockel saknas. Vid kyrkans omputsning i samband med den omfattande restaureringen efter branden 1906 (se nedan) lämnades yttermurarna oputsade till 5 cm:s höjd över markytan som sockelmarkering, vilken ännu är skönjbar på ett flertal ställen.

Yttertaken utgörs av spetsiga, tegeltäckta sadeltak. Takstolarna gjordes helt nya vid den nyss nämnda restaureringen. Långhusets båda gavelnockar pryds av kors i järnsmide, försedda med flöjlar, på vilka texten »Anno 1737» stansats ut (fig 245). Vapenhusets västra gavelnock krönes av en tupp av samma material. En skorsten, klädd med svartmålad kopparplåt, har placerats vid långhusets östra gavelnock.

Fönster och ingångar

Långhusets fem fönsteröppningar, tre i söder och två i norr, fick nuvarande utformning i samband med restaureringen 1906–08. Samtliga är rundbågiga med in- och utvändigt skrånande smygar. Fönstren är dubbla och de yttre är försedda med träspröjsar och rutor av antikglas. Solbänkar av granit. Några spår av äldre fönsteröppningar är inte synliga. I vart och ett av långhusets båda gavelrösten finns en liten öppning till vinden, den västra när-

mast kvadratisk, den östra rektangulär, båda med solbänkar av sten.

Huvudingången befinner sig i väster. Ytterligare en ingång finns i norr, på sakristians västra sida (se nedan). I öster leder en av tjärstrukna luckor täckt öppning till det under koravdelningen belägna pannrummet. Långhuset torde ursprungligen ha haft en ingång i söder (se nedan).

Interiör

Interiören (fig 246–247) fick sin nuvarande prägel vid kyrkans senaste restaurering 1941–42 (se nedan). Kyrkorummet är täckt av ett brutet trätak, målat i grått. Enkel, profilerad taklist. En lucka i takets sydvästra del leder till långhusvinden.

På norra väggen, ovanför predikstolen (se nedan), är målat ett draperi i gulgrönt med röda band (fig 258).

Bänkkvarteren har trägolv, i övrigt utgörs golvbeläggningen av kvadratiska kalkstensplattor. Två trappsteg av granit leder till koravdelningen, som endast på detta sätt är avgränsad från långhuset.

Sakristia

Som ovan antytts förefaller sakristian att ligga i förband med långhuset. Murarna är av samma tjocklek, och i östmuren, där den ovan nämnda sockelmarkeringen är väl synlig, kan ingen skarv skönjas vid övergången mellan långhus och sakristia.

Sakristian har plant innertak av omålade furubräder, golvet är belagt med mörkrött tegel. Rummet upplyses av två fönster, ett i norr och ett i öster, vilka är stickbågiga och mindre än långhusfönstren men i övrigt utformade som dessa. Det förstnämnda fönstret sitter sannolikt på ursprunglig plats, det sistnämnda upptogs vid restaureringen 1906–08. Dess fönsterbänk utgörs sedan 1966 av en granitplatta med en piscina vid södra sidan. En kvadratisk glugg i gavelröset ventilerar sakristiavinden. Gluggen saknar solbänk.

En utvändig stentrappa för till ingången i väster,

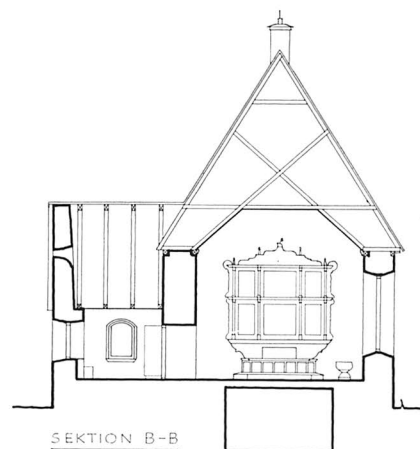
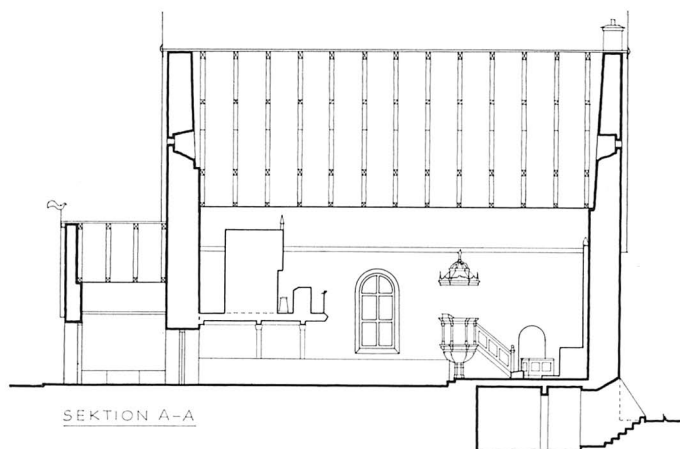

Fig 244. Längdsektion mot norr samt tvärsektion mot öster, 1: 300. Uppm J Söderberg 1969.

Longitudinal section looking N, and cross section looking E.

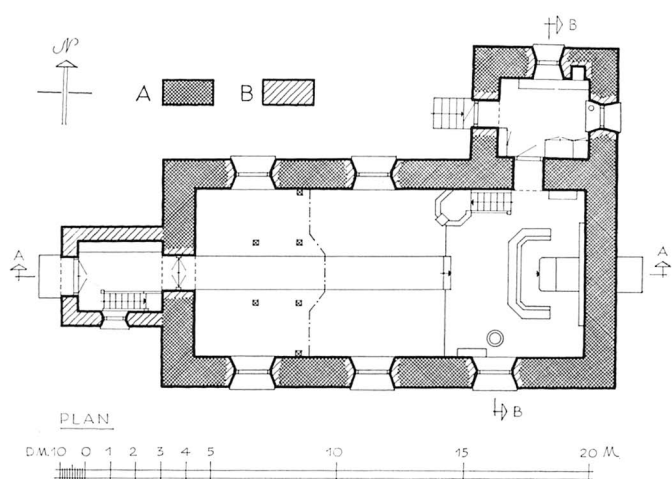

Fig 243. Plan, 1: 300. Uppm J Söderberg 1969.

Plan.

vilken upptogs 1906–08. Dörröppningen är stickbågig, har rak smyg och stängs av en enkel dörr, utvändigt klädd med ekpanel samt försedd med kraftiga beslag av smidesjärn, invändigt klädd med furufanér och nedtill skodd med kopparplåt. En rundbågig öppning med rak smyg leder från sakristian till kyrkorummet. Den enkla dörren av obehandlad furu är nygjord 1966. Vid sakristians södra vägg finns skåp för mässkläder o dyl, i norra väggen är ett kassaskåp för nattvardssilvret inmurat, båda anordningarna från 1966.

Vapenhus

Vapenhuset är sannolikt uppfört 1778–79 (se nedan). Innertaket är brutet och klätt med gråmålade

träfiberplattor. Golvbeläggning av kvadratiska kalkstensplattor. I södra väggen finns ett fönster, utformat som sakristians fönsteröppningar. Ingången i väster är rundbågig och breddades något 1941–42, då även den nuvarande, delade ekporten insattes. Öppningen till långhuset har rak smyg och rak överliggare. Den stängs av en delad svängdörr, grönmålad och med träspröjsade råglasrutor i övre halvan. En trätrappa utefter vapenhusets södra innervägg leder till orgelläktaren i långhusets västra del. Muröppningen till läktaren har rak smyg och rak överliggare och stängs av en enkel grönmålad trädörr. Längs norra vapenhusväggen anordnades 1941–42 en väggfast sittbänk av trä.

Byggnadshistoria

Kyrkan under medeltiden

Av allt att döma har Öjaby kyrkas ursprungliga planform bevarats oförändrad, och i senare tid endast utökats med vapenhuset i väster. Kyrkobyggnadens utformning som salkyrka utan separat kor tyder på att den uppförts under senmedeltiden, troligen först under senare delen av 1400-talet.⁷ Eftersom en kyrka i Öjaby omtalas redan 1273 (se ovan), innebär detta, att den nuvarande stenkyrkan måste ha haft minst en föregångare, med all sannolikhet en träkyrka. Dopfontens datering till ca 1200 (se nedan) stöder ytterligare detta antagande. Frågan om denna äldre kyrka varit belägen på samma plats som den nuvarande måste emellertid lämnas öppen, till dess att en arkeologisk undersökning kunnat företagas.

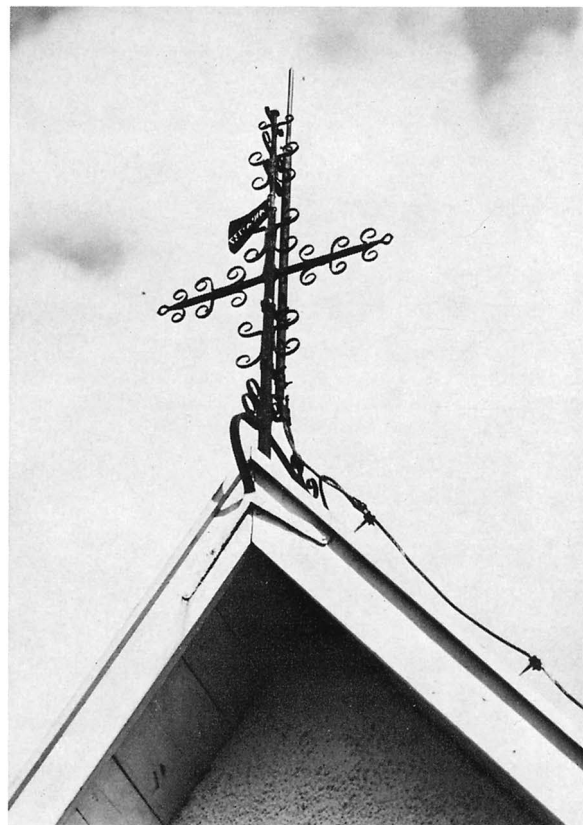
Långhusets nuvarande takresning är sannolikt i det närmaste identisk med den ursprungliga. Visserligen förstördes takstolarna fullständigt vid kyrkans brand 1906 (se nedan), och i samband med den efterföljande restaureringen talas om påmurande av samtliga yttermurar. Detta torde med avseende på långhuset, vars båda gavelmurar att döma av fotografier av den brunna kyrkan (fig 249) endast skadats obetydligt, dock enbart ha inneburit nödvändiga lagningar. Vad beträffar vapenhuset och sakristian ökades däremot höjden (se nedan).

I den södra muren torde ha funnits två jämförelsevis små fönster. Det ena, troligen identiskt med det senare omnämnda »Predikostolsfenstret» (se nedan) var placerat i murens östra del och det andra befann sig sannolikt i murens mitt. Båda fönsteröppningarna torde ännu, i utvidgat och förändrat skick, återfinnas på sina ursprungliga platser. Vidare är det möjligt att norra muren var helt fönsterlös (jfr nedan). Som nämnts är det sannolikt, att det norra sakristifönstret sitter på ursprunglig plats. P G Vejde uppger efter branden 1906 att i kyrkan finns »Intet spår af dörrar, fönster ell. nischer».⁸ Emellertid uppger han samtidigt i en annan notis: »att allt murbruket sitter kvar på ytterväggarna

o delvis äfven på inre sidorna gör att det blir omöjligt att afgöra huruvida igenmurade dörrar eller fönster verkligen finnas».⁹ Den första uppgiften motsäges dock av två teckningar, utförda av honom själv 1906 respektive 1907. På den förstnämnda, en avritning av den brunna kyrkan är en igensatt, rundbågig ingång markerad på långhusets södra sida. Portalen skär över det västra fönstrets östra del. Den andra teckningen, en planritning, visar en rekonstruktion av ett vapenhus framför sydingången. Att kyrkan ursprungligen haft en portal i söder är mycket troligt, likaså att man vid

Fig 245. Takprydnad av järnsmede från 1737. Foto 1969.

Wrought iron roof decoration, 1737.

något tillfälle uppfört ett vapenhus, eventuellt av trä, framför densamma.

Beträffande interiören bör innertaken ha utgjorts av plana trätak, om inte takstolen varit öppen. I samband med restaureringen efter branden 1906 iakttog man på »det understa och äldsta (putslagret) spår af målningar med motiv och färg liknande de medeltida målningar på träföremål, man ex. ser på Smål. museum. Fantastiska bilder af lejon, byggnader, hvalf och draperier samt öfr. på långväggarna rester af målade bårder med bladmotiv. Målningarna nästan utplånade af elden» (se not 9). Som framgår var målningsfragmenten alltför svårt skadade för att kunna tidsbestämmas eller konserveras.¹⁰

Det 1906–08 anordnade pannrummet under kyrkans östra del uppges ha anlagts i en äldre gravkammare.¹¹ Detta verifieras av iakttagelsen efter branden 1906 att man »Framme vid altaret» kunde

se »ett tämligen djupt rektangulärt hål, varest likistor varit nedsatta. Dessa brunno upp med innehåll» (se not 9). Troligen hade gravkammaren varit tillgänglig genom en trälucka i kyrkorummets golv. 1719 framställdes önskemålet »Att Kyrkogolfvet, som ved grafwars öppnande här tills är wardet ojämt blefvet, måtte lagas; synnerl ... golfvet innom Kyrkodören» (st prot), d v s i västra delen av kyrkorummet. Vidare omtalas 1730 »Golfvet wid predikstolen» såsom »mycket ojämt som skiedt, då Sune Bengtson, Gotzfogden på Cronoberg, först öpnat graf» (st prot). Om några av ovannämnda gravar härrörde från medeltiden vet vi inte.

Senare förändringar

När kyrkan restaurerades 1892 (se nedan) konstaterades att den »förr — när, vet man dock inte, varit hemsökt af eld».¹² Det ligger nära till hands

Fig 246 (t v). Interiör mot öster. Foto 1969.

Interior looking E.

Fig 247 (t h). Interiör mot väster. Foto 1969.

Interior looking W.

att sätta detta i samband med någon av de upprepade danska härjningar som under lång tid förekom i dessa gränstrakter, såväl under medeltiden som senare. Det är t ex inte otänkbart, att Öjaby kyrka i likhet med många andra kyrkor i grannskapet hemsöktes som följd av de svensk-danska striderna under 1600-talets början.¹³

Från och med 1659 är den huvudsakliga delen av kyrkans arkivalier bevarad, varför dess byggnadshistoria från denna tidpunkt och framåt utan större svårigheter kan redovisas. 1660 uppges att »Sakerstige-fönstret pyntades» (räk), vilket sannolikt inte avser glasmålning utan snarare någon form av ut- eller invändig dekorativ målning i eller runt fönstersmygen, eventuellt bådadera. Ett flertal kyrkor i trakten kring Växjö pryddes under detta århundrade med utvändiga, målade dekorationer.¹⁴ Enligt nyssnämnda källa var även »för två Winskidor till thet nye wapn huset gifwet — 16 öre», och två år

senare omtalas att »Jon i Tunatorp gaf bräder till Nya Wapn hus dören» samt att »Jöns Carlsson i Öjaby gjorde be^{te} dörr, uthan betalningh» (räk 1662). Härav framgår, att man nyligen uppfört ett vapenhus. Däremot kan inte avgöras om vapenhuset placerats framför den förut nämnda sydportalen. Det är också möjligt, att vapenhusbygget föranletts av att man murat igen sydingången och tagit upp en ny ingång i väster.

Kyrkans tak, som var spåntäckt, krävde ofta reparationer och omläggningar. 1686 upptas en utgift »för Spijkar till att fästa hufvarna på kyrkiotaket» (räk). Vad som härmed avses är oklart.

»1688 är kyrkian kalkstruken och hwijtmenat» (räk). Räkenskaperna 1708–09 uppges utan vidare precisering, att »Carl Abrahamsson ... brädslog westre väggen». 1719 fattades beslut om diverse förändringar, innebärande dels att »fönster antingen på västre gafwelen, eller Norra väggen,

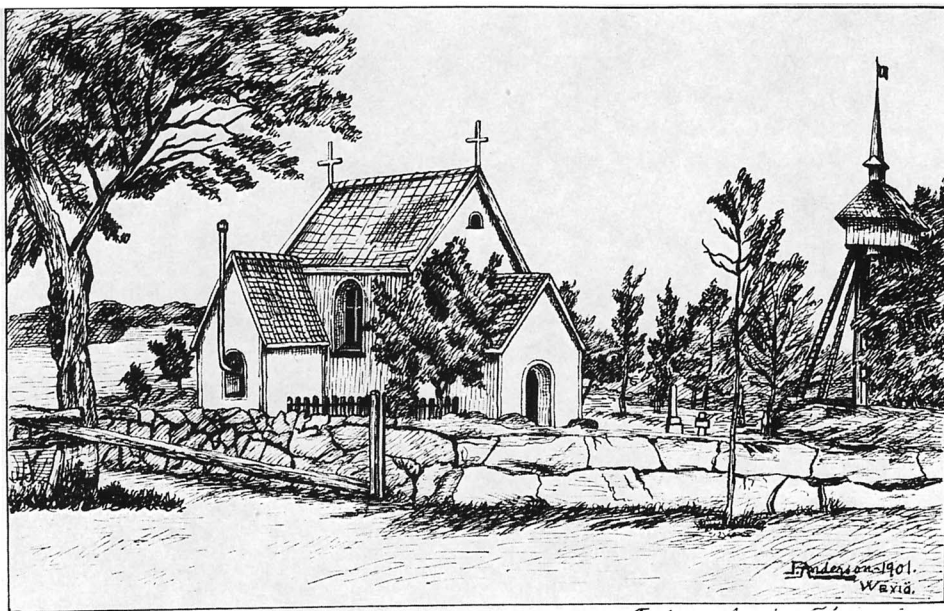

Fig 248. Öjaby kyrka 1901.
Teckning av Fr Aug Andersson. Efter Rosengren.

Öjaby Church, 1901.

eller på bägge, måtte göras til att få mer lius i Kyrkian», dels att vissa ojämna golvpartier skulle läggas om (jfr ovan). Härtill skulle anskaffas »Tillior», varav framgår att kyrkan då hade trägolv, som för övrigt även i fortsättningen ofta skulle komma att kräva omläggningar och reparationer.

Slutligen skulle »Nytt fönster ... i Sacristigan göras» (st prot), vilket att döma av räk 1720 dock endast avsåg reparation av själva rutan. 1724 upptas utgifter för »fönstrets utvidgande på Norra sidan» (räk), vilket möjligen kan åsyfta fönstret i sakristian men med större sannolikhet tyder på att den norra muren nu hade en fönsteröppning, som tagits upp fem år tidigare (jfr ovan). 1730 omtalas »Källaren i Sacristian», antagligen en vinkällare. Den uppges emellertid ej vara i bruk (st prot). 1737 inköptes den ena av långhusets gavelprydnader och den andra skänktes samma år av »Pastor Enevold Pihlgren uti Tofteryd»¹⁵ (jfr ovan). En äldre takprydnad torde ha kasserats vid samma tillfälle (st prot, räk). 1769 eller 1770 försågs fönstret i norr med järngaller, något som troligen redan fanns vid de övriga fönstren (räk; jfr nedan) och som ansågs nödvändigt då kyrkan av allt att döma hade utsatts för upprepade stölder.

I räkenskaperna 1778–79 nämns utgifter för »bräder till Wapnhusdören» samt för avlöning

»til Organisten i Herlöf för wapnhusets upmurande efter accord». 1779–80 uppges att en ny vapenhusdörr tillverkats av »Zachris Germundson i Lönåhs» (räk). Sannolikt åsyftas det nuvarande vapenhuset. Antagligen hade dess föregångare på samma plats varit av trä och ersattes nu av en stenbyggnad (jfr ovan). 1778–79 betalades även för »Fönstret å södra sidan» (räk), vilket troligen avser fönsteröppningen i södra vapenhusmuren. 1780–81 upptas utgifter för »Jerngaller med ringar til det nya Kyrkofönstret», d v s det nyss nämnda, samt för »Arbetslönen til Organisten i Herlöf för Murning vid fenstret och Glasmästaren tilhopa 10: —» (räk). Det med all sannolikhet i sydöst placerade »Predikostolsfenstret» (jfr ovan samt nedan, predikstolen) omnämns 1781–82 (räk). 1793 avlönades »Målaren Anders Moberg i Wexiö för Kyrkans Målning» (räk). Vilket slag av målning framgår inte.

1809 omtalas reparationer på fönstret i sakristian, vilket torde kunna sättas i samband med ett inbrott i kyrkan samma år, varvid bl a allt nattvardssilvret stals (räk; se nedan). 1817 tog »Kyrko Rådet ... befattning med ett nytt Fönsters insättande i Kyrkomuren» (st prot), sannolikt det nuvarande sydvästra. 1819 rödfärgades kyrkans yttertak (räk, st prot). 1820 diskuterades »om icke Jerngallren för

Kyrkofönstren borde borttagas, helst de samma ej voro behörigt inmurade utan endast med en kalkbetäckning fästade vid muren» och sålunda inte utgjorde något effektivt inbrottsskydd. Gallren skulle utnyttjas som färist i ingången till kyrkogården (st prot). Följande år beslutades att i samband med kyrkans nödvändiga omputsning skulle »ett fönster sänkas till likhet med de öfrige» (st prot, räk). Vilket fönster anges inte. Inv 1829 innehåller en kort beskrivning av kyrkobyggnaden där det bl a heter: »Kyrkan har 3^{ne} fönster på Södra sidan och blott ett på norra. Panelet (d v s innertaket) i kyrkan är icke hvälfdt utan jämnt öfverstruket med blå Oljefärg ... å kyrkan ... finnes flöjlar af järn med årtalet 1681». Den sista uppgiften torde dock vara felaktig (jfr ovan).

Den 24 mars 1840 utfärdades en kunglig resolution, vari gavs anstånd till »Öjaby med Härlöfs församlingar med beslutadt uppförande af ny gemensam kyrka för samfälld gudstjänst intill dess, enderas kyrka så förfallit, att den tarfvade ombyggnad» (kr prot 1906). Församlingsborna i Öjaby förefaller emellertid inte ha varit villiga att låta kyrkan förfalla. Tvärtom kommer deras uppenbara vilja att bevara den till uttryck vid flera tillfällen. Sålunda beslutade man 1849 att genomföra en restaurering, d v s »rappning och strykning af Kyrkan, ett fensterkors insättning å norra sidan

och de öfrige fenstrens nedsänkning». Ett kostnadsförslag gjordes upp av murmästare Jonas Malmberg,¹⁶ Växjö. Man fann emellertid senare »att ett fenster å Norra sidan vore af behofvet mindre påkalladt» (st prot). 1869 upptogs »ett större fönster» i sakristian (st prot, vis prot), varmed torde avses utvidgning av den redan befintliga fönsteröppningen i norr. Samma år uppges också att »Kyrkan, som är utdömd, är väl vårdad» (jfr ovan). 1886 fick kyrkan första gången möjlighet till uppvärmning, då »en värmeapparat» anskaffades (st prot). 1891 genomgick kyrkan en jämförelsevis grundlig restaurering omfattande invändig omputsning och vitmålning av väggarna, nytt golv och nya dörrar samt reparation och delvis förnyelse av inredningen.

Den 11 juni 1896 drabbades kyrkan av blixtnedslag. Golvet antändes, men i övrigt hann inte elden anställa några större skador. Vattenskadorna i samband med släckningen blev dock omfattande. Vid de nödvändiga reparationerna täcktes kyrkans yttertak med tegel, som lades ovanpå spåntaket.¹⁷

Den 30 mars 1906 hemsöktes kyrkan åter av brand, denna gång av allvarligare art. Eld hade utbrutit i ett intilliggande uthus, och gnistor fördes av vinden över till kyrkobyggnaden och antände det under tegeltaket befintliga, äldre spåntaket. En del inventarier kunde räddas (se nedan), men av själva

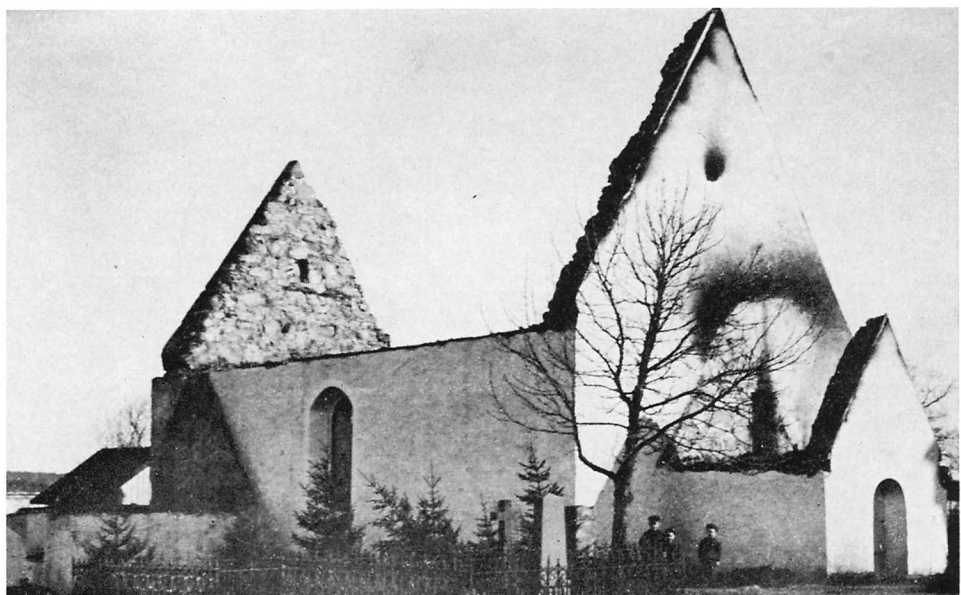

Fig 249. Öjaby kyrka efter branden 1906. Foto T Rydén. P G Vejdes samlingar, LUB.

Öjaby Church after the fire of 1906.

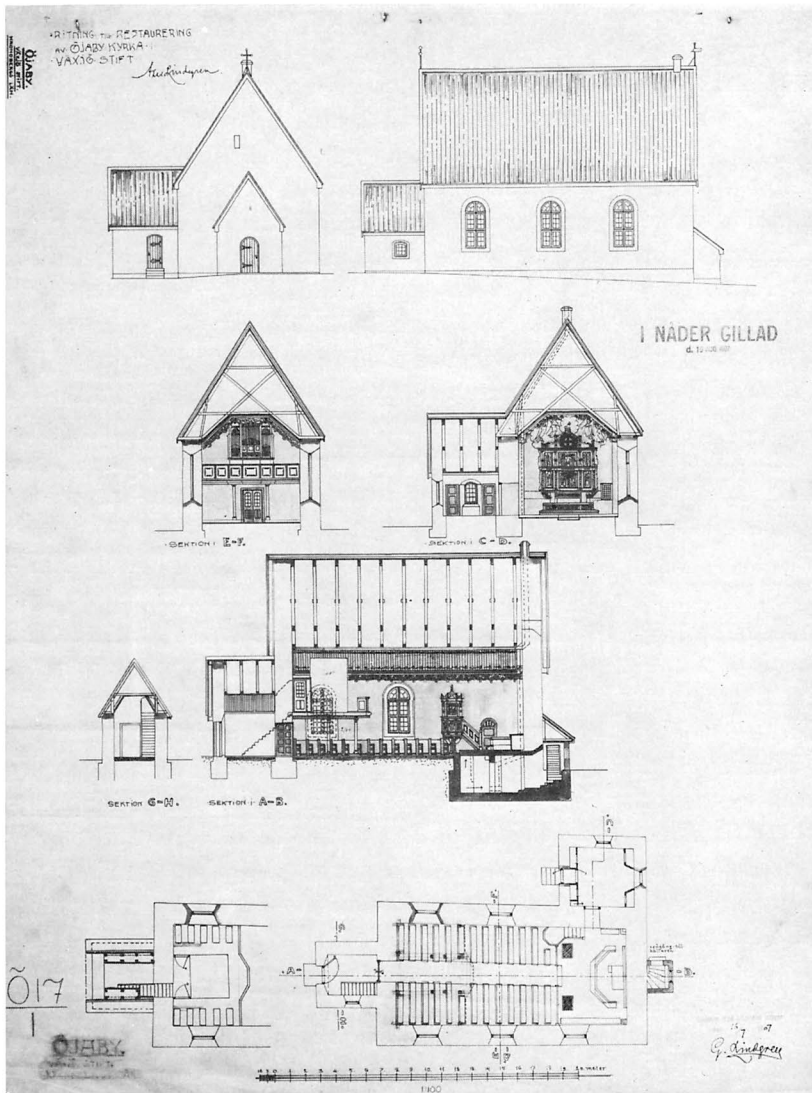

Fig 250. Förslag till restaurering av Öjaby kyrka av A Lindegren 1907. RA.

Proposal for the restoration of Öjaby Church, by A Lindegren, 1907.

kyrkobyggnaden återstod efter branden endast murarna (fig 249). Nu aktualiserades naturligtvis åter frågan om uppförande av en helt ny kyrka (jfr ovan). Många tycks emellertid ha förordat en återuppbyggnad av den gamla, och då man dessutom konstaterat, att de kvarstående murarna var »af mycket stabil beskaffenhet och af eldsvådan så ringa skadade, att de med stor fördel och jämförelsevis billig kostnad kunna restaureras», beslutade man att ansöka hos K Maj:t att trots 1840 års resolution få behålla och reparera den medeltida kyrkan (st prot), vilken även bifölls.

Ritningarna till den omfattande restaureringen

uppgjordes av Axel Lindegren, arkitekt på Överintendentsämbetet i Stockholm, och stadfästes av K Maj:t den 10 augusti 1907 (fig 250). Ledare för återuppbyggnadsarbetet var byggmästarna Gustaf Pettersson, Växjö, och Gustaf Carlsson, Helgö. Samtliga murar krävde vissa kompletteringar, sakristi- och vapenhusmurarna höjdes dessutom. Likaså höjdes fönstren och försågs med nuvarande solbänkar av granit. Två nya fönsteröppningar togs upp, en på norra långhusväggen och en i östra sakristimuren. Vidare fick sakristian sin ingång i väster, i vilken insattes dubbla dörrar med vindfång emellan. Det nya yttertaket täcktes med tegel,

innertaket fick sin nuvarande brutna form. Golven belades med kalkstensplattor i mittgång, kor och vapenhus, i övrigt med trä på cementunderlag. Under sakristigolvet inrättades åter en vinkällare (jfr ovan). I huvudingången insattes en port av ek, övriga dörrar gjordes av furu. Båda ytterdörrarna försågs med kraftiga järnbeslag. Kyrkan putsades in- och utvändigt.

Interiören kom att präglas av den smakriktning som utmärker tiden omkring det senaste sekelskiftet (fig 251). Samtliga innerväggar målades i gult. Långhusets tak målades i »mättad cremefärg» och uppges därtill ha varit dekorerat med »fyra friser». Under taklisten målades en fris av stiliserade växtmotiv, av vilken alltså ett fragment är synligt i ett bakom orgeln inrättat förvaringsutrymme. Färger: rosa, brunt, blågrönt (sannolikt mörknat grönt) och rött. All träinredning förnyades och flertalet undan branden räddade delar från altarpupsats och predikstol fick placeringar motsvarande de tidigare (se nedan). Väggen över altaret pryddes med målad dekoration, som kommer att närmare behandlas nedan.

Kyrkan försågs också med varmluftsuppvärmning, och ett pannrum inrättades under korpartiet i ett utrymme som tidigare varit gravkammare (jfr ovan). Rökgången förlades i en för ändamålet uppbyggd murklack av tegel i kyrkans invändiga nordöstra hörn, och för erhållande av symmetri uppfördes en liknande men funktionslös murklack i det sydöstra hörnet. En trappöverbyggnad av tegel anordnades framför pannrummets ingång, vilken brutits upp i kyrkans östra gavelmur.¹⁸ Den 20 december 1908 stod kyrkan färdig för återinvigning, som förrättades av dåvarande biskopen i Växjö stift, Nils Johan Lindström.

Sin senaste större restaurering genomgick kyrkan år 1942 under ledning av arkitekt Paul Boberg, Växjö. Förutom vissa mindre, nödvändiga reparationer ommålades kyrkan invändigt och den dekorativa frisen under taklisten togs bort. Korutrymmet ökades något åt väster genom att bänkkvartieren minskades. Golvbeläggningen av kalkstensplattor utökades i motsvarande omfattning. De ovan nämnda murklackarna i kyrkans östra del revs i samband med att uppvärmningsanordningen ersattes med ett modernare varmvattenssystem. All inredning målades om, bänkinredningen förändrades och äldre träföremål konserverades (se nedan). Den elektriska belysningen, installerad 1937, kompletterades. Vidare breddades huvudingången i väster och försågs med en ny, dubbel port av ek. Ytterdörren till vapenhuset kläddes utvändigt med ekpanel men fick behålla järnbeslagen från 1907. De yttre fönsterrutorna ersattes med de nuvarande av antikglas. Den lilla trappöverbyggnaden i öster revs och ingången till pannrummet täcktes med träluckor.¹⁹ 1964 övergick man till oljeeldning.

Den takprydnad av smidesjärn i form av en tupp (fig 238), som tidigare krönt vapenhusets gavelnock, återfanns 1964 och uppsattes på sin gamla plats. Dess fäste hade förstörts vid branden 1906 och därefter hade tuppen kommit att användas som prydnad på ett uthus i trakten.²⁰

Sakristian erhöll nuvarande utformning 1966, då golvet belades med tegel, den äldre dörren till kyrkorummets ersattes med en ny, innerdörren i väster togs bort, fönsterbänken med piscinan samt kassaskåpet anordnades och en äldre skåpinredning från 1906–08 byttes ut mot den nuvarande vid södra väggen.

Inredning och inventarier

Altaranordning

Altaret, som är av trä, är uppställt mot östra kortväggen och utfördes i samband med kyrkans restaurering 1906–08. Det är målat i mörkt grått med ljusare grå lister. I framsidans rektangulära fyllning är IHS, två korsade bladslingor samt fyra stjärnor målade i gulvitt.

Beträffande äldre altaren är endast bekant att ett nytt insattes 1826 (räk).

Altarringen är samtida med altaret. Den är brunten med släta, kvadratiska fyllningar, målade i grått med listverk i guld, ljusbrunt, gult och brunt. Insidan är grönmålad, knäfall och överliggare är klädda med ljusbrunt skinn. Nuvarande målning härrör från restaureringen 1942. Tidigare hade fyllningarna målade dekor och marmorert listverk (se fig 251).

En »disk» uppges ha tillverkats 1694 i samband med att kyrkan fick ny altarprydnad (se nedan).²¹ 1793 avlönades »Måns Pehrsson i Hägeryd för Altare Diskens omgiörande» (räk). 1892 förnyades altarringen åter (st prot). Av fig 252 framgår att den då utgjordes av svarvade balusterdockor. Inv 1927 nämner en »Del av äldre altarskrank», bestående av svarvade balustrar, målade i vitt med marmorering i grönt och rött samt i guld. Höjd 54 cm, datering 1700-tal. Kan möjligen vara identiskt med det 1793 tillverkade. Förvarades 1927 i en redskapsbod men är nu försvunnet.

Altarprydnaden utgörs av en i trä snidad och målade altaruppsats (fig 246, 253–256), utförd i samband med kyrkans restaurering 1906–08 efter en ritning av arkitekt Axel Lindegren (jfr ovan) och med en äldre altarprydnad, tillverkad 1693–94 och skadad vid branden 1906, som förebild. De till den nuvarande uppsatsen hörande skulpturerna härrör samtliga från äldre altarprydnader.

Altaruppsatsen är försedd med profilerat överstycke och predella och indelas av en gesims i två avdelningar med figurskulpturer, vilka är insatta i nischer, omgivna av pilastrar, som uppbär masverksbaldakiner av varierande utformning. Mellan nischerna kolonnetter, i den nedre avdelningen spiralvridda, i den övre med rund genomskärning.

Nedre avdelningens mittparti utgörs av en kalvariegrupp och i de båda omgivande nischerna står Matteus respektive Johannes. I övre mittpartiet en stående figur med utsträckta armar, iförd en rockliknande klädnad med brett, utsirat bälte och med krona på huvudet, sannolikt en Kristusfigur (se nedan). På vardera sidan om Kristus en putto. I de två flankerande nischerna Lukas respektive Markus. Överstycket, vilket kröns av Guds lamm med segerfana i friskulptur, indelas av kolonnetter, överst avslutade av svarvade pinakler. På överstyckets mitt en applicerad strålsol av förgylld metall, i vars mitt målats det allseende Gudsögat. Färgskalan är ljus. Själva skåpet är sedan 1942 (se nedan) målat i gult med detaljer i brunt, grönt, rött och guld, nischernas fonder är gröna. Figurernas karnation är rosa, Kristusfigurens på korset med en dragning åt gult, klädnaderna är målade i vitt, rött, grönt, blått samt guld.

Beträffande det 1693–94 utförda altarskåpet lämnar inv 1829 följande beskrivning: »Altaretaflan är af Bildthuggeri, och föreställer Frälsaren på korset i fonden, och på sidorna Evangelisterna 2^{ne} på hvardera sidan. Högre opp ses Frälsaren, ståendes, och på sidorna Maria med Barnet, samt 5 Änglar. Överst står Jehova med Hebreiska Bokstäfver och på ena sidan Solen med 4 Stjernor och på andra Månan med 4 Stjernor. På nedre kanten af Altar Taflan läses: »Haec Tabula facta et exornata Curatore et Pastore Laurentio Ulmgren²² anno 1694 et renovata a Statuarij Andrea Ekeberg et Gustavo Kylman»²³ (= Denna tavla är gjord och beställd av kyrkoherden och pastorn Lars Ulmgren anno 1694 och renoverad till statyerna av Anders Ekeberg och Gustav Kihlman). Beskrivningen verifieras av fig 252. Vad beträffar de äldre figurer som ej fått plats i den nuvarande uppsatsen är en putto placerad på predikstolens ljudtak och två putti, varav den ena defekt, förvaras i kyrkkistan i prästgården. De sistnämndas höjd (utan sockel) är 49 cm. Madonnabilden (fig 257) befinner sig i sakristian. Dess färgskala är densamma som ovan beskrivits. Höjd 58 cm. På baksidan är årtalet 1892 målat, vilket torde härröra från en renovering (se nedan).

Fig 251. Interiör mot öster före restaureringen 1942. Foto 1912. Smål mus.
Interior looking E before the restoration of 1942.

Fig 252. Interiör mot öster före branden 1906. Smål mus.
Interior looking E before the fire of 1906.

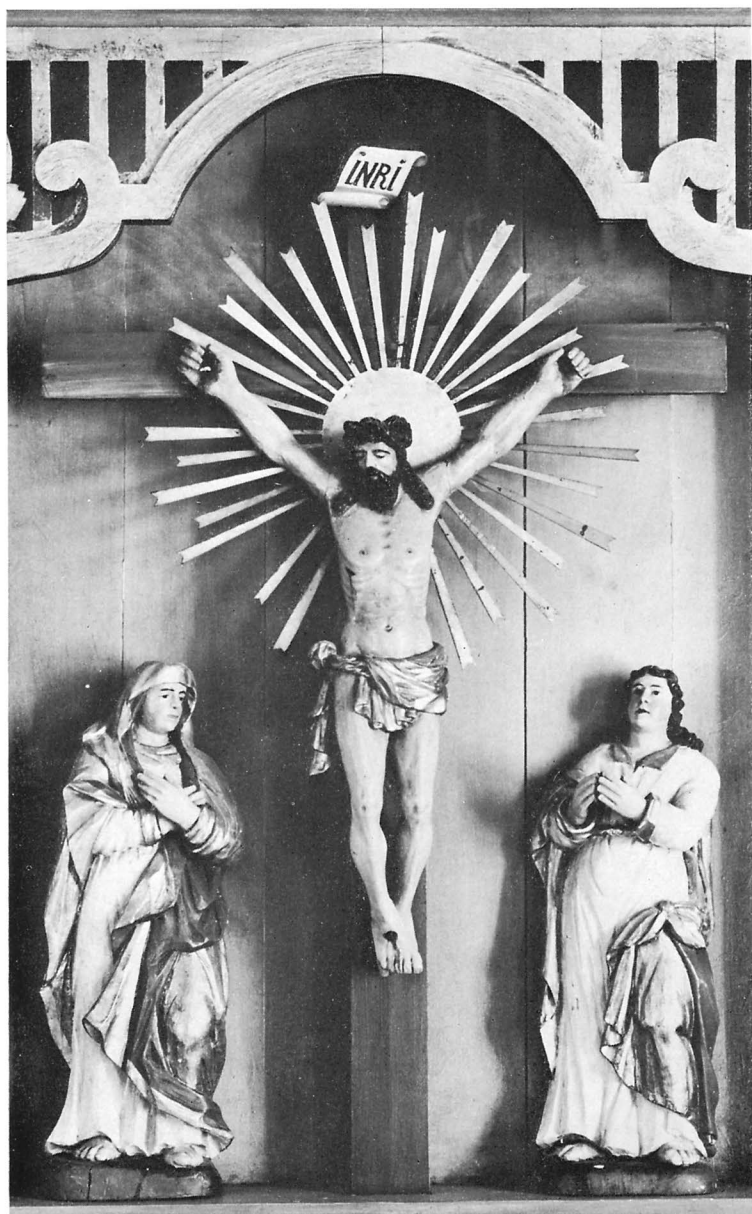

Fig 253 (t v). Altarpuppens kalvariegrupp, utförd 1694 av Gustaf Kihlman och Anders Ekeberg. Foto 1969.

Calvary group of reredos, executed in 1694 by Gustaf Kihlman and Anders Ekeberg.

Fig 254. Evangelisten Matteus, figurskulptur från altarpuppens. Utförd 1694 av Gustaf Kihlman och Anders Ekeberg. Foto 1969.

St Matthew the Evangelist, figure from the reredos. Made in 1694 by Gustaf Kihlman and Anders Ekeberg.

Fig 255. Evangelisten Johannes, figurskulptur från altarpuppens. Medeltida eller efterbildning av en medeltida skulptur. Foto 1969.

St John the Evangelist, figure from the reredos. Medieval or copy of a medieval sculpture.

Att själva skåpet nytillverkades 1693–94 framgår av räkenskaperna för 1693, vilka omtalar att lön utbetalades till »Snickaren Swen i Wexiö» för »snickarearbetet på den nya Altaretaflan». I 1694 års räkenskaper läses följande: »Efter giordt sluit med Mest: Gustaf Kylman och And. Eekeberg Bildthuggare ifrån Borås om alla tienlige och hörige bilter af egit trädh, samt heela Altare Taflans uthstofferande med silfr

och Guld. Hafva Wälb.^{te} Bildthuggare riktigt bekommit Siuttio Dr. —70:—». Sannolikt har Kihlman och Ekeberg utfört kalvariegruppen och evangelisterna med undantag för Johannesfiguren. Dessa skulpturer hör stilmässigt samman och är även goda exponenter för tiden omkring 1700. Däremot är det svårt att avgöra hur arbetet varit fördelat mellan de båda mästarna. Ekeberg var

Kihlmans gesäll och medhjälpare och stora likheter mellan deras respektive verk har påvisats även i andra sammanhang (se not 23).

Maria- och Johannesfigurerna samt även den skulptur som troligen föreställer Kristus bör dock vara av äldre datum. Vad beträffar den sistnämnda figuren är den möjligen en efterbildning av en Kristusfigur från ett medeltida krucifix, som kan-

ske tidigare varit i kyrkans ägo och som i sin tur efterbildat »Volto Santo» (= det heliga ansiktet), ett undergörande krucifix av cederträ, tillhörigt domen i Lucca i Italien.²⁴ Maria- och Johannesfigurerna, som i fråga om ansiktstyp, dräkter och draperibehandling uppvisar medeltida stildrag, torde antingen efterbilda nu försvunna bilder från medeltiden eller också härrör de från medeltiden

Fig 256. Figurskulptur från altaruppsatsen, sannolikt Kristus. Troligen tillverkad före 1694 och sannolikt efterbildning av en medeltida skulptur. Foto 1969.

Figure of Christ from the reredos triptych. Probably carved before 1694, and most likely a copy of a medieval sculpture.

men har under nyare tid delvis omskulpterats.²⁵ Dessa tre sistnämnda figurer har antagligen ingått i den altarprydnad som föregick den 1694 anskaffade.

Att en dylik prydnad funnits framgår av 1689 års räkenskaper enligt vilka »M. Gudmund Målare i Wexjö» fick betalt för att han bl a »förnyade taflan». Uppgifter om »taflans» utseende och ålder saknas.

1739 renoverades 1694 års altaruppsats »som på så lång tid tillbaka förfallit» av bildhuggaren Sven Segervall²⁶ från Växjö. Möjligen härrör de jämförelsevis grovt utförda puttofigurerna från detta tillfälle, inte som verk av Segervall själv men kanske av någon medhjälpare eller lärling till honom. Stil-

mässigt tillhör dessa figurer denna tidsperiod. 1869 hade »Wid visit(ation) ... fråga väckts om bortbytande af den gamla altarprydnaden». Emellertid fäste biskopen församlingens uppmärksamhet »på dessa sakers (avser även predikstolen) värde såsom warande mycket gamla, särskilt altarprydn.» och man beslutade då reparera densamma (st prot). Detta blev dock verkställt först 1891–92 i samband med att kyrkan i övrigt restaurerades (se ovan). Efter denna renovering hade altaruppsatsen det utseende som framgår av fig 252. Sannolikt tillkom härvid de eldslågeliknande sidostyckena samt nischernas ramverk. Den övre delen av det änglaprydda överstycket från kalvariegruppens baldakin (längd 114,5 cm) förvaras i kyrkkistan.

Den 1906–08 tillkomna altarprydnaden var ursprungligen till största delen marmorerad och pilastrarna pryddes av bladrankor. I övre mittpartiets masverksbaldakin syns å fig 251 även två änglar. Dessa som är av plåt och målade i rosa, vitt och grått, togs bort 1942 (se nedan) och förvaras nu i kyrkkistan. Enligt arkitekt Lindegrens förslag (jfr ovan) målades på muren ovanför altarprydnaden fyra änglaffigurer mot en molnbakgrund. Två av änglarna uppbar ett språkband med texten »Ära vare Gud i höjden» (se fig 251). Väggmålningen togs bort vid restaureringen 1942, då uppsatsen målades om efter förslag av arkitekt Paul Boberg, Växjö, och figurerna konserverades av konservator Torsten Hjelm, Stockholm.

Krucifix

1. Modernt krucifix av trä med snidad Kristusbild. Höjd 51 cm, figurens höjd 29,5 cm. På altaret. Gåva 1942 av anonym givare. — 2. Modernt krucifix. Kors och fot av trä, Kristusfigur av guldbronserad, gjuten mässing. Höjd 61,5 cm, figurens höjd 18,5 cm. I bårhuset. Anskaffat i samband med bårhusets uppförande. — 3. Modernt krucifix av snidat och målat trä. Kristusbilden, i nedsänkt relief mot förgylld bakgrund, torde vara inspirerad av altarpopsatsens förmodade Volto Santo-framställning. Figurens fotsida klädnad är målad i mörkrött, hår och skägg är svarta, kronan är förgylld. Korset är svartmålat. Höjd 38 cm. Hänger i sakristians östra fönster. Anskaffat 1970, utfört av konstnärinnan Eva Spångberg, Växjö.

Predikstol

Predikstolen (fig 258–260) är placerad vid kyrkorummets norra vägg. Korgen har åttasidig plan, barriären är indelad i fem rektangulära fyllningsfält, åtskilda av spiralvridna kolonnetter, överliggarens och sockelns hörn markeras av änglahuvuden respektive konsoler och nederst akantusknoppar. I fyllningsfälten grunda nischer, omgivna av rundbågsställningar. En nisch är tom, i de övriga har placerats friskulpturer av evangelisterna. Sockeln, vars fält upptas av prismastavar, avslutas nedtill av en bård i genombruten plattskärning, bestående av blomknoppar och voluter. Färgerna är gult, grönt, grått, brunt, rött och guld. Figurernas

Fig 257. Madonnabild från altarpopsatsen. Medeltida eller efterbildning av en medeltida skulptur. Nu i sakristian. Foto 1969.

The Virgin, figure from the reredos. Medieval or copy of a medieval sculpture. Now in the vestry.

karnation är rosa, klädnaderna är målade i rött, grönt, brunt, silver och guld. Det åttkantiga ljudtaket har gavelstycken i form av voluter samt mellan dessa svarvade pinakler. Takets övre del är utformat som en krona och kröns nu av en putto från den gamla altarpopsatsen (jfr ovan). Färger som på predikstolen. Trappans barriär har tre släta fyllningar, målade i grått med listverk i gult och guld. I likhet med altarpopsatsen blev predikstolen ommålad och dess figurer konserverade 1942 (jfr ovan). Tidigare

var den till största delen marmorerad och underredet var rutmönstrat (fig 251).

Liksom altarpopsatsen är predikstolen tillverkad i samband med kyrkans restaurering 1906–07 efter förslag av arkitekt Lindegren. Förebild var en vid branden 1906 förstörd, äldre predikstol, som sattes upp i kyrkan 1664 och var utförd av »Snickaren Jöns Padersson från Asarums socken» (räk 1663–64). Evangelistfigurerna har tillhört denna äldre predikstol och förefaller, som för övrigt också antyds av nyss citerade räkenskaper att vara ett verk av en — ingalunda oskicklig — provinsial träsnidares hand. 1700 uppges att »Målarna ... stofferade med guld Predikstohl» (räk). 1739 var den i dåligt skick och renoverades av Sven Segervall (räk 1739–40; jfr ovan, altarpopsatsen). Enligt inv 1829 var predikstolen då »blåmålad och i nicher stå bilder af de 4 Evangelisterna». 1869 diskuterades frågan om anskaffande av en ny predikstol (st prot). Man behöll dock den gamla och beslutade 1891 att »laga och putsa» den (jfr ovan, altarpopsatsen). Dess dåvarande utseende framgår av fig 252. Den var då placerad i söder, korgens kolonnetter hade rund genomskärning, bågställningarna och fyllningarna på entablementet upptogs av beslagsornamentik, sockelns fyllningar av evangelisternas namn. Underrede saknades. Ljudtaket kröntes av kartuscher och svarvade pinakler.

Vid restaureringen 1906–08 uppsattes på muren mellan predikstol och ljudtak en väggprydnad av målad plåt, utformad som en rektangulär tavla med på vardera sidan en halv förgylld strålsol (fig 251). På tavlans mitt IHS i guld mot brun bakgrund, mönstrad i grönt, och omgivet av nyponrosor i naturalistiska färger mot rosa bakgrund. Höjd 125,5 cm. Ersattes 1942 med det nuvarande målade draperiet (se ovan) och förvaras nu på prästgårdsvinden.

Till den äldre predikstolen hörde en duva, som även förstördes vid branden (se fig 252). Ålder obekant. Omnämnd 1825, då den målades om (räk). 1967 erhöll kyrkan som gåva av kyrkvärden Alexander Christoffersson, Tunatorp, en ny predikstol-duva, utförd i sandblästrat furuträ av bildhuggaren Herbert Thorsjö, Öjaby.

Ett timglas på den äldre predikstolen är omnämnt 1733. Det var då »oriktigt, skall antingen

lagas, eller ett nytt köpas» (st prot). I inv 1750 omtalas timglaset som »alt förderfvat».

Bänkinredning

Bänkinredningen (fig 246–247), som är indelad i två kvarter, är öppen mot mittgången. De rektangulära, helt släta gavelstyckena är målade i grönt med lister i brunt, bänkarna i övrigt i gult. Bänkarna utfördes efter ritningar av Axel Lindegren i samband med kyrkans restaurering 1906–08 och förändrades till nuvarande utformning efter förslag av Paul Boberg 1942, då bl a de äldre gavelstyckena, vilkas utseende framgår av fig 252, ersattes med nya. Före 1942 var bänkarna målade i rödbrunt.²⁸

1665 beslutade sockenstämman att »Larss Snickare skolle byggja Nyie stoler». Samma källa nämner även »de små stolarne framme i Core» (st prot). 1695 omtalas »bänckiar» även i vapenhuset (räk). 1721 framställdes förslaget att »rummet wed Sacristigedören der Funten nu står skulle lagas och förbytas till en brudestool, och at bäncken wed altaret, som förr der till warit brukader, för hwariehande orsaker stå ledig» (st prot). Samma bänk vid altaret torde åsyftas 1738, då man bestämmer att »Stolerum på Norra sidan om Altaret skole uplagas, och sopas, så att när ... trångt blir i kyrkian några kunde där sittia» (st prot). Inv 1829 beskriver bänkinredningen sålunda: »I denna kyrka äro 12 Stolrader på Manssidan och lika många på Qvinsidan, målade med blå oljefärg och gula lister. På läktaren ... finnas fem Bänkrader på hvardera sidan». Samma års räkenskaper omtalar en reparation på »Stolsdören N. 4» varav framgår att bänkarna var slutna. I samband med kyrkans restaurering 1891–92 insattes helt ny bänkinredning. Fig 42 visar att denna var sluten och hade enkla fyllningsdörrar samt numrering på bokbrädorna.

Till bänkinredningen får även räknas tjugofyra stolar, omtalade som nya i inventarieboken 1944—men tillverkade efter äldre modell. Stolarnas ryggar pryds av två släta fyllningar. Målade i brunt, olivgrönt och klargrönt. Sexton är placerade i koret (fig 247), en förvaras på läktaren och sju i pannrummet under koret. I koret står vidare två lösa bänkar av samma typ som stolarna (fig 246), sannolikt från 1800-talet eller 1900-talets början och förebilder till stolarna.

Fig 258. Predikstol, utförd 1906–07. Figurskulpturerna har tillhört en äldre predikstol från 1664, tillverkad av »Snickaren Jöns Pädersson från Asarums socken». Foto 1969.

Pulpit, 1906–07. The figures are from an older pulpit made in 1664 by "Carpenter Jöns Pädersson from the Parish of Asarum".

Fig 259. Evangelisten Markus, figurskulptur från predikstolen. Foto 1969.

St Mark the Evangelist, figure sculpture from the pulpit.

Orgelläktare

Orgelläktaren (fig 247) är placerad vid kyrkorummets västra kortsida. Läktarbarriären är bruten och har släta fyllningar med enkelt listverk. Fyllningarna är målade i grått, listverket i grönt, brunt, rött och grått. Läktaren bärs upp av sex pelare, målade i grå marmorering och med kapital i guld, grönt och

brunt. Den tillkom vid kyrkans restaurering efter branden 1906. Nuvarande målning härrör från 1942. Tidigare var den huvudsakligen målad i grönt och mittfältet pryddes av ett kors.²⁹

En äldre läktare, som gick förlorad vid branden 1906, hade uppförts 1778 (räk 1777–79). Enligt inv 1829 var den då målad i blått. Förändringar och

Fig 260 a–b. Detaljer av evangelisterna Johannes och Matteus, figurskulpturer från predikstolen. Foto 1969.

Details of St John and St Matthew, figure sculptures from the pulpit.

reparationer omtalas 1883 (st prot) då en orgel anskaffades samt 1891 då bl a »läktarbröset» höjdes (st prot).

Orgel

Orgelfasaden (fig 247) är utförd efter en ritning av Axel Lindegren, stadfäst 1907. Den är sedan 1942 grönmålad med listverk och snidade ornament i guld. Ursprungligen var fasaden målad i vitt och guld (se not 28). Orgelverket, som byggdes av orgelbyggaren Eskil Lundén,³⁰ Göteborg, invigdes 1910 och hade då sju genomgående stämmor, tre registerkoppel, en manual och pedal.³¹ Det byggdes om 1955 av Olof Hammarberg,³² Göteborg, och omfattar nu fjorton stämmor, fördelade på två manualer och pedal.

1883 placerades på västläktaren en »mindre pip-orgel», inköpt för 600 kr.³³ Denna förstördes vid branden 1906.

Fig 261. Nummertavla, tillverkad och skänkt 1782.

Hymnboard, made and presented in 1782.

Nummertavlor

1. Rektangulär nummertavla med snidade och målade dekorationer (fig 261). På ramens sidor akanthusblad, på överstycket voluter, akantus och ett musselornament. Målade i svart och rött samt med spår av förgyllning. På baksidan delvis utplånad text: »J. G. Zschiotzcher³⁴ 1782 23 Februari af egen (hand?) iord». Inv 1789: »skänkt af Herr Zschotzcher på Helgö». Höjd 81 cm. I sakristian. — 2. Rektangulär nummertavla, medelst lister indelad i rutor (fig 252). Ramens sidor pryds av kolonnetter, dess nedre del av s-formade ornament. På överstycket ett snidat emblem, bestående av en lyra och

två basuner, flankerat av två timglas. Målade i svart, grått, som delvis är marmorerat, samt blått och guld. Höjd 139,5 cm. Anskaffad 1850 (räk, st prot). Nu något defekt. Förvaras på prästgårdens vind. — 3. Rektangulär, svartmålad nummertavla med enkel, förgylld ram. Höjd 48 cm. Förvaras på prästgårdsvinden. — 4. Rektangulär nummertavla med sparsamt snidad ram. Målade i svart, grönt, rött och guld. Höjd 107 cm. Anskaffad i samband med restaureringen efter branden 1906. På östra kortväggen, söder om altaret.

En »Nummertavla med 30 st. Numrer» är upptagen i inv 1733. Omtalad som »gammal» 1789 (inv). Senare försvunnen.

Medeltida dopfunt

Dopfunt av sandsten med skulpterad ornering (fig 262–264). Funten består av en cylindrisk cuppa med centralt uttömningshål, uppbyggen av en dubbel, koniskt uppbyggd fot. Cuppan är starkt vittrad och av dess ursprungliga dekor kan endast skönjas fragment av en i åtta fält indelad rundbågsarkad med fabeldjursframställningar i bildfälten. Frisen har nedtill begränsats av en kombinerad flät- och sicksackbård. Foten, som är bättre bevarad än cuppan, består nederst av en fyrkantig plint, som avsmalnar uppåt och övergår i en cirkelrund repstav, ur vilken fyra odjurshuvuden växer fram. Ovanför repstaven övergår foten i ett konformat parti, i likhet med plinten upptill avslutat av en repstav med ytterligare fyra odjurshuvuden. Ytorna mellan dessa övre huvuden utfylls av olikartade bladornament. Funtens höjd 74,5 cm, cuppans diameter 63 cm. Dopfuntens vittringsskador tyder på att den under en längre tid förvarats utomhus. 1721 var den placerad »wed Sacristigedören» men har sannolikt samma år flyttats ur kyrkorummets (jfr ovan, bänkinredning), dit den ej fick återvända förrän vid restaureringen 1906–08 (Jansson, s 58). Enligt en uppgift i inventarieboken för år 1944 förvarades foten före 1908 i en redskapsbod, medan cuppan var placerad på kyrkogården (jfr ovan).

Öjabyfunten tillhör den i Småland vanliga s k fabeldjursgruppen. Dopfuntar av likartad typ finns bl a i de närbelägna kyrkorna i Vederslöv och Ormesberga. Funtarna kan dateras till tidigast omkring 1200.³⁵

Fig 262. Dopfunt av sandsten, tillhörande den i Småland vanliga fabeldjursgruppen. Omkring 1200. Har sannolikt tillhört den romanska föregångaren till den nuvarande kyrkobyggnaden. Foto 1969.

Sandstone font, belonging to the fabulous monster group common in Småland. Ca 1200. Probably belonged originally to an earlier Romanesque church, on the site of the present church.

Övriga dopredskap

Till dopfunten hör ett dopfat av mässing med driven, punsad och graverad dekor, bestående av en lagerkrans runt brämet. Diameter 67,5 cm. Tillverkat av Alfred Bratt, Växjö. Anskaffat 1908.

Dopskål av nysilver. Rund skål på fot, brämet lätt utböjt. Graverad inskrift: »Skänkt af Öjaby och Nöbbeleds rotar samt Tunatorp och Hågeryd till Öjaby Kyrka 1872 under v. pastor Phil. Doct. D. Th. Björkmans³⁶ tjenstetid». Enligt stämplrar tillverkad av C R Carlström, Stockholm. Höjd 12 cm, diameter 22,5 cm.

Dopvattenkanna av hamrad mässing med korsprytt lock och handtag av trä. Enkel graverad dekor. Graverad inskription på lockets insida: »Gåva av Öjaby kyrkliga syförening Påskhögtiden 1947». Höjd 28,5 cm.

»1 st Mässingsbäcken til Barndop» är omnämnt i inv 1733 och i flera senare inventarieförteckningar. 1777–78 omnämns betalning till »Mässingsslagaren Roth för döpelsefatets omgiörande» (räk). 1816 beslutade man inköpa »en dopskål af Tån» (st prot). Båda är nu försvunna.

Nattvardskärl

Kalk av silver, invändigt förgylld (fig 265). Rund, hög, profilerad fot, klotformad nod med två smala vulster på mitten, bägarformad cuppa utan dekor och med den graverade inskriptionen: »Tillhörig Öjaby Kyrka: Förfärdigad: 1809: Pastr: Iakob: Nordgren». På fotens undersida står: »39 3/4 lod». Enligt stämplarna tillverkad av Johan Samuel Gottfrid Lange, Växjö (mästare 1798–1820). Kal-

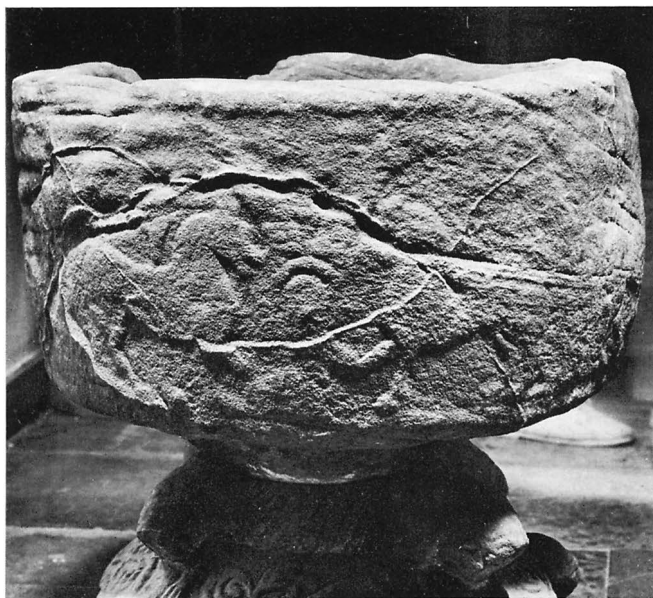

Fig 263. Detalj av dopfontens cuppa med fragment av fabeldjursframställningar. Foto 1969.

Detail of bowl of font with fragments of representations of fabulous monsters.

Fig 264. Detalj av dopfontens fot med uthuggna odjurshuvuden. Foto 1969.

Detail of base of font with carved heads of monsters.

kens höjd 29,5 cm, fotens diameter 13,5 cm, cupans diameter 12 cm.

Till kalken hör en paten av silver (fig 265), förgylld på ovansidan och med graverad dekor. Runt brämet en lagerkrans, i mitten en framställning av Guds lamm med segerfana. På undersidan står: »Tillhör Öjaby kyrka» samt »10 3/4 lod». Samma stämplarna som kalken. Diameter 16,5 cm.

Ovannämnda kalk och paten inköptes som ersättning för en uppsättning nattvardskärl, vilka gick förlorade, då kyrkan utsattes för stöld natten mellan den 27 och 28 april 1809.³⁸ Vad beträffar de äldre, försvunna nattvardskärlen är patenen omnämnd 1662 (räk), då den blev lagad. 1719 uppges att »Kyrkans Kalk och paten är icke allenast små och mycket tunna, uthan ock af långligt bruk lossige och söndrige, therfore och Socknens invånare önska, att these helige kärill måtte warda omgiorde» (st prot). I räk 1725–26 omtalas »Kalkens och Patens omgiordande af Gullsmeden Mr Berggrehn».³⁹ Enligt inv 1733 (och flera senare inv) var båda föremålen »förgyllda inuti.»

Oblataskar: 1. Rektangulär ask av vitt, opakt glas i nysilverställning med fyra fötter, utformade som svanar. Lock av nysilver med inskriptionen: »Skänkt till Öjaby Kyrka 1872 af Helgö och Lunnaby under V Pastorn Dr D. Th. Björkmans (se not 36) tjenstetid». Höjd 9,5 cm, bredd 10 cm, längd 14 cm. — 2. Av silver, invändigt förgylld. Rund, bukig skål på rund, profilerad fot med gjuten bladdekor, profilerat, korskrönt lock. Inskription på undersidan: »Till Öjaby kyrka från Öjaby syförening 1937». Enligt stämplarna tillverkad av C G Hallbergs guldsmedsaktiebolag, Stockholm. Höjd 16 cm, fotens diameter 9,5 cm. Hör samman med vinkannen nr 1 (se nedan).

En »Oblate ask af Ten» anskaffades 1721 (räk). En oblatask av trä är omnämnd 1733 (inv), en av läder är upptagen i inv 1750 och i flera senare inventarieförteckningar. Nu försvunna.

Vinkanner: 1. Av silver. Rund, profilerad fot, päronformat liv, korsprytt lock. Dekoren överensstämmer med den på oblatasken nr 2; den gjutna bladornamentiken återkommer här även på locket. Inskription på fotlisten: »Gåva till Öjaby kyrka från församlingsbor på kommunalordf. Gust. Andersson i Prestorp 70-årsdag d. 22 juli 1935».

Enligt stämplarna tillverkad av C G Hallbergs guldsmedsaktiebolag, Stockholm. Höjd 34 cm. — 2. Av glas med målad gulddekor. Rund fot, päronformat liv, facettslipad propp. Modern. Höjd 17,5 cm.

»1 Silfver Kanna til win» är upptagen i inv 1733. Ej omnämnd senare. Enligt räk 1775–76 hade man då inköpt »En Silfwer Win Kanna, om 64 lod à 2: 24 lodet». Denna blev stulen 1809 (jfr ovan).

1719 framfördes klagomål över att man endast hade »en obrukelig gammal Teenflaska» och »en glas bouteille», den senare troligen inköpt 1695 (räk), »att frambära wijnet uthj på altaret». Tennflaskan gjordes samma år om till »ett Teenstop, af tianlig form» (st prot 1719, räk 1721), vilket senare såldes (inv 1789).

Vinflaska av grönt glas. Livet har polygon genomskärning, halsen rund. På livets övre del en medaljong med texten »W L 1752». Halsen är delvis spräckt och sammanhålls runt brämet av en järnring. Höjd 26 cm.

Vinkaraff av slipat glas med blått överfång, korsprydd propp. 1800-talstyp. Höjd 47,5 cm. Tidigare har funnits ytterligare en karaff av liknande utformning, troligen något större och med vitt överfång. Av denna är endast proppen bevarad.

1810 inköptes »1 Ny Koppar-Tratt, att nyttja vid Vin-tappning» (räk 1810–11). Bevarad 1927 (inv), nu försvunnen.

Sockenbudstyg, bestående av kalk, paten, oblatask och vinflaska i svart läderschatull. Kalken (fig 266) är av silver, invändigt förgylld. Rund, hög fot, kort skaft, klotformad nod med pärlstav runt mitten, bägarformad, odekorerad cuppa med inskriften »Öjaby kyrka». På fotens undersida står »8 lod». Enligt stämplarna tillverkad 1798 av Sven Magnus Pihlgren i Jönköping, mästare där 1782–1806. Höjd 12,5 cm, fotens diameter 8 cm, cupans diameter 7 cm. Den tillhörande patenen är av silver, slät och förgylld på ovansidan. Inskription på undersidan: »Öjaby kyrka 2 1/4 lod». Samma stämplarna som kalken. Årsbokstav saknas. Diameter 8 cm. Oblatasken är av trä, svarvad och gulfernissad. Höjd 3,5 cm, diameter 7 cm. Vinflaskan är modern och av glas. Höjd 18 cm. Sockenbudstygget förvaras i prästgården.

Även sockenbudskalken med tillhörande paten

Fig 265. Kalk och paten av delvis förgyllt silver, tillverkade 1809 av Johan Samuel Gottfrid Lange, Växjö. Foto 1969.

Chalice and paten, parcel-gilt silver, made in 1809 by Johan Samuel Gottfrid Lange, Växjö.

samt »fouteral» inköptes 1809 (räk 1809–10) som ersättning för äldre, stulna föremål (inv 1806 med tillägg; jfr ovan). Vad beträffar det äldre sockenbudstyget uppges 1742, att man från »Guldsmed Hr. Limnell»⁴⁰ inköpt »en ny mäst öfveralt förgylt Sochnebuds Kalk med Patéen likaledes förgylt, till wigten 15 lod» (räk). Inv 1733 upptar »En ny Sochnebudskalk med paten förgylt utan och innan», vilket med all sannolikhet är ett tillägg och åsyftar de nyss nämnda föremålen. 1775 eller 1776 anskaffades ett »Messings foterat till Sochnebudskalken» (räk). »En Tenflaska till Sochnebud» är nämnd 1750 (inv).

Medeltida ciborium

Ciborium av mässing med graverad och punsad samt, på locket, genombruten dekor (fig 267). Sex-

Fig 266. Sockenbudskalk av delvis förgyllt silver, tillverkad 1798 av Sven Magnus Pihlgren, Jönköping. Foto 1969.

Viaticum chalice, parcel-gilt silver, made in 1798 by Sven Magnus Pihlgren, Jönköping.

kantig fot, skaft med sexkantig genomskäring, rund tillplattad nod. Behållaren är sexkantig med pyramidformat lock, krönt av ett klöverbladskors på ett klot. Locket har plan undersida med en cirkelrund öppning, i sin tur stängd av ett runt lock på vilket ett A graverats. Ciboriellocket har sannolikt utgjort relikgömma. Ciboriet är av gotisk typ. På fotplattan följande inskription: + AVE / MAR / IA GR / ACIA / PLEN / A DOM (Ave Maria, gratia plena! Dominus tecum = Hell dig, Maria, full av nåd. Herren är med Dig, dvs ängelns hälsning till Maria enligt Lukas 1: 28). Runt behållaren: HIC / EST / COR / CUS / RISC / TI / + (Hic est corpus Christi = detta är Kristi lekamen). Höjd 33,5 cm.

Ciboriet tillhör nu Smålands museum i Växjö, inv nr L 1431, dit det skänktes 1869 i enlighet med ett av kyrkostämman fattat beslut. I äldre arkiva-

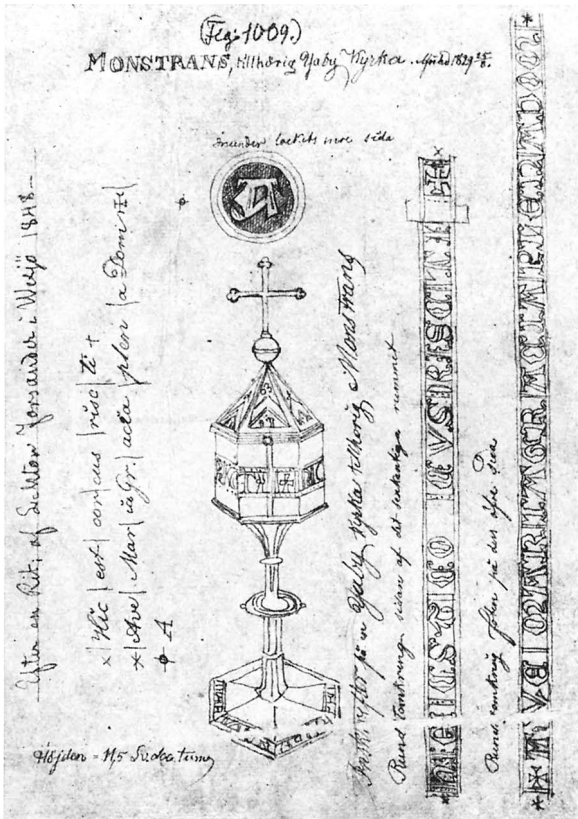

Fig 267. »Monstrans tillhörig Yaby kyrka», teckning från 1829. Mandelgrenska samlingen, Lund.

“Monstrance belonging to Yaby Church”, drawing 1829. In Mandelgren Collection, Lund.

lier omnämns ciboriet omväxlande som »monstrans» (t ex st prot 1719 och 1869) och »gammalt Catolskt rökelsekar» (Arch Smol 2: 47). 1719 var det placerat på altaret och användes då ännu till oblaternas förvarande (st prot).

Ovisshet har rätt huruvida det museet tillhöriga ciboriet verkligen är identiskt med det från Öjaby kyrka skänkta föremålet, då det i museets handlingar saknas uppgifter om en dylik gåva från Öjaby vid den aktuella tidpunkten.⁴¹ Emellertid finns i den Mandelgrenska samlingen i Lund (Ser I, Avd 11: 1009) en noggrant utförd teckning av ett föremål kallat »Monstrans tillhörig Yaby kyrka» (fig 268) som utan tvivel är identiskt med det ovan

Fig 268. Ciborium av mässing av gotisk typ. Nu på Smålands museum. Foto 1968.

Brass ciborium, Gothic type. Now in the Småland Museum.

Fig 269. Luskrona av mässing. Sannolikt inköpt 1776.
Foto 1969.

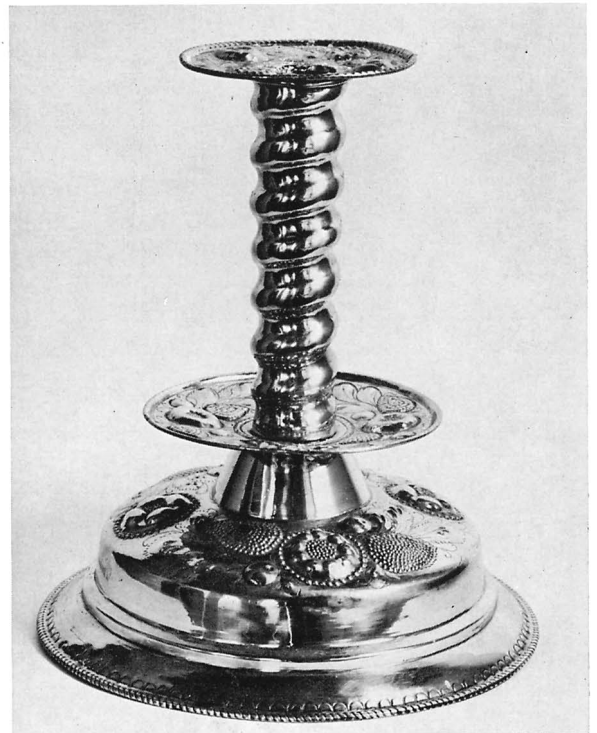
Brass chandelier, purchased, probably in 1776.

Fig 270. Kandelaber av mässing. Sannolikt inköpt 1770.
Foto 1969.

Brass candelabrum, purchased, probably in 1770.

Fig 271. Ljusstake av mässingsplåt från 1709. Foto 1969.

Candlestick, sheet brass, 1709.

beskrivna ciboriet. Teckningen är daterad 1829, alltså medan ciboriet ännu var i Öjaby kyrkas ägo.

Brudkrona

Brudkrona av förgyllt silver. Modern. Rund kronring med genombrutet vågmönster, femton smala ståndare. Inskription i kronringen: »Till Öjaby kyrka vid Märta's o Ingrid's vigsel d 24/5 1942 från A. Christoffersson». Höjd 9 cm, kronringens diameter 5,5 cm. Enligt stämplarna tillverkad 1940 av guldsmeden Axel Ohlsson, Växjö.

Ljusredskap

Ljuskronor av mässing: 1. Krona för åtta ljus med stilelement från såväl senrenässans som barock. Mittstammen är profilerad och avslutas av en stor, rund ändkula med knapp som har graverad ruttedekor. S-formade ljusarmar, musselformade droppskålar, cylindriska ljuspipor. Reflexornamenten utgörs av blommor av driven mässingsplåt, krönornamentet av en dubbelörn. Nedanför örnen fyra drakfigurer. Höjd 64 cm. Nu monterad för elektriskt ljus. Nr 3 från altaret. Sannolikt identisk med den ljuskrona som enligt ett tillägg till inv 1733 skänkts av »Wälborne ... Hr Johan L. Silfversparre⁴² på Lunnaby d. 25 Decemb. 1737. Kostar 70 Dr. Smt.» — 2. Krona av barocktyp för åtta ljus (fig 269). Profilerad mittstam, avslutad av en stor, rund ändkula med knapp omgiven av en bladrosett. Brutna ljusarmar, reflexornament i form av eldkvastar. Tallriksformade droppskålar, urnformade ljuspipor. Runt stammens övre del dubbla kransar av drakfigurer. Höjd 64 cm. Nu monterad för elektriskt ljus. Hänger mellan kronorna nr 1 och 3. Sannolikt inköpt 1776 (räk). — 3. Krona för sex ljus av modifierad barocktyp, vanlig under 1700-talet.⁴³ Den profilerade mittstammen avslutas av en stor, rund ändkula med horisontell mittvulst och knapp. Brutna ljusarmar, musselformade droppskålar, spiralvridna ljuspipor. Reflexornamenten dels klockformade, dels utformade som stora flikiga blad och utklippta i mässingsplåt. På ändkulan är följande text ingraverad: »Jag vil offra Tacksäielse och Betala Mina Löften Herranom för alt Hans folk. Siänckt af Nels Hagström⁴⁴ år 1781». Höjd 60 cm. Nu monterad för elektriskt ljus. Hänger närmast

Fig 272. Väggarms av mässingsplåt från 1709. Foto 1969.

Brass wall bracket, 1709.

altaret. — 4. Modern krona för sex ljus. Höjd 44 cm. I sakristian.

Femarmad kandelaber av mässing (fig 270). Barocktyp. Rund, klockformad fot, kraftigt profilerat skaft, brutna ljusarmar med runda droppskålar, cylindriska ljuspipor. Höjd 69,5 cm. Omnämnd som ny i inv 1789, sannolikt inköpt 1770 (räk).

Ljusstakar: 1. För ett ljus, ett par av driven och punsad mässingsplåt (fig 271). Barocktyp. Den klockformade foten, mellanskivan och droppskålen är runda, skaftet spiralvridet. Inskription på den ena stakens fot: »Past: P: Lindstorphio⁴⁵ Anno 1709». Höjd 29,5 cm. — 2. För ett ljus, ett par av gjuten mässing. Moderna. Rund fot, balusterformat skaft, rund droppskål. Enligt stämplarna tillverkade vid Skultuna bruk. Höjd 19,5 cm. Skänkta av Anders Johan Andersson, Tunatorp. — 3. För ett ljus, ett par av gjuten mässing. Moderna. Enligt stämplarna tillverkade av Lars Holmström, Arvika. Höjd 23 cm. I bårhuset. — 4. För fyra ljus, av gjuten mässing med graverad och punsad dekor. Inskription på fotens undersida: »Gåva till Öjaby kyrka 1:a söndagen i advent år 1955 från Öjaby S.L.K.F.^s Avd». Höjd 28 cm. Tillverkad av konstsmiden Harald Andersson, Vislanda. — 5. För ett

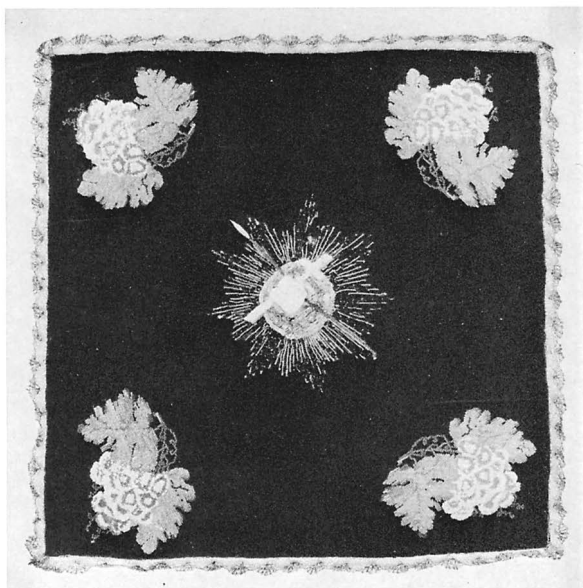

Fig 273. Kalkduk av svart sammet med guld- och ullgarnsbroderier. Skänkt 1839. Foto 1969.

Black velvet chalice veil with embroidery in gold and woollen thread. Donated 1839.

ljus, ett par av gjuten mässing. Moderna. Samma typ som nr 2, skaftet har dekor av smala vulster. Enligt stämplarna tillverkade vid Skultuna bruk. Höjd 23,5 cm. Skänkta 1956. — 6. Ett par golvstakar av svartmålat smidesjärn, för sju ljus. Moderna. Höjd 160 cm. I bårhuset. Tillverkade av mekaniker Helge Johansson, Öjaby, efter förslag av kyrkvärden Alexander Christoffersson, Tunatorp. Anskaffade för kyrkans gåvomedel 1958. — 7. Golvstake för ett ljus, påskljusstake, av svartmålat smidesjärn. Spiralvridet skaft, rund, skålformad droppskål, pigg i stället för ljuspipa. Höjd 85 cm. Inköpt 1964. — 8. Golvstake för ett ljus, dopljusstake, av svartmålat smidesjärn. Modern. Höjd 100 cm. Tillverkad av Georg Cederth, Moheda. Inköpt 1965. — 9. För ett ljus, ett par av silver. Moderna. Signerade Wilkens. Gåva 1966 av fru Anna Kenneling, Helgevärma.

Väggarmar: 1. Av mässingsplåt för tre ljus, med driven och punsad dekor (fig 272). Barocktyp. Rund, klockformad väggbricka, spiralvriden ljusarm med rund mellanbricka prydd av utdrivna

bucklor, tallriksformade droppskålar. På framsidan en sköld med inskriptionen: »Past: P: Lindstorphio (se not 45). Anno 1709». Längd 39 cm. På norra väggen, närmast altaret. Tidigare på predikstolen (jfr fig 252). — 2. Ett par för ett ljus, av gjuten mässing. Ornamenterad väggbricka, brutna ljusarmar, runda droppskålar. Längd 21 cm. På nummertavlan nr 2, sannolikt samtida med denna (se ovan). — 3. Efterbildande nr 1, fem stycken. Inskription på skölden: »Öjaby kyrka anno 1942». Tillverkade av konstsmeden Harald Andersson, Vislanda. I långhuset. — 4. Av svartmålat smidesjärn, för ett ljus. Modern. Längd 20 cm. I sakristian.

Textilier

Antependier: 1. Av rött ylle med broderade bårder i gult silke. I nederkanten röd yllefrans. På mitten ett klöverbladskors av applicerat, gulbrunt, mönstrat siden med broderade växtmotiv i gult silke och silvertråd. I korsmitten Guds lamm med segerfana, broderat i vitt silke. Utfört och skänkt 1908 till kyrkans återinvigning av biskopinnan Elise Anderson.⁴⁶ Delvis defekt. — 2. Av grön sidendamast med broderier i guldtråd samt lingarn i gulgrönt, gult, benvitt, brunt, violett, blått och grått. På mitten ett Kristusmonogram omgivet av på ena sidan Sankt Sigfrid samt Unaman, Sunaman och Vinaman och på den andra evangelisterna. Signerad »S.W. (= Sofia Widén)⁴⁷ Licium» och »Skänkt till Öjaby kyrka år 1942 av Öjaby missionssyfsörening». — 3. Av benvitt linne med broderier i silke, lingarn, ullgarn och guldtråd samt siden- och ylleapplikationer. Broderiernas huvudsakliga färger, förutom guld: gult, vitt, grönt, blått, rött, orange och violett. På mitten ett Kristusmonogram inom en stjärna med strålkran. Under stjärnan texten: »Så älskade Gud världen», på sidorna därom blommotiv. Signerad »Libraria 1945. Komp M.G. (= Märta Gahn)». — 4. Av violett sidendamast. På mitten ett kors av applicerad guldgallon. I korsmitten broderier i lingarn i rött, gult, grönt, blått, benvitt och vitt samt guldtråd utgörande en korskrönt krona, omgiven av en törnekrans. Signerad »Libraria 1950». Gåva av kyrkliga syfsöreningen.

Mässhakar: 1. Av svart sammet, kantad med dubbla silvergaloner. På ryggsidan applicerat kors

av bred silvergalon, på framsidan en stråltriangel i reliefbroderi i silver med Jahve på hebreiska, broderat i svart silke. Anskaffat 1831 eller 1832 (räk 1832–33). — 2. Av röd sidendamast, kantad med guldgalon. På ryggsidan ett applicerat kors av gult siden, kantad med guldgalon och med broderade blommotiv samt texten »Jesus Rex Caelestis» (= Jesus himmelens konung) i silke i flera färger. I korsmitten dessutom en applicerad bild av Kristus iförd röd mantel över grön klädnad samt med krona och spira. Bilden utgörs av en gobelängvävnad, delvis ibroderad med silke och guldtråd. På framsidan en applicerad mittbård av gult siden med broderade blommotiv. Tillverkad av Föreningen för kristlig konst, Stockholm. Anskaffad 1931. — 3. Av vitt linne. På ryggsidan applicerat kors av brokadband i grönt och gult. I korsmitten IHS i guldbroderi. På framsidan applicerad mittbård av samma material. På båda sidor dessutom stiliserade blommotiv, broderade i grönt silke, guldtråd och guldpaljetter. Inskrift »Till Öjaby kyrka av Domprosten Gunnar Brundin⁴⁸ år 1942». — 4. Av grön sidendamast. På ryggsidan applicerat gaffelkors av vitt siden, benvitt linne med inslag av guldtråd, guldgallon och grå ripsband. Korset är prytt med broderier i silke i flera färger samt guldtråd. På framsidan ett timglas, broderat i silke och guldtråd. Signerad »Libraria komp. A-L.O.E. (= Anna-Lisa Odelqvist-Ekström) 1955». — 5. Av violett ylle med broderier i silke i rött och blått samt guld- och silvertråd. På ryggsidan ett kors, på framsidan en kort mittbård med Kristusmonogram. Signerad »Libraria komp. A.L.O. (= Anna-Lisa Odelqvist) 1961». — 6. Av grönt ylle, kantad med svart ylleband. På ryggsidan ett kors broderat i gult och gulgrönt lin. Osignerad. Inköpt 1965 av kyrkoherde Gunnar Rosendal, Osby. — 7. Av vitt ylle. På ryggsidan ett kors i guldbroderi. Signerad »KLH (= Kronobergs läns hemslöjd) 1968».

Kåpa av benvitt siden och ylle blandat. Ryggskölden kantad med guldtråns, framkanterna med galoner i guld och rött. På ryggskölden ett Kristusmonogram av applicerad, smal galon i guld och rött. Sammanhålles av ett kedjespänne av mässing, prytt med stiliserade fågelmotiv. Signerad »J.G. Schreibmayr. München. Am Frauenplatz». Anskaffad 1967.

Kalkdukar: 1. Av svart sammet, kantad med guldspets (fig 273). I mitten ett kors med törnekrona och lans samt strålkran i guldbroderi. På korset dessutom en applikation av vitt siden med den i bläck skrivna texten: »Och dricker min blod, han blifver i mig och jag i honom. Joh. 6 v. 5». I hörnen vindruvsklasar, broderade i ullgarn i flera schatteringar violett och grönt samt brunt. I fodret, av svart siden, är följande sytt i guldtråd: »Skänkt Till Öjaby kyrka af Laura Fredrika M. Wickelgren⁴⁹ wid Dess Första Nattvardsgång den 5 Maj 1839». — 2. Av svart sammet, kantad med guldspets. I mitten IHS, broderat med små guldpärlor och omgivet av en strålkran i guldbroderi. I hörnen ovaler av guldspets. Insytt i fodret, som är av gult ylle: »Skänkt till Öjaby Kyrka af Helgö och Lunnaby. År 1872» (jfr ovan, oblatask nr 1). — 3. Av rött ylle, fodrad med rött siden. Runt kanten en blom- och bladbård, broderad i gult silke. Kantad med gul silkefrans. Tillverkning och gåva som antependium nr 1. — 4. Av vit gasväv över rött siden, kantad med svart tyllspets. På mitten ett krucifix samt blommotiv, broderat i svart silke. 1800-tal eller tidigt 1900-tal. — Kyrkan äger vidare ett antal moderna kalkdukar: 5. Av vit sidendamast, fodrad med grönt siden och kantad med smalt, grönt ripsband. På mitten ett broderi i guldtråd samt silke i flera färger med ett Kristusmonogram som huvudmotiv. Signerad »Libraria. komp. M.G. (= Märta Gahn) 1950». — 6. Av violett ylle, fodrad med grå bomullslärf. Broderad med två kors i rött silke. Hör samman med mässhake nr 5. — 7. Av grönt ylle, fodrad med vit bomull. Broderi, bestående av ett grekiskt kors i gult och gulgrönt lingarn. Hör samman med mässhake nr 6. — 8. Av grön sidendamast, mönstrad i gult och vitt. Foder av grön bomullspoplin. — 9. Av vitt ylle, fodrad med vitt thaisiden. Prydd av fyra kors av applicerad guldtråns.

Kollekthåvar av röd sammet, ett par. Prydda med blommotiv och klöverbladskors, broderade i guldtråd och silke i flera färger. Längs överkanten applicerad guldgallon med texten »Öjaby kyrka 1943», broderad i blått silke. Foder av skinn, holk av mässing, brunmålat svarvat träskaft. Diameter 14 cm. Gåva av förbundsdirektör Carl Ivar Scheutz, Växjö.

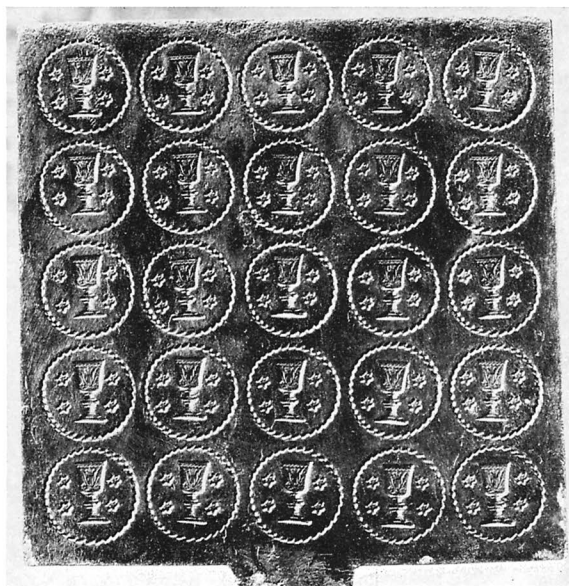
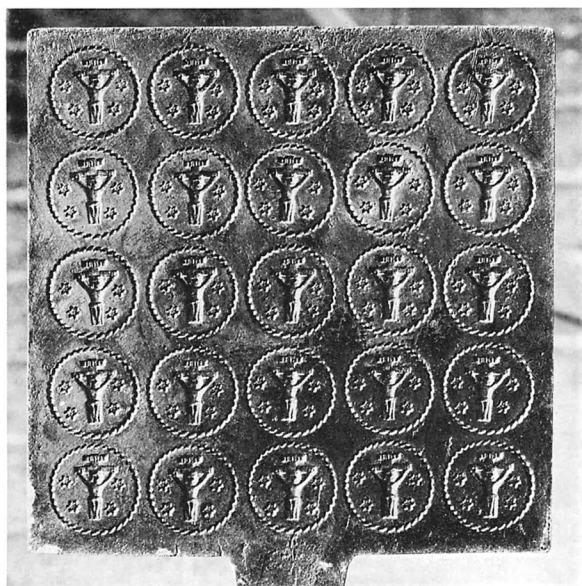

Fig 274–275. Oblatjärn, inköpt 1792. Foto 1969.

Wafer iron, purchased in 1792.

Bokpallar: 1. Av trä, klädd med svart sammet. Översidan kantad med silvergalon. På mitten ett kors med palmkvist och strålkran i silverbroderi. Längd 35 cm, bredd 32 cm. Defekt. Sannolikt anskaffad omkring 1845 (inv). Förvaras i prästgården. — 2. Av trä, klädd med svart sammet. Prydd med silverfrans samt sädesax och vindruvsklasar, broderade i silvertråd och paljetter. Längd 48,5 cm, bredd 32,5 cm. Sannolikt skänkt 1897 av domprosten Esaias Ekedahl⁵⁰ (Öjaby kyrkas special 1870–). Förvaras på prästgårdsvinden. — 3. Av trä, klädd med rött ylle, prydd med gul silkefrans och broderier i gult silke, bestående av blom- och bladrankor samt, på mitten, IHS. Längd 48,5 cm, bredd 31 cm. Tillverkning och gåva som antependium nr 1. Förvaras på prästgårdsvinden.

Mattor: 1. Ryamatta i koret, mönstrad med rutor och kors. Färger: grönt, benvitt, brunt och rött. Signerad »KLH (= Kronobergs läns hemslöjd) MR (= Marianne Richter). Anskaffad 1942. — 2. Ryamatta vid altaret, mönstrad som föregående men i färgerna gult, benvitt, grått och brunt. Signerad »I.K. (= Irma Kronlund) 1942».

Dessutom förvaras i sakristian en triangelformad

applikation av silverbrokad, kantad med flera rader silverspets. På mitten Jahve på hebreiska, broderat i svart silke. 1800-talet. Användning oviss.

Inv 1733 uppräknar under rubriken »Kläder» följande: »Rödrandigt chartoun öfwer och framför altaret, 1 st. rödt Kläde dernäst och innerst 1 st. linduk, Disken öfwerdragen med rödt kläde och 1 st. disk Kläde, Mässhake af rödt Atlask med Kors af guld- och Sölf galoner (enligt inv 1750 »förärad af Sahl. Friherren till Cronoberg, Hr Pehr Sparre⁵¹), D^o 1 st. gl. obrukel. af brunt Kläde, Mässeskiortor 2 st., Håf 1 st. med liten klocka». Inv 1750 upptar bl a: »Antependium af prälsack, som förr waret Chorkåpa, Ett linnet Altare kläde med guld i sytt, gifwet af Sahl. Öfwerste Lieutn. Flint, Linkläde på taflan, gifvet af dygdesamma ... Christ. Fagräe, Rödt kläde på taflan, gifvet af Pastore Laur. Ulmgrehn (se not 22). Handkläde wed Funten med blå ränder ... Håfwar 2 st. en gammal gifwen af Sahl. Befalningsmannen Sune Bengtsson (jfr ovan) i Helgö ... En ny, förärad af Sahl. Rådman Olof Bruhns Enka på Qwälleberg ... Antependium nytt med en duk på altaret gifvit af Fru Silversparre (se not 42) på Lunnaby 1750».

Ett antependium »af Sammet med Äkta Silfvergaloner» inköptes 1825 (räk). Enligt inv 1829 hade det »midt på ett kors. Nederst står år 1825». Samtliga dessa äldre textilier är nu försvunna.

Övriga inventarier

Kyrkans boksamling förvaras i prästgården. Bland böckerna märks handböcker från 1614, 1693 och 1772, psalmböcker från 1697 och 1774, 1686 års kyrkolag samt provpsalmbok från 1767. Vidare Carl XII:s bibel, som förvaras i kyrkan.

Oblatjärn, avsett för 25 oblater (fig 274–275). Ornamenten utgörs på den ena plattan av ett krucifix, på den andra av en kalk. Stämplrar saknas. Plattornas mått 17 × 17 cm. Inköpt 1792 (räk 1792, inv 1794).

Ståndur (fig 276). Det rektangulära, lådformade fodralet, av bonad ek, har inläggningar av ljusare träslag samt listverk, målat i guld, ljusbrunt och grönt. Det kröns av tre svarvade pinakler. Urtavlan är signerad »Abraham Löfgren⁵² Wexjö N° 168». Höjd 252 cm. Anskaffat 1771–72 (räk).

Fattigbössa av ek. Järnbeslagen och försedd med kraftigt hänslås. Höjd 87 cm. Omnämnd 1670 (st prot). I samband med bössans reparation 1732–33 omtalas »Bildthuggarens betalning för målning på tiggébössans tak». Sannolikt avses figurmålning.⁵³ Bössan sågades av vid markytan och stals 1932. Återfanns senare och renoverades. Senast renoverad 1969. Placerad utanför kyrkogårdsmuren, omedelbart söder om huvudingången.

Kollektbössa av trä med lock av svartmålat smidesjärn. Modern. Höjd 76,5 cm. I vapenhuset.

Kyrkkista av ek, rikt järnbeslagen (fig 277–278). Indelad i två avdelningar, den mindre med tre lås och anordningar för två hänslås, den större med ett lås. Längd 169 cm, höjd 48,5 cm. Tillverkad 1676 eller 1677 av »Nilss Snickare» (st prot). Renoverad 1966. I prästgården. Ersatte en äldre kista, omnämnd 1663 och 1670 (räk).

Speglar: 1. Rektangulär spegel med förgylld träram. Överstykke och nederdel prydda av förgyllda stuckornament mot blåmålad bakgrund. Höjd 65 cm. 1800-talet. Defekt. Förvaras på prästgårds vinden. — 2. Rektangulär spegel med förgylld träram, prydd av pärlstav i stuck. I hörnen rocailier. Höjd 54,5 cm. 1800-talet. Defekt. Förvaras i

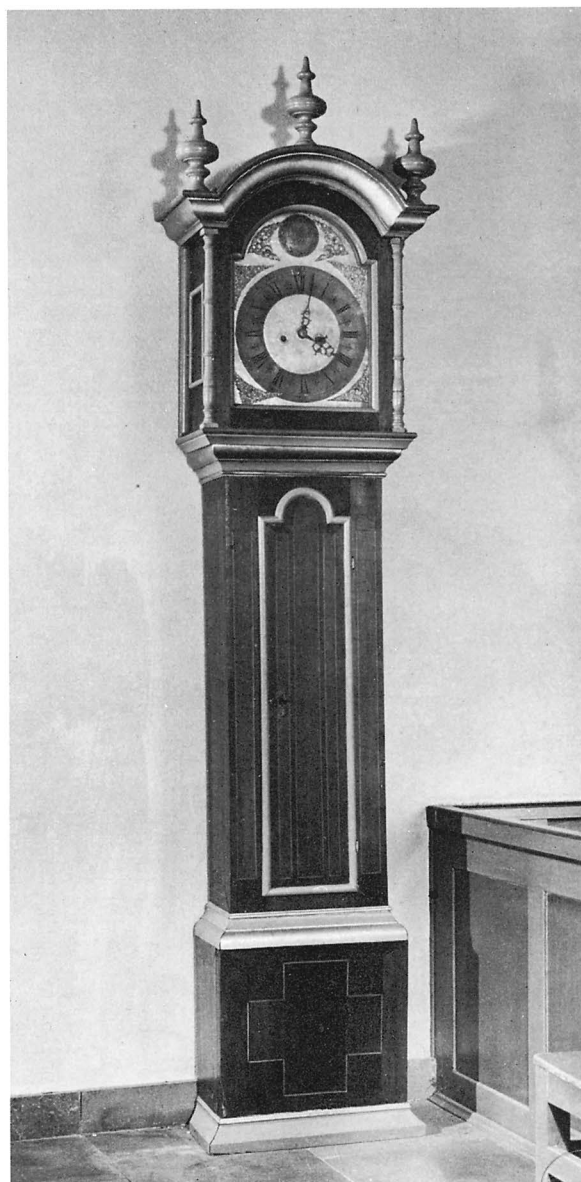

Fig 276. Ståndur, tillverkat av Abraham Löfgren, Växjö. Inköpt 1771–72. Foto 1969.

Floor clock, made by Abraham Löfgren, Växjö. Purchased 1771–72.

kyrkan. En av ovannämnda speglar torde ha anskaffats omkring 1816 (inv).

Processionskors av trä med nysilverbeslag. I korsmitten rött kristallglas. Enkelt träskäft. Modernt. Korsets höjd 36 cm. Anskaffat 1964.

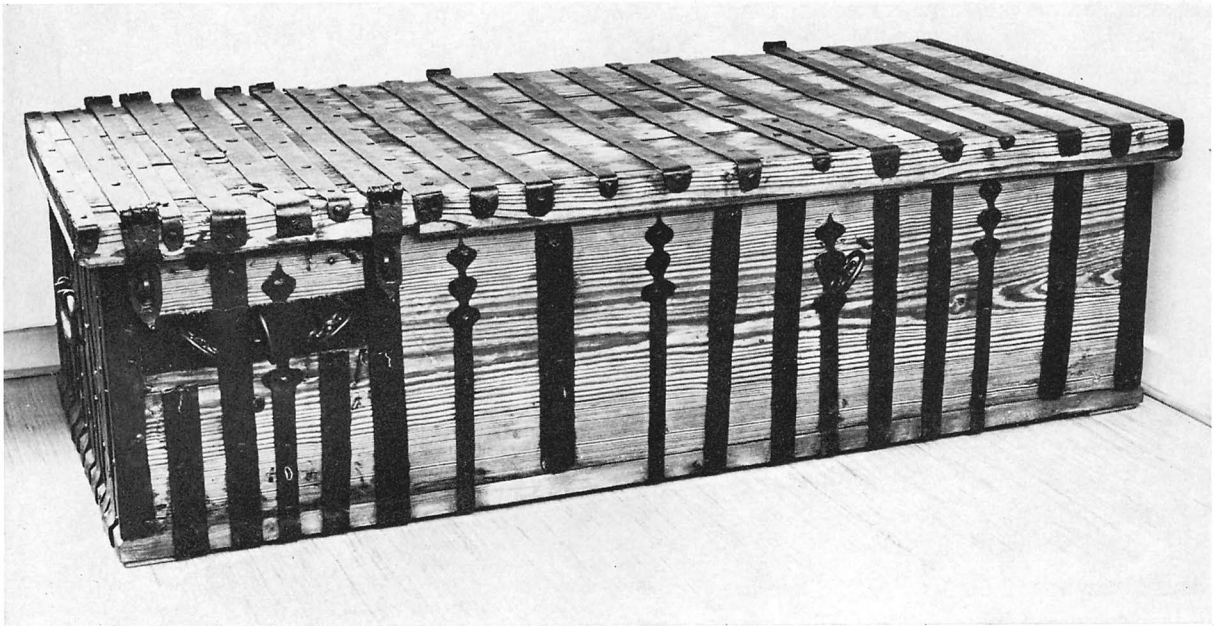
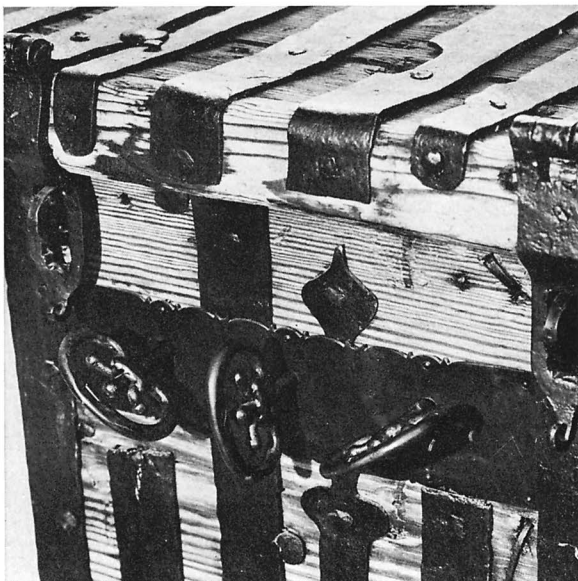

Fig 277. Kyrkkista av ek, tillverkad 1676 eller 1677. Foto 1969.

Oak chest, made in 1676 or 1677.

Fig 278. Detalj av kyrkkistan, fig 67. Foto 1969.

Detail of chest in fig. 67.

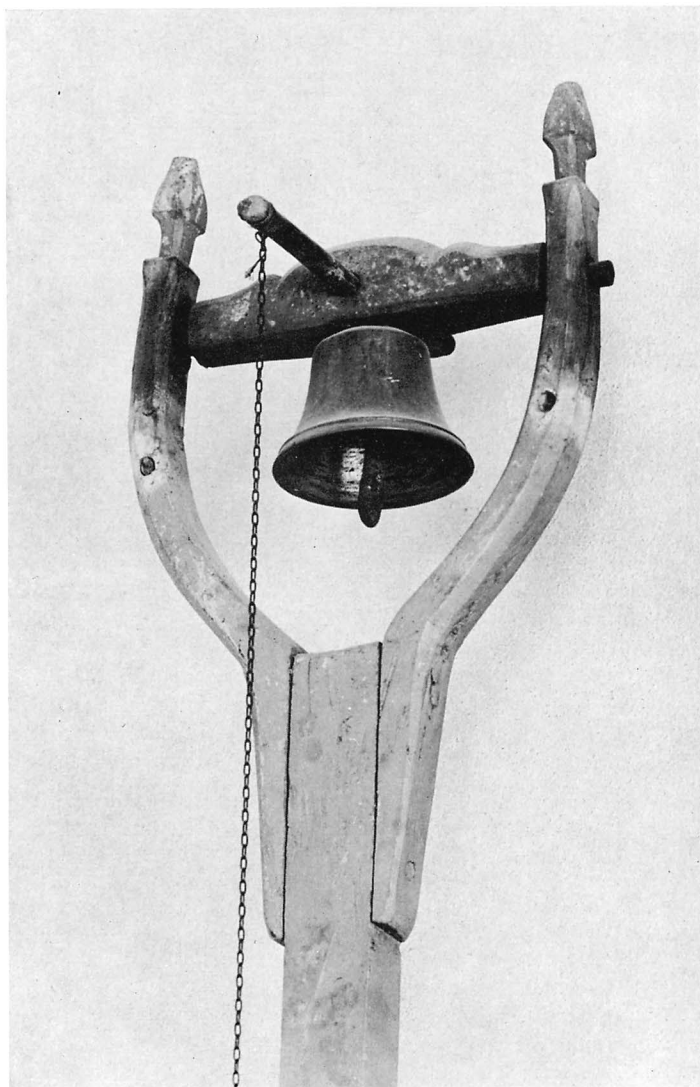
I kyrkkistan förvaras ett snidat och förgyllt träföremål, sannolikt ett överstycke, smyckat med voluter och tulpanliknande blommor. Längd 107,5 cm. Ursprunglig användning oviss.

Bland äldre, nu försvunna inventarier kan nämnas »En gammal Pliktepall i Wapnhuset» och »En gammal förfallen Kyrkstock» (inv 1789 m fl), den senare sannolikt anskaffad 1692 (räk). Pliktpallen är möjligen identisk med den »Skampall av furu. H. 112» som 1927 (inv) förvarades i en redskapsbod.

Klockor

Kyrkan äger två klockor, vilka hänger i klockstapeln. Storklockan bär runt halsen följande inskription i små bokstäver av gotisk minuskeltyp: »Arom efther gudz byrd m d rrrviii (= 1538) ulf mek stopte gud til lof och pris». Mellan orden dels små, grekiska kors (6 st) dels små Mariabilder i relief (4 st). Höjd (med krona) 77 cm, diameter 80 cm. Ulf är identisk med en klockgjutare vid namn Ulf Sunasson, verksam i Skänninge i Östergötland i början av 1500-talet. Storklockan i Öjaby är den yngsta av hans bevarade arbeten.⁵⁴ — Lillklockan har runt halsen en blomsterbård, begränsad av dubbla rundstavar samt omedelbart

Fig 279. Medeltida primklocka. Foto 1969.

Medieval prime bell.

ovanför slagringen tre rundstavar. Höjd (med krona) 60 cm, diameter 56 cm. Ålder obekant men sannolikt medeltida.⁵⁵ Enligt inv 1828 fanns då på klockan bokstäverna HS. Har tidigare tillhört grann- och f d systerförsamlingen Härlövs kyrka och överflyttades till Öjaby 1738 (st prot), något som diskuterats en längre tid och bl a motiverades av en »gammal sägen», som berättade »att Härlöv-annexan skolat lånt en klocka ifrån Yaby innan i Härlöv kunde bekommas någon klocka»⁵⁶ och av att »Härlöfs Kyrkia är, genom the dagel. inflytande offer-medel, rik och förmögen» (st prot 1733).

Medeltida primklocka

Till kyrkans äldsta föremål hör en medeltida primklocka av malm (fig 279). På livet ett kors av andrestyp,⁵⁷ i övrigt slät. Höjd 13 cm, diameter 11,5 cm. Placerad i koret på en 370 cm hög träställning med klyka och klockaxel. Ställningen målad i grönt och grått, klykan har enkel dekor i rött, axeln är blåmålad. Klockan ringes medelst en kedja. Primklockan är omnämnd i samtliga inventarieförteckningar från 1700-talet och användes då »til folkets inkallande» (inv 1733). 1927 förvarades den i sakristian (inv). 1942 återfanns den på vinden i samband med kyrkans restaurering.

Noter

1. Se t ex *Rogberg*, s 147.
2. Se *P G Vejde*, Helgö, i: HCÅ 1927, s 56–57 samt *Rogberg*, s 146.
3. Topografisk översikt över Öjaby socken, Kinnevalds härad, Småland i ATA samt *K Kjellmark*, Värends fornminnen, Kinnevalds härad, s 5–8.
4. Araby herrgård, belägen vid östra stranden av Helgasjöns sydspets, i det närmaste mitt emot Öjaby kyrka. Araby utgjordes under medeltiden av 3 hemman, av vilka två lydde under Växjö biskopsstol. Samtliga hemman indrogs av Gustav Vasa omkr 1530 och tillfördes Kronobergs slott och kungsgård. Skatteköptes omkr 1700 av landssekreteraren Anders Malmén, som uppförde en träbyggnad med tre våningar och flankerande flyglar. Nuvarande huvudbyggnad, i slottsstil, är uppförd omkr 1890. — *P G Vejde*, Kronobergs läns herrgårdar, s 68.
5. Jfr *B Stockhaus*, Klockstaplar, i: Fornvännen 1940, s 337 f.
6. Jfr *M Ullén*, Granhults och Nottebäcks kyrkor. SvK, Sm II: 4 (under utgivning).
7. Jfr *M Ullén*, Kyrkorna i Sjösås. SvK, Små II: 1, s 21 samt *Densamma*, Drevs och Hornaryds kyrkor. SvK, Sm II: 2, s 119.
8. *Pehr Gunnar Vejdes* samlingar, 16, LUB.
9. Mandelgrenska samlingen, Småland, kyrkor V–Ö, signerat Pehr G M(agnusso)n (= senare Vejde).
10. Se Fornvännen 1907, s 327 samt *E Wrangel*, Medeltidskyrkorna i Småland, i: Norra Smålands fornminnesförenings tidskrift 1907, s 65.
11. Nya Wexiöbladet 11.12.1908.
12. Se föregående not.
13. Jfr *A Liepe*, Bergunda och Öja kyrkor. SvK, Sm V: 1, s 24.
14. Jfr samma som ovan, s 13–15 och fig 10–15 samt *M Ullén*, Kyrkorna i Sjösås. SvK, Sm II: 1, s 23 och fig 24–25.
15. *Enevald Pihlgren*, kyrkoherde i Tofteryds pastorat, Östbo kontrakt, 1731–43.
16. *Jonas Malmberg*, byggmästare, född i Bergunda. Har byggt flera 1800-talskyrkor i Småland, bl a i Lenhovda, Kalvsvik, Hemmesjö, Markaryd och Öja. — Se *E Kvillner*, Några drag ur Öja nya kyrkas tillkomsthistoria, i: Öja kyrka 100 år, s 17 f.
17. Uppgifterna är hämtade ur vis prot 1897 samt en ej närmare daterad avskrift ur Nya Wexiöbladet 1898 i Smål mus:s arkiv.
18. Uppgifterna om branden och restaureringen har hämtats ur: ED handl 1907 10.8 (2964: 06) RA; st prot 1906–08 samt arkitekt Lindegrens arbetsbeskrivning, PÅ; noter i P G Vejdes samlingar, LUB; tidningsartiklar i Smålandsposten 12.12.1908 och 22.12.1908 samt Nya Wexiöbladet 30.3.1906, 11.12.1908 och 21.12.1908.
19. Uppgifterna om restaureringen är hämtade ur: PÅ:s handlingar, K-byråns arkiv, Raä samt arkitekt *P Bobergs* efterlämnade papper, nu tillhöriga Smål mus, Växjö.
20. Smålandsposten 15.12.1964.
21. Växjö domkapitels arkiv, F II: 13, fol 7, avskrift i P G Vejdes samlingar.
22. *Lars (Laurentius) Ulmgren*, kyrkoherde i Öjaby och Härlövs församlingar 1693–97. Sedan kyrkoherde i Angelstad.
23. *Gustaf Björsson Kihlman* och *Anders Svensson Ekeberg*, jämsides med Torbiörn Röding och Sven Segervall de mest produktiva barockbildhuggarna i Växjö stift. Kihlman, från Borås, f 1657, d 1720, var 1701–13 verksam i Skåne. Han har bl a utfört predikstolar för Byarums kyrka i Småland (1689) och slottskyrkan i Jönköping (1692). Ekeberg, även han från Borås, d 1719, var elev till Kihlman. Hans arbeten, bl a altaruppsats och predikstol i Lannaskede kyrka i Småland (1699) står stilmässigt Kihlman mycket nära. Tillsammans har de båda mästarna bl a utfört en predikstol för Caroli kyrka i Borås (1684) samt den nu försvunna altartavlan i Kristine kyrka i Jönköping (1689). — *S Karling*, s 127–30; *G Svahnström*, s 442–44.
24. Volto Santo i Lucca, som är utförd i början av 1200-talet som efterbildning av ett äldre krucifix, tidigast omnämnt i säkra källor omkring år 1000 (*G Schiller*, s 156–57), är en av de berömda kultbilder till vilka pilgrimer vallfärdade från hela Europa, även från de skandinaviska länderna. Volto Santokulten nådde sin höjdpunkt under senmedeltiden och talrika efterbildningar, vilka karaktäriseras av att Kristusfiguren är iförd en tunikliknande klädnad med bälte, att fötterna saknar spikhål och ofta är försedda med skor samt att korset i flertalet fall omges av en ring, är bevarade i kyrkor i mellersta och norra Europa. Stor betydelse för kännedomen av Volto Santo långt utanför Italiens gränser hade sannolikt även pilgrimsmärken i form av miniatyrkopior av metall samt handteckningar och tryck, vilka hemfördes från den heliga orten av vallfärdande pilgrimer. Därtill präglades

- staden Luccas mynt fr o m 1235 med en återgivning av bilden. En Volto Santoefterbildning från omkring 1200 finns i Väversunda kyrka i Östergötland, ett senmedeltida Volto Santokrucifix tillhör Visby domkyrka (nu deponerat i Visby fornsal, inv nr C I) och ett annat daterat till 1500-talets början, finns i Östra Wrams kyrka i Skåne. — *A Andersson*, s 36 och pl 28 samt *af Ugglas*, s 23 f.
25. Tolkningen av figurskulpturerna har granskats av professor *Sten Karling* samt antikvarie *Rune Norberg*, SHM.
 26. *Sven Segervall*, f omkr 1677, d omkr 1760, troligen i Växjö, stiftsbildhuggare. Se vidare ovan, Växjö domkyrka, not 158.
 27. *Henrik Gustav Hultman*, biskop i Växjö 1860–79.
 28. Arkitekt *P Bobergs* PM till restaureringen 1942. K-byrån, Raå.
 29. Se föregående not. Framgår även av foto, taget av *P Berg* 1941. K-byråns bildarkiv, Raå.
 30. *Eskil Lundén*, orgelbyggare. Övertog 1903 orgelverkstaden Molander&Eriksson, Göteborg, grundad 1874. — *L H Nilsson*, Jörlanda kyrka. SvK, Bo II: 1, s 118, not 1.
 31. Besiktning 5.3.1910. Diverse handlingar, PÅ.
 32. *Olof Hammarberg*, orgelbyggeri i Göteborg (Västra Frölunda). Grundades av *Olof Petterson Hammarberg* vid slutet av 1890-talet. Nuvarande innehavare är Olof Hammarbergs son *Nils Hammarberg*.
 33. Protokollsutdrag, domkapitlets handlingar 17.1.1883, PÅ.
 34. Sannolikt ättling till målaren *Johan Christian Zschotzscher*, verksam som kyrkodekoratör i Växjötrakten under 1700-talets förra hälft. Jfr *M Ullén*, Kyrkorna i Sjösås. SvK, Sm II: 1, not 14.
 35. Jfr *Blomqvist*, s 23 f.
 36. *D Th Björkman*, läroverksadjunkt, sedermera kyrkoherde i Hammenhög, uppehöll kyrkoherdetjänsten i Öjaby och Härlöv under vakansen 1870–75.
 37. *Jacob Nordgren*, kyrkoherde i Öjaby och Härlöv 1805–15. Sedan kyrkoherde i Värnamo.
 38. Räkenskapsbok 1803–1882, PÅ, samt tillägg till inv 1806.
 39. *Johan Berggren*, mästare i Växjö 1715–35.
 40. *Axel Johan Linnell*, guldsmed, mästare i Växjö 1732–1774. Företrädare för den stiltradition, som under 1700-talets första hälft utbildades av vissa småländska mästare. Se *M Ullén*, Drevs och Hornaryds kyrkor. SvK, Sm II: 2, s 141.
 41. Jfr *S Jansson*, s 74.
 42. Sannolikt *Lars Johan Silfversparre*, f 1700, d 1754, bl a överjägmästare i Jönköpings län, senare hovjägmästare. Grundade ett glasbruk på hemmanet Johanstorp i Lenhovda socken, deltog i grundandet av Klavreströms järnbruk i Nottebäcks socken och anlade vid Os en masugn och stångjärnshammare. Gift andra gången med *Amalia Ulrika Lillienberg*, f 1716, d 1808.
 43. Jfr *S Erixon*, Gammal mässing, s 23 f.
 44. *Nels Hagström*, enligt inv 1789 »Bränneri-dräng».
 45. *Petrus Lindstorpius*, kyrkoherde i Öjaby och Härlöv 1708–09, sedan kyrkoherde i Korsberga.
 46. *Elise Andersson*, eg *Elisabet Maria*, gift med *Johan Andersson*, biskop i Växjö 1879–94.
 47. *Sofia Widén*, f 1900, d 1961, textilkonstnärinna. Ledare för Licium 1930–51. Fr o m 1952 drev hon firman »Sofia Widén textilier». Har utfört textilier för ca 1000 kyrkor i Sverige, bl a Växjö domkyrka. Jfr ovan, s 207–08 samt fig 182.
 48. *Gunnar Brundin*, domprost i Växjö och tillika kyrkoherde i Öjaby 1927–43.
 49. *Laura Fredrika M Wickelgren*, dotter till *Johan Lorentz Wickelgren*, kyrkoherde i Öjaby och Härlöv 1822–42. Sedan kyrkoherde i Skatelöv.
 50. *Esaias Ekedahl*, domprost i Växjö och tillika kyrkoherde i Öjaby 1911–26.
 51. Sannolikt *Per Sparre*, f 1633, d 1669, bl a friherre till Kronoberg, riksråd och kansliråd.
 52. *Abraham Löfgren*, urmakare, först i Varberg, sedan i Växjö från 1753. — *Sidenblad*, s 94.
 53. Jfr *M Ullén*, Kyrkorna i Sjösås. SvK, Sm II: 1, s 47.
 54. Se *M Åmark*, Ulf Sunasson från Skänninge, i: Fornvännen 1944, s 339–40.
 55. Se *M Åmark*, Sveriges medeltida kyrkklockor, s 160.
 56. Växjö domkapitels akter 1728, nr 342, avskrift i P G Vejdes samlingar.
 57. Jfr *Dahlby*, s 49.

Källor och litteratur

OTRYCKTA KÄLLOR

Stockholm

RA: ED:s konsejhandlingar 1907, 10.8 (2694: 06, förslag till restaurering av Öjaby kyrka av *A Lindegren*); Inspektion 26.6 1928 av *A F Wetterqvist*.

ATA: Inv 1829; snabbinv 1927 av *R Blomqvist*; förslag till restaurering av *P Boberg* 1942; handl rör kyrkogårdsutvidgning 1946; handl rör renovering av sakristian 1966; topografisk översikt över Öjaby socken (utan datum och signatur); diverse äldre fotografier.

Raä, K-byråns arkiv: Förslag till restaurering 1907 av *A Lindegren* (fotokopia); avskrift av Inspektion 26.6 1928 (se ovan); förslag till installation av elljus och orgelfläkt av *P Boberg* 1937; förslag till restaurering av *P Boberg* 1942; handl rör kyrkogårdsutvidgning 1945–48; handl rör uppförande av bårhus och redskapsbod 1948; handl rör renovering av sakristian 1966; diverse fotografier.

LMS: »Charta öfver In-Ägorne til Öijaby By» av *S P Strömberg* 1825 (F 97¹³).

Lund

LUF: Mandelgrenska samlingen (tidigare på konsthistoriska institutionen) Ser I, Avd 11; s:a Småland kyrkor V–Ö.

LUB: P G Vejdes saml med hänvisningar, notiser, tidningsurklipp och fotografier samt teckningar och beskrivningar av Öjaby kyrka efter branden 1906.

Vadstena

VLA: Öjaby kyrkas arkivalier: räk 1659–1711, st prot 1659–1662, 1664, 1667–1678 (LI: 1), räk 1714–1767 (spridda år), inv t o m 1750 (LI: 2), räk 1767–1802 (spridda år), inv 1789, 1794–1799, 1803, 1806, 1816 (LI: 3), räk 1803–1839 (LI: 4), räk 1839–1869 (LI: 5), st prot, fuktskadade (KI: 1), st prot 1812–1847 (KI: 2), st prot 1847–1862, 1863–1895 kr prot 1888–1895 (KI: 3), inv 1733, ringmurens delning 1711, st prot 1719–1738 och 1758–1759 (spridda år) (C: 1), inventeringsprotokoll 22/4 1794 (C: 2). — Yngre arkivalier förvaras i PÄ.

Växjö

Smålands museum: *P Bobergs* efterlämnade papper med bl a diverse förslag till restaurering av Öjaby kyrka 1942; diverse sena handl samt tidningsurklipp och fotografier.

VSLB: Archivum Smolandicum Wex (*S L Gahm-Pehrsson*), 2: 47.

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Andersson, A, Medieval Wooden Sculpture in Sweden, II och V. Stockholm 1966 resp 1964.

Blomqvist, R, Studier i Smålands romanska stenkonst. Lund 1929.

Diplomatarium Suecanum I och II (ed J G Liljegren m fl). Stockholm 1829 resp 1834.

Eile, E, Värends sockennamn, i: HCÅ 1925. Växjö 1925.

Eigenstierna, G, Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Stockholm 1925–36.

Erixon, S, Gammal mässing. Västerås 1965.

Fornvännen 1907. Stockholm 1908.

Jansson, S, Öjaby kyrka. Växjö 1968.

Karling, S, Kyrkorna i Borås och Brämhult. Borås 1955.

Kjellmark, K, Värends fornminnen, Kinnevalds härad. Växjö 1937.

Kvillner, E, Några drag ur Öja nya kyrkas tillkomsthistoria, i: Öja kyrka 100 år, minnesskrift. Växjö 1954.

Larsson, L-O, Det medeltida Varend. Lund 1964.

Liepe, A, Bergunda och Öja kyrkor. SvK, Sm V: 1 (138). Stockholm 1970.

Nilsson, L H, Jörlanda kyrka. SvK, Bo II: 1 (95). Stockholm 1962.

Nya Wexjö-bladet 1906, 1908.

Rogberg, S, Historisk Beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Rosengren, J, Linnel, L och Fischer, J, Ny Smålands beskrifning 2: 2. Växjö 1903.

Schiller, G, Iconographie der christlichen Kunst 2. Gütersloh 1968.

Sidenbladh, E, Urmakare i Sverige under äldre tider. Stockholm 1918.

Smålandsposten 1908, 1964.

Stockhaus, B, Klockstaplar, i: Fornvännen 1940. Stockholm 1940.

Svahnström, G, Skulptur och måleri i Växjöstiftets kyrkor, i: Växjö stift i ord och bild. Stockholm 1950.

Svenskt konstnärslexikon. Malmö 1952–64.

af Ugglas, G, Krucifix från Visby domkyrka, i: Efterlämnade konsthistoriska studier, Stockholm 1951.

Ullén, M, Kyrkorna i Sjöås. SvK, Sm II: 1 (114). Stockholm 1967. — *Densamma*, Drevs och Hornaryds kyrkor. SvK, Sm II: 2 (120). Stockholm 1968.

Vejde, P G, Helgö, i: HCÅ 1927. Växjö 1927. — *Densamme*, Kronobergs läns herrgårdar, i: HCÅ 1928–29. Växjö 1929.

Virdestam, G, Växjö stifts herdaminne I–II. Växjö 1921–1927.

Wrangel, E, Medeltidskyrkorna i Småland, i: Norra Smålands fornminnesföreningens tidskrift 1907. Jönköping 1907.

Åmark, M, Ulf Sunasson från Skänninge, i: Fornvännen 1944. Stockholm 1944. — *Densamme*, Sveriges medeltida kyrkklockor. Uppsala 1960.

Silverstämplar tydda enligt Guld- och silverstämplar. Svenskt silversmide 1520–1850, IV. Stockholm 1963; Förteckning över hos Kungl Mynt- och justeringsverket inregistrerade tillverkarstämplar 1913–1954 (sammanställd av *E. Lindberg*). Stockholm 1955.

Förkortningar

ATA	Antikvariskt–Topografiska Arkivet i VHAA, Stockholm
DS handl	Diplomatarium Suecanum handlingar
HCA	Hyltén-Cavalliusföreningens årsbok (Kronobergsboken)
inv 1829	en på grund av en kungl förordning 17/4 1828 företagen inventering av forntida minnesmärken i kyrkor och på kyrkogårdar
kr prot	kyrkorådsprotokoll
LMS	K Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholm
LUB	Lunds universitetsbibliotek
LUF	Lunds universitets folklivsarkiv
PÄ	Pastorsämbetet
RA	Riksarkivet, Stockholm
Raä	Riksantikvarieämbetet, Stockholm
räk	räkenskaper
Smål mus	Smålands museum, Växjö
SHM	Statens Historiska Museum, Stockholm
st prot	sockenstämmoprotokoll
SvK	Sveriges Kyrkor, Konsthistoriskt inventarium utgivet på uppdrag av VHAA. Stockholm 1912–

VHAA	K Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm
vis prot	visitationsprotokoll
VLA	Vadstena Landsarkiv
VSLB	Växjö stifts- och landsbibliotek

LANDSKAPSNAMNENS FÖRKORTNINGAR

Bl	Blekinge	Nä	Närke
Bo	Bohuslän	Sk	Skåne
Dr	Dalarna	Sm	Småland
Ds	Dalsland	Sö	Södermanland
Go	Gotland	Up	Uppland
Gä	Gästrikland	Vb	Västerbotten
Ha	Halland	Vg	Västergötland
Hr	Härjedalen	Vr	Värmland
Hs	Hälsingland	Vs	Västmanland
Jä	Jämtland	Ån	Ångermanland
La	Lappland	Ög	Östergötland
Me	Medelpad	Öl	Öland
Nb	Norrboten		

Summary

HISTORY

I. Öjaby Church was probably built during the latter part of the 15th century. A church is mentioned at Öjaby in documents dated 1273, so it must be assumed that there was a church there, probably of timber, before the present one. The present church, built of split boulders, comprises a rectangular hall church, without external chancel boundaries marked, a vestry in the north-east and a west porch. The two first-named parts of the building are probably original. There were most likely two windows in the south wall originally, while the north wall was probably without windows. The church probably had a south portal, too, round which a timber porch was erected. The interior walls of the church were probably painted, either when the church was built, or shortly afterwards.

II. During the 17th and 18th centuries a number of alterations and restorations were made, concerned not least with the shingle roof and wooden floor. About 1660, a timber porch was erected, possibly round the new west doorway. There is no documentary evidence of when the south doorway was closed. In 1719, a window was opened, probably in the north wall. In 1737 the roof of the nave was provided

with two wrought iron gable decorations (fig 245). The present porch was built in 1778–79.

III. In 1817 a new window was made, probably in the south-west wall of the nave. In the middle of the 19th century a new church, for the joint parishes of Öjaby and Härlöv was discussed, but the parishioners of Öjaby seem to have preferred to keep their old church. Rather radical restorations were made in 1849 and 1891. In 1896 the church was struck by lightning. The floor began burning, but most of the damage was caused by water when the fire was extinguished. The roof was covered with pantiles in conjunction with the repairs.

IV. In 1906 the church was again seriously damaged by

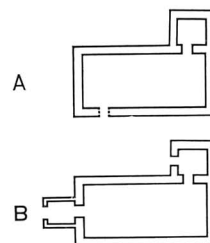

Fig 280. Öjaby kyrkas planutveckling, 1: 1 000.

Development of plan of Öjaby church.

fire, and this time only the walls remained standing. Some of the furnishings were saved, however. The question of the erection of a completely new church was raised, of course, but as the walls proved to be stable it was decided to keep them and restore the medieval church. Plans for this restoration were drawn up by Axel Lindegren, a Stockholm architect. The restored church was reconsecrated in 1908. Its interior, which was then characteristic of the style prevailing at the beginning of the present century (fig 251), was given its present appearance at the most recent extensive restoration in 1942. On this occasion, the exterior was altered only slightly, and is now practically the same as after the restoration of 1906–08.

FURNISHINGS

I. The medieval objects surviving in the church, which originally probably belonged to an earlier timber church, comprise a much worn sandstone font (figs 262–264), belonging to a group of fonts decorated with fabulous animals, common in Småland, and dating from ca 1200, a brass ciborium in Gothic style (fig 267), now in the Småland Museum, Växjö, and a prime bell. The small bell of the church is probably medieval, while the large bell is dated 1538. The bells are hanging in a shingle-covered bell-tower erected in 1681 south-west of the church.

II. A carved and painted reredos (figs 246, 253–257), made in conjunction with the restoration of the church in 1906–08, is patterned on an older reredos, made in 1693–94 and damaged in the fire of 1906 (fig 252). Of the figure sculptures belonging to the reredos, all of which originate from the earlier one, a calvary group and the Evangelists Matthew, Mark and Luke were made in 1693–94 by Gustav Kihlman and Anders Ekeberg. Of the other sculptures, i.e. a remarkable figure of Christ, which is probably a *Volto Santo*

representation, a figure of the Virgin, now in the vestry, St John the Evangelist and a number of cherubs, the three first-mentioned figures probably belonged to an older reredos. These three figures are probably free copies of still older medieval sculptures owned by the church earlier. The cherubs were probably made in 1739, when the reredos from 1694 was restored.

The pulpit (figs 258–260), like the reredos, was made in 1906–08. Its four figures of the evangelists belonged to a pulpit dating from 1664 (fig 252), which was destroyed in the fire of 1906, and on which the present pulpit is modelled.

Among other objects is an iron-bound oak poor-box, mentioned first in 1670, a richly-decorated iron-bound oak church chest dating from 1676 or 1677, a pair of candlesticks and a bracket of chased and embossed brass, made in 1709, three brass chandeliers dating from 1733, 1776 and 1781 respectively, a five-armed brass candelabrum, purchased in 1770, and a wafer iron, purchased in 1792.

The church communion vessels, a silver chalice and paten, were made in 1809, and were bought the same year to replace a chalice and paten, in the possession of the church as early as the 17th century, and a flagon, bought in 1775–76, which were stolen. Viaticum communion vessels, acquired in 1742, were stolen at the same time, and replaced the same year by a chalice and paten made in 1798.

Among the textiles are a black velvet chasuble decorated in silver, dating from 1831–32, two chalice veils of black velvet from 1832 and 1872 respectively, a red woollen antependium embroidered in silk, dating from 1908, and a green antependium of green silk damask embroidered with gold thread and linen, made in 1942 and signed Sofia Widén, Stockholm.

The organ loft, in the west, was erected in 1906, the organ was consecrated in 1910, and rebuilt in 1955. The pews were installed in 1906, and new gables were fitted in 1942.

Register till Småland band IV

ORTREGISTER

Kursiva siffror hänvisar till huvudbeskrivningen av en kyrka samt betecknar avbildning

- Algutsboda (Sm) sn *14*, 17
Allbo härad (Sm) *13*
Almundsryd (Sm) sn *14*
Alvesta (Aringsås; Sm)
kyrkan 216, 242
sn (Aringsås) *14*
Aneboda (Sm)
hospitalet 12, 13
sn *14*
Araby, Växjö, herrgård 320, 356
Aringsås se Alvesta
Asa (Sm) sn *14*
Askeryd (Sm), kyrkan 156, 238
- Berg (Sm) sn *14*
Bergkvara sätesgård (Bergunda sn) 118
Bergunda (Sm)
kyrkan 313
sn *14*
Biskops-Arnö (Up), kyrkan 81
Blekinge 12, 16, 91
Blentarp (Sk), kyrkan 233
Blädinge (Sm)
kyrkan 168, 169
sn *14*
Borås (Vg)
Caroli kyrka 238, 356
gjuthus 232
Bosgård (Sm), biskopsgård, Urshults sn
12
Burseryd (Sm) sn 18
Byarum (Sm), kyrkan 356
Börstil (Up), kyrkan 186
- Clairvaux, Frankrike, klostret 15
- Dalarna 198, 232
Dalsland 145
Dalstorp (Vg), kyrkan 238
Danmark 9, 10, 11, 81
Dorpat (Tartu), Estland 111
Dresden, Tyskland 242
Drev (Sm) sn *14*
- Drottningholm (Up), slott 239
Dädesjö (Sm) sn *14*
Dänningelanda (Sm) sn *14*
- Eke (Sm) sn *14*
Ekeberga (Sm) sn *14*
Ekna (Sm), sätesgård, Tjureda sn 113
Eknaholm (Sm), Tjureda sn, sätesgård
15, 288, 312
Eksjö, kyrkan 238
Erikstad (Sm), Vittaryds sn, gård 154
Europa 356
- Femsjö (Sm), kyrkan 238
Finland 12
Finnveden, del av Sm 11, 12, *13*, 16, 76
Fryele (Sm), församling 229
Fryensmåla (Sm), gård, Slätthögs sn
101
Fröderyd (Sm) sn 18
Furuby (Sm) sn *14*
Färlöv (Sk), kyrkan 192, 196, 242
- Gellerydh se Gällaryd
Grangärde (Dr), gjuthus 232
Granhult (Sm)
kyrkogård 320
sn *14*
Grolanda (Vg), kyrkan 181
Grötlingbo (Go), kyrkan 157
Gårdsby (Sm) sn *14*, 107
Gällaryd (Gellerydh; Sm), kyrkan 228
Gävle 238
Götaland 68
Göteborg, domkyrkan 181
- Handbörds hd (Sm) *13*
Harlösa (Sk), kyrkan 66
Hedemora, kyrkan 239
Helgasjön (Sm) 12, 23, 107, 283, 318,
320, 356
- Helgö (Sm), ö i Helgasjön, Öjaby sn
biskopsresidens (Helgaskog) 318
hospital 13, 318
hospitalskyrka 318
Helsingborg 122
Hemmesjö (Sm)
kyrkan *11*, 356
sn *14*, 17
Hjortsberga (Sm)
kyrkan 238
sn *14*, 17
Hornaryd (Sm) sn *14*
Hov, Växjö, tidigare by (tingsplats) 9,
23
Hovmantorp (Sm) sn 14
Hultaby, sätesgård (Sm), Näsby sn 91
Huseby bruk (Sm), Skatelövs sn 228
Hågeryd, by (Sm), Öjaby sn 343
Hälleberga (Sm)
kyrkan 313
sn *14*, 18
Hälsingborg se Helsingborg
Härjedalen 232
Härlöv (Herlöf; Sm)
församling 318, 329
sn *14*, 318, 320, 328, 355
Härnösands stift 21
- Italien 356
- Johanstorp, glasbruk (Sm), Lenhovda
sn 357
Jämtland 232
Jät (Sm) sn *14*
Jönköping *13*, 16, 18, 19, 115, 145, 225,
230
Kristine kyrka 114, 356
län 18, 20
missionsförening (Jönköpings trak-
tatsällskap) 19, 20
slottskyrka 356
- Kalmar 12, *13*, 20, 21, 178, 179, 180
län 16, 20, 21, 236
slott 190, 236, 238

- stadskyrka 182
stift 16, 18, 20
superintendentia 21
- Kalvsvik (Sm)
kyrkan 356
sn 14
- Karlskrona 123, 127, 167
Amiralitetskyrkan 108, 182, 185, 186
Fredrikskyrkan 108, 182, 185, 186
varv 231
- Karlstad
domkyrka 238
gjuthus 232
- Kinnevalds (Sm) hd 13, 23
- Klavreström, järnbruk (Sm), Notte-
bäcks sn 357
- Konga hd (Sm) 13, 23, 107
- Kristianstad 68, 117
- Kronoberg, Växjö, biskopsresidens 12,
13, 15, 23, 101
kungsgård (slott) 104, 108, 109, 113,
231, 233, 236, 288, 289, 356
- Kronobergs län (Sm) 18, 20
Kronobergs läns hemslöjd 302, 306,
311, 351, 352
sparbank 164
- Kvenneberga (Sm) sn 14
- Köpenhamn 178
Vor Frue kirke 178
- Lammhult (Sm) 318
- Landskrona 238
- Lannaskede (Sm), kyrkan 356
- Lekaryds (Sm) sn 14, 318
- Lenhovda (Sm)
kyrkan 356
sn 14
- Lidekvarn (Sm), Tolg sn 101
- Lindshammars glasbruk (Sm), Notte-
bäcks sn 301, 302, 313
- Linköping 180, 236
biskopssäte 10, 11, 12
domkyrkan 185, 238, 240, 241, 313
stift 11, 21, 68, 69, 101
- Linneryd (Sm) sn 14
- Ljuder (Sm) sn 14
- Lucca, Italien 357
domen 335, 356
- Lund 143
Allhelgonaklostret 71
domkyrkan 68, 69, 71, 145, 178, 237
universitetet 15, 134, 237
universitetsbiblioteket 288
- Lunnaby (Sm), Öjaby sn 345, 351
- Långaryd (Sm) sn
Västbo orgelbyggeri 311
- Långasjö (Sm) sn 14
- Långemåla (Sm), kyrkan 10, 94, 108
- Läckö slott (Vg) 238
- Lökaryd, by (Sm), Rydaholms sn 68
- Löpanäs, by (Sm), Söraby sn 102
- Malmö
Kockums mekaniska verkstads AB
145
S:t Petri kyrka 240
- Markaryd (Sm), kyrkan 356
- Mistelås (Sm) sn 14
- Moheda (Sm) sn 14
- Njudung (Sm), del av Sm 11, 12, 13, 16
- Njurunda (Me), kyrkan 238
- Nordöstra Smålands missionsförening
19
- Norra Möre (Sm), hd 13, 21
- Norra Rottne (Sm) sn 14
- Norrköping
auktionskammare 216
S Olai kyrka 182
- Norrvidinge (Sm), hd 13, 101
- Nottebäck (Sm) sn 14
- Notteryd (Sm), Nottebäcks sn 102
- Nydala (Sm)
klostret 15
kyrkan 239
- Nygård, Lofta sn (Sm), gård 118
- Nyköping, Nicolai kyrkan 111
- Nättraby (Bl) sn 91
- Nöbbele (Sm) sn 14
- Nöbbeled (Sm) Öjaby sn 343
- Ohs bruk se Os
- Ormesberga (Sm) sn 14
kyrkan 342
- Orrefors (Sm), glasbruk 313
- Os (Ohs) bruk (Sm), Gällaryds sn 357
- Osaby (Sm), säteri, Tävelsås sn 113, 118
- Oviken (Jä) gjuthus, kyrkan 232
- Preussen 101
- Resele (Ån), kyrkan 195, 242
- Roma se Rumma
- Ronneby 12, 109, 112, 222
- Rottnekvärn (Sm), Söraby sn 107
- Rumma (Roma; Sm), säteri, Västrums
sn 154
- Rydaholm (Sm), kyrkan 68, 69, 233
- Rök (Ög), kyrkan 238
- Sala (Vs), stadskyrkan 239
- Sjösås (Sm) sn 14
- Skara (Vg) 238
biskopssäte 10
domkyrka 104
gjuthus 232
stift 104
- Skatelöv (Sm) sn 14, 17
kyrkan 65, 68, 233
- Skruv (Sm), gård, Slätthögs sn 101
- Skultuna bruk (Vs) 349, 350
- Skåne 107, 233, 237
- Skänninge (Ög), kyrkan 182, 185, 238
- Slätthög (Sm) sn 14, 236
kyrkan 183, 184, 240
- Småland 10, 12, 16, 19, 104, 149, 170,
236, 238, 283, 288, 317, 342, 343, 356
landskapsvapen 44, 56, 176, 185, 186,
212, 213, 246
- Stenbrohult (Sm) sn 14, 18
- Stockholm 123, 179, 180, 186, 201, 238
Adolf Fredriks kyrka 240
Borgila, Atelier 302
Föreningen för kristlig konst 351
Guldsmedsaktiebolaget 198
Haga slott 238
Hedvig Eleonora kyrka 239
Jakobs kyrka 126
Johannes kyrka 237
Katarina kyrka 185, 237, 239, 241,
242
Klara kyrka 239
Klock-, Kron- och Styckgjutare-
ämbetet 232
Konstfackskolan 311
Libraria 207, 208, 311, 350, 351
Licium 205, 206, 207, 208, 350, 357
Maria kyrka 183, 240, 241
Myntkabinettet, K 233
Pro Ecclesia 302
Riddarholmskyrkan 238
Slottet 237, 241
Slottskapellet 246
Storkyrkan 237, 240
Tyska kyrkan 238, 240
- Stranda hd (Sm) 13
- Stråken (Sm), sjö 13
- Strängnäs, domkyrkan 126
- Sunnerbo hd (Sm) 13

- Söderköping (Ög), S Lars kyrka 81, 101, 178
- Södra Fågelås (Vg), kyrkan 313
- Södra Möre (Sm) hd 13, 21
- Södra Rottne (Sm) sn 14
- Tegnaby (Sm) sn 14, 17
kvarn 102
- Telestad, Växjö landsförsaml, by 118
- Thollagarna, nu Tullgarn (Sö) 76
- Tiohärad (Sm) 11, 91
- Tiuthurby (Sm), by, nu Växjö 9, 12, 23
- Tjureda (Sm) sn 14, 15
- Tjust (Sm) 21
- Tofta (Sm) sn 14
kyrkan 237
- Tolg (Sm) sn 14
- Tranemo (Vg), kyrkan 238
- Tranås, snickerifabrik 168
- Trondheim, domkyrkan 234
- Trosa (Sö), kyrkan 195, 242
- Trummen (Sm), sjö 285
- Tunatorp (Sm), by, Öjaby sn, 343
- Tveta hd (Sm) 13, 16
- Tävelsås (Sm)
församling 237
sn 14
- Uppland 81
- Uppsala
domkyrka 179, 181, 238, 239
ärkestift 10, 81
ärkesäte 10, 11
- Uppsala möte 18, 112, 234
- Uppvidinge (Sm) hd 13, 17
- Urshult (tidigare Vembo; Sm) sn 12, 14, 18
- Uråsa (Sm) sn 14
kyrkan 302
- Utnäs (Sm), tegelbruk, Ormesberga sn 127
- Vadstena
kloster 15, 233, 234
klosterkyrka 100
slott 76
- Vederslöv (Sm)
kyrkan 342
sn 14
- Weingarten, Tyskland, kyrkan 185
- Vembo se Urshult
- Vimmerby (Sm), kyrkan 182, 185
- Virestad (Sm)
kyrkan 179
sn 14, 17
- Visby
domkyrkan 357
Gotlands Fornsal 357
- Visingsö (Sm), Brahekyrkan 238
- Vislanda (Sm) sn 14
- Vissefjärda (Sm) sn 14
- Vista (Sm) hd 13, 16
- Voxtorp (Sm), församling 229
- Vrankunge (Sm), Skatelövs sn 235
- Vä (Sk), kyrkan 235
- Väckelsång (Sm) sn 14
- Vänersborg, kyrkan 181
- Värend (Sm) 9, 11, 12, 23, 59, 68, 69, 76, 90, 91, 101, 149, 283
- Värmland 232
- Värnamo (Sm), församling 229
- Västbo hd (Sm) 13
- Västergötland 181, 232
- Västervik (Sm), S Gertruds kyrka 239
- Västerås 12, 15
domkyrkan 204
- Västerås riksdag (1527) 288
- Västra Njudung (Sm) hd 13
- Västra Sallerup (Sk), kyrkan 233
- Västra Tollstad (Ög), kyrkan 238
- Västra Torsås (Sm) sn 14
- Väversunda (Ög), kyrkan 357
- Växjö 9, 10, 12, 13, 15, 19, 23, 25, 59, 66, 68, 69, 70, 77, 81, 91, 92, 104, 105, 107, 108, 111, 113, 115, 117, 119, 123, 129, 134, 139, 143, 154, 166, 196, 212, 222, 237, 284, 288, 289, 290, 293, 298, 303, 307, 318, 327
- S Annegård 13, 26
- Arabygatan 303
- biskopsgård, medeltida 16, 232
1500-tal 19, 26, 113, 288
- Östrabo 16, 20, 26, 132, 133
- biskopssäte (locus congruus) 10, 12, 18, 70, 77
- Bäckgatan 288
- Cronobygningen (Cronehusen) 231, 286
- domkyrka 1–264
- domprostgård 20, 26, 233, 313
- Elvagården, soldathem 306
- Feukska huset 288
- Fogdegatan 303
- fängelse 288
- gjuthus 228, 232, 243
- Guldsmedsbäcken 23, 26, 283, 313
- gymnasium 15, 19, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 119, 133, 150, 154, 175, 176, 231, 288, 313, 318
- S Görans kapell 289
- Helgeandshus 13, 283, 285
- hospital 13, 104, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 312, 318
- hospitalskyrka 285–287
- Hov Bondegård 298
- Högstorps kyrka 284, 307–316
- S Johannis prebendegård 16, 26, 102
- Järnvägsstation 290, 292, 295
- kaplansboställe 26, 30
- katedralskola 15, 26
- klockarboställe 26
- kloster, franciskan- (gråbrödra-) 13, 15, 283, 288, 289, 312, 313
- Klostergatan 288
- klosterkyrka 288–289
- Kronobergsgatan 318
- Kungsgatan 289
- Kungsvägen 289
- Kyrkogatan 8, 26
- kyrkogård, gamla 23, 24, 25, 28, 31, 284, 288
pest- 284, 289–290
Tegnér- 23, 28, 30, 242, 250, 284, 290–297, 298
- kyrkoherdegård 288
- landsförsamling 14, 318
- Liedbergsgatan (Fabriksgatan) 290, 292
- Lilla Kyrkogatan 23, 24, 26
- Linné, kvarter 26
- Långska trädgården 291
- Munckgerdeth 289
- Mörners väg 298
- Norra Järnvägsgatan 291
- Norrgatan 288
- Pastorat 284, 317, 318
- Piladiket, vattendrag 23
- residens 29, 132, 237, 283
- Ringsbergsskolan 289
- Sandgärdet 289, 291, 294, 313
- Sandgårdsgatan 8, 26, 290, 291, 292, 318
- Sankt Sigfrids sjukhus 285, 286, 287
- Sigfrid, kvarter 26
- Skogslyckans kyrka och kyrkogård 187, 284, 298–302, 303
- skola, dom-, Norrtull- 13, 26, 104, 286, 318
- Smålands museum 170, 176, 179, 204, 210, 211, 216, 222, 225, 233, 234, 238, 326, 346, 347, 356

Snickarebäcken 283
 Stift 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18,
 19, 21, 32, 68, 77, 81, 107, 118, 163,
 204, 205, 229, 231, 232, 236, 238,
 283, 313, 317
 Storgatan 26, 288, 289
 Stortorget 29, 132, 237
 sysslomannagård 23, 26, 31, 179
 Templet 290
 Tegnérgatan 289, 290
 Vulcan, kvarter 289, 290
 Västergatan 289, 290
 Västra Esplanaden 291
 Västrabo arbetskrets 306
 Västrabo kyrka 284, 298, 303–306

Öjaby komministergård 26, 318
 Östregård 132, 154, 288
 Växjösjön 9, 23, 283, 285, 286

Åseda (Sm) sn 14

Älghult (Sm) sn 14

Älmeboda (Sm) sn 14

Änga (Sm), gård, Aringsås sn 312

Öja (Sm) sn 14

kyrkan 356

Öjaby (Yaby; Sm) sn 13, 14, 284, 318,
 319

kyrkan 282, 317–360

prästgård 318, 353

skolhus 318

sockenstuga 318

Öland 16, 21, 236

Ölmstad (Sm), kyrkan 156, 238

Ör (Sm) sn 14, 318

Östbo (Sm) hd 13

Österbybruk (Up), kyrkan 242

Östergötland 101

Östra Njudung (Sm) 13

Östra Torsås (Sm) sn 14

Östra Vram (Sk), kyrkan 357

PERSONREGISTER

Kursiva siffror betecknar avbildning (sd = se denna eller denne)

Absalon, ärkebiskop 10, 11
Adelcrantz, Carl Fredrik, friherre, över-
 intendent 128, 129, 237
Adolf Fredrik, konung av Sverige; in-
 skrift på klocka 228, 229, 230;
 minnestavla 56, 204; namnchiffer
 210
Ahlstrand, Anders Gustaf, domprost 251
 — *Jonas*, murmästare 133
Alin, Nils, domprost 251; inskrift på
 klocka 231
Alstrin, Erik, biskop 175, 250; inskrift
 på klocka 228
Anders, snickare 109, 112, 187
Anders Frimolin se *Frimolin*
 — *Larsson*, kyrkobyggare, Kalmar 108
 — *Larsson*, målare, Stockholm 109
 — *Svensson*, dräng 115
Anders Svensson se *Stråle af Ekna*
Andersson, Anders, garvare 30
 — *Anders Johan*, Tunatorp; donation
 349
 — *Elisabet Maria (Elise)*, g m *Johan*
Andersson (sd) 357; donation 350
 — *Fr Aug* 328
 — *Frans*, orgelbyggare, Stockholm 184,
 240
 — *Gustaf*, kommunalordförande, Pres-
 torp; donation 345
 — *Gustaf*, orgelbyggare, Stockholm
 240
 — *Harald*, konstsmid, Vislanda 301,
 349, 350
 — *Johan*, biskop 250
 — *S*, löjtnant 165, 166, 168

Andreas Laurentii (Anders Larsson) se
 (*Björnram*) *Andreas Laurentii*
Angermannus, Peter Jonsson se *Petrus*
Jonæ
Anna Johansdotter, g m *Petrus Jonæ*
Angermannus (sd) 242; inskrift på
 ljuskrona 199, 247
 — *Olofsdotter*, g m *Anders Svensson*
 (*Stråle af Ekna*; sd) 236
Ascerus (Ascer), biskop 17, 250
Aspelund, svarvare 176

Baas, Gustaf Gabriel (adl släkt), g m
Ingrid Olofsdotter 249

Baat se *Carolus (Karl)*

Baazius, Joannes, d ä, biskop 112, 234,
 248, 250

— *Johannes, d y*, biskop 250

Balduinus (Baldvin), biskop 10, 250

Banér, Axel, friherre (greve, ej introd),
 riksråd; donation 119

Baumgarten, Nanny von; donation 188

Bengt Jönsson, Blädinge 168

— *Månsson*, klockgjutare, Jönköping
 228

Berg, Sven, urmakare 115

Bergentz, Ture, länsarkitekt 298

Berggren, Johan, guldsmed, Växjö 345,
 357

Bergh, Edvard, dekorationsmålare,
 Stockholm 146, 156, 163

Berghman, Johanna Christina, f *Wim-
 mermarck*, överjägmästarinna; grav-
 sten 322

Bergholtz, Gösta, klockgjutare, Sigtuna
 226, 227, 231, 242, 302, 303, 312

— *K G*, klockgjutare, Stockholm 286

— *Magnus*, klockgjutare, Stockholm
 242

Bergman, Herman, konstgjuteri i Stock-
 holm (sedan 1908 *Herman Bergmans*
konstgjuteri AB) 163, 164

Bergstrand-Poulsen, Elisabeth, konstnär
 312, 313

Bernström, Kurt, arkitekt, Växjö 302

Berwald, Frans, tonsättare 242

Beskow, Bo, konstnär 53, 159, 160

Bierman, Hans Jacob, klockgjutare,
 Stockholm 228

Birgitta Haraldsdotter (Ängsläkten),
 g l m *Nils Nilsson Guse* (sd), g 2 m
Knut Grundis (sd) 13, 15, 104, 236,
 312; donation 101, 102, 288

Björkman, Daniel Theodor, läroverks-
 adjunkt, kyrkoherde i Öjaby 357;
 inskrift på dopskål och oblatask 343,
 345

(*Björnram*), *Andreas Laurentii*, biskop
 250

Blackstadia, Helena, g m *Måns Lind*
 (sd); donation 192, 197, 210, 215

Blackstadius, Uno, handlande; grav 249

Bo, kyrkbyggare, namn på runsten 68

Bo (Boetius), biskop 250

Bo (Boetius Hädda), biskop 250

Boberg, Paul, arkitekt, Växjö 147, 176,
 185, 295, 331, 337, 338

Bockberg, Carl M, byggmästare, Karls-
 krona 129, 176

- Boetius (Bo)* se Bo
- Boetius (Bo) Hätta* se *Bo (Boetius Hätta)*
- Bohman*, snickare 116
- Boije*, lantmätare 123, 126
- Bolin, Wilhelm André*, guldsmed 163
- Bonde*, gravkor 218, 248
- Bonde af Säfstaholm, Carl*, greve; gravkor 133
- *Fredrik*, greve; gravkor 133
- *Gustaf*, greve, kammarherre; gravkor 133
- Bonifacius IX*, påve 92
- Brackwagen (Brangvangn, Bratthwagen)*,
Hans Sigismundus, kyrkmålare 166
- Brahe, Per, d y*, greve, riksdrots 238
- Brandt, Lars*, murmästare, Karlskrona 115
- Branting, Gabriel*, assessor; donation 287
- Bratt, Alfred*, Växjö 343
- Braunne (Braune), Christopher Johan*, murmästare, Karlskrona 127, 128, 237
- Brazda, Jan*, konstnär 43, 160, 161, 162, 163, 164, 168, 187
- Brilioth, Yngve Torgny*, biskop, ärkebiskop 205, 250
- Bringander, J N* 64
- Brodde Gudmundsson*, väpnare; donation 235
- Brun (Bruhn), Beata*, g m rådmän *Olof Brun*; donation 352; inskrift på klocka 226
- Brundin, Gunnar*, domprost 251, 357; donation 351
- Brunius, Carl Georg*, professor arkitekt, konsthistoriker 37, 38, 40, 41, 43, 47, 50, 53, 64, 67, 72, 73, 75, 80, 81, 83, 87, 89, 90, 96, 97, 98, 99, 126, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 145, 146, 148, 149, 156, 162, 168, 172, 174, 175, 187, 221, 222, 224, 235, 237
- Bröniel Björnsson*, kopparslagare 110
- Burman, G*, häradshövding 249
- *Johan*, assessor, g m *C G Ohlsson Lund* (sd); grav 249
- Butler, Karin*, textilkonstnär 210
- (*Bååt*), *Carl (Carolus Bååt)*, biskop i Linköping 235
- *Erengisle Sunesson*, riksråd, jarl av Orkneyöarna 91, 235
- *Görvel*, g m *Svante Sparre* (sd) 237
- *Kerstin Åkesdotter*, g m *Bengt Göransson Sparre* (sd) 236
- *Åke Johansson*, häradshövding 236
- Bælter, Sven*, domprost 126, 127, 133, 166, 237, 246, 251; gravsten 220, 223, 248; inskrift på klocka 229; kistplåt 221, 224; porträtt 216, 217, 221
- Börje* i Tångshult 320
- Börje Månsson*, klockare, Tegnaby 116
- Cahman, Hans Henrich*, orgelbyggare, Stockholm 178, 179, 180, 238, 239, 241
- *Johan Niclas*, orgelbyggare, Stockholm 239, 240
- Carl Abrahamsson* 327
- Carlsson, Gustaf*, byggmästare, Helgö 330
- Carlsson, Inga* 311
- Carlsson, J*, orgelbyggare 241
- Carlström, C R*, guldsmed, Stockholm 343
- Carolus (Karl) Baat*, biskop, Linköping 90, 91, 235 (s 235, not 73 felaktigt angiven *Bååt*. Föräldrar okända)
- Cavallius, Olaus*, biskop 250, 251, 312; donation 287
- Cederth, Georg*, konstsmid, Moheda 350
- Christer*, målare 153
- Christoffersson, Alexander*, kyrkvärd, Tunatorp 350; donation 338, 349
- Claes Smidh (Clas Smid)* 109, 112
- Colliander, J G*, provinsialläkare 290
- Comstadius, Petrus Jonæ*, kyrkoherde 245
- Corssell, Lars*, trädgårdsmästare 28
- Cox, Julius*, trädgårdsarkitekt, Båstad 320
- Cronander, Samuel*, domprost 251; inskrift på klocka 226; porträtt 217
- Cronstedt, Carl Johan*, greve, arkitekt, överintendent 126, 128, 237
- Cöhler, Catharina Margaretha*, g m *Gustaf Lund Olsson* (sd); grav 249
- Dahlberg, Erik Jönson*, greve, fältmarskalk, generalguvernör, arkitekt, tecknare och gravör 70, 166
- Dahlström*, rådmansänka 225
- Danell, Gustaf Adolf*, domprost 251, 312
- Drake, Anders Larsson*, murmästare, Jönköping 123
- Duse, Friedrich*, skräddarmästare; donation 287
- Dusæus, Herman*, domprost 251
- Edzberg, Zacharias*, biskop 250
- Ek*, handelsman; donation 110
- Ek, Johan*, smed 179
- Ekeberg, Anders Svensson*, bildhuggare, Borås 332, 334, 335, 356
- Ekedahl, Esaias*, domprost 251, 357; donation 352
- Eklin (Eklinska släkten)*, grav 250
- *Nils*, rådmän, Växjö 118; grav 250
- Ekstedt, Ragnar*, kyrkogårdschef, Växjö 313, 320, 322
- Eldh, Thore*, guldsmed, Göteborg 306
- Eliander, Clas*, slottsbyggmästare 126, 237
- Elfström, Carl*, orgelbyggare, Ljungby 302, 313
- Elmgren, Samuel*, domprost 132, 134, 251
- Erasmusson, Nils*, takläggare, Stränge (Ds) 145
- Erengisle Sunesson* se (*Bååt*)
- Erik den helige* 234
- Erik XIV*, konung av Sverige 232
- *Magnusson (Folkungaätten)*, hertig 285
- *Klippling*, konung av Danmark 76, 283
- Eriksson, Aug*, stadsträdgårdsmästare, Kalmar 291
- Erland Björnsson*, domkyrkosyssloman 111
- Erlandsson, E G*, arkitekt, Växjö 321
- Ernst, Peter*, urmakare, urfabrikör, Stockholm 130, 224, 225, 242
- Eskil*, ärkebiskop i Lund 11
- Eskillus, Thorstani (Eskil Torstensson)* 250
- Everhardt, Johan, (d ä)*, director musices, domkyrkoorganist, orgelbyggare, Skara 181, 182, 240
- Fagerström*, gördelmakare 291
- Fagræa, Christina*, donation 352
- Falk, Daniel*, apotekare; inskrift på klocka 226
- Falkenberg, Georg Henric*, friherre, landshövding; inskrift på klocka 226
- Fallentin (Phalentin)*, murmästare se *Specht, Valentin*
- Fant, Erik Johan*, arkitekt 146, 147, 150, 187, 237
- Fast, Gustaf Johan*, ornamentbildhuggare 176, 185, 186, 241
- Fleming, Jacob*, friherre, kammarråd, landshövding 117, 169, 238

- Johan Andersson Ek* se *Ek*
— *Gyntersson*, frälseman (1450) 102
— *Påderson*, segerverksmakare, Jönköping 115
- Johannes Erengislonis (Johan Erngislesson)*, biskop 69, 250
— *Folconis*, domprost 251
— *Laurentii se Stalenus*
— *Otonis (Johan Ottosson)*, domprost 251
— *Svenonis (Johan Svensson)*, domprost 113, 251
— *Ungius*, domprost; donation 110, 251
- Johansson, A G*, arkitekt 146
Johansson, C A, snickare 146
— *Carl August*, orgelbyggare, Hovmantorp 184
— *Helge*, mekaniker, Öjaby 350
— *John* i Lönåhs 320
Jon i Tunatorp 320, 327
Jon Andersson 166
Jonas Andersson i Ströby, murmästare 116
— *Boetii (Jon Bosson)*, biskop 250
— *Laurentii (Larsson)* se *Scarinius*
Joseph Bengtsson Målare 153
Justelius, Nils Erik, tenngjutare, Eksjö 310, 311
Jöns i Lundeby 321
Jöns Carlsson i Öjaby 327
— *Nor* 108, 153
— *Olsson*, domkyrkosyssloman, riksdagsman 107
— *Pädersson*, snickare, Asarum 282, 338, 339
— *Svensson*, domprost se *Johannes Svenonis*
- Jöran*, orgelbyggare (trol. identisk med *Jörgen Iensson*, sd) 178, 238
— *Jönsson*, befallningsman 191
Jörgen Iensonn, präst, orgelbyggare 108, 178
Jörgensen, Bent Jörgen, arkitekt 303, 304, 305, 306
- Karl IX*, konung av Sverige 15, 110
Karl, kronprins, sedermera *Karl XIII*, konung av Sverige; inskrift på klocka 229, 230
Karl, biskop se *Carolus (Karl) Baat*
— *Tukesson (Läma)*, donation 91
Kenneling, Anna, Helgevärma; donation 350
- Kiellberg, Magn*, rektor; donation 287
Kihlman, Gustaf Biörsson, bildhuggare 332, 334, 335, 356
Kirstein, A U, slottsbyggmästare 129
Kiöhler, Johan Valentin, kopparslagare 130
Klerc, Jakob, bildhuggare 241
Klintin, Johan, domkyrkosyssloman, kyrkoherde 245
Knut Grundis, väpnare, g m *Birgitta Haraldsdotter* (sd) 13, 102, 236, 288, 312; donation 101, 160
Knutsson, Annie, husföreståndare; donation 313
Kock, Wilhelm, urmakare 115
Kollberg, Maria; donation 201
Komstadius, Pähr se *Comstadius*
Kortz, Daniel, bildhuggare 222
Koskull, Anders, friherre, landshövding, generallöjtnant 175; inskrift på klocka 228
Kosten Hansson, segermakare 109
Krafft, David von, hovmålare 166
Kraus, Valentin, organist 179
Kristiern, kyrkobygare 107, 108, 175
Kristina, gravsten 225
— *Johansdotter*, g m *Arvid Trolle* (sd) 236
Krok se *Nicolaus Krokius*
Krok, Annika, g m handelsmannen *Olof Olofsson* (sd) 242; donation 201; grav 219, 220, 249; inskrift på klocka 227, 230, 249; porträtt 219, 222
— *Benjamin*, grav 289
— *Catharina*, grav 289
— *Ingrid Olofsdotter*, g 1 m *Uno Blackstadius* (sd); g 2 m *Gustaf Gabriel Baas* (sd) 249
— *Jon Gudmund*, handelsman; g m *Ingrid Nilsdotter Lindh* 242; grav 289
— *Moses*, grav 289
Kronlund, Irma, textilkonstnär, Växjö 302, 311, 352
Krook, Hans, organist 178
Künkel, J, orgelbyggare, Stångby 241
Källström, Arvid, skulptör 32
- Lagerstierna, Maria Elisabet*, g m *Samuel Wirænius* (sd) 188, 242, 244
— *Johan Herman (Winecker)*, adl) 242
Lamér, Magns, domprost 251
Lange, Johan Samuel Gottfrid, guldsmed 343, 346
Lars, byggmästare 114
— murmästare 114
- snickare 338
— timmerman 236
— *Mikaelsson se Laurentius Michaelis Larsson, Lars*, guldsmed, Göteborg; firma *L Larsson & Co* (början av 1850-t–1892) 201
Laurentius Michaelis, biskop 101, 250
Leander, Chr Elise; donation 208, 209
Lillienberg, Amalia Ulrika, g m *Lars Johan Silfversparre* (sd) 357; donation 352
Limmell, Axel Johan, guldsmed 346, 357
Lind, J P, byggmästare 293, 296, 313
Lind, Måns, rådman, g m *Helena Blackstadia* 26; donation 119, 169, 192, 197, 210, 215, 244, 287
Lindberg, Karl Ludvig, biskop 250
Lindegren, Axel, arkitekt 330, 332, 337, 338, 341
Lindelius, Ambjörn, rektor, prost, riksdagsman; donation 287
Lindén, Hans, länsarkitekt 290, 301
Lindh, Ingrid Nilsdotter, g m *Jon Gudmund Krok* (sd) 242; grav 289
Lindh, P G, spegelfabrikör, Karlskrona 167, 172
Lindquist, David, biskop 250
Lindstorphius, Petrus, kyrkoherde 357; donation 349, 350
Lindström, Nils, biskop 250, 331
Linnæus, Samuel, kyrkoherde 62, 154, 155, 165, 166, 221
Linnerhjelm, Jonas Carl, författare, konstnär, riksheraldiker, kansliråd 130, 166
Ljungfelt, grav 143, 182, 220, 248, 249, 250
Ljungfelt, Abraham, assessor; donation 244; grav 118
— *Gustaf*, vice häradshövding; grav 131
— *Henrik Vilhelm* (d 1830; Köpenhamn), krigsråd 249
Ljungqvist, Elisabeth g m *Peter Sandberg* (sd); gravsten 225
Ljungstedt Bengt, magasinsförvaltare; donation 321
Lovisa Ulrika, drottning av Sverige; inskrift på klocka 228, 229, 230
Lund, orgelbyggarfirma se *Åkerman*
— *Carl Johan*, orgelbyggare 241
— *David*, professor, biskop 250
— *Gustaf Olsson*, regementsauditör 26; donation 188; grav 131, 220
— *Ohlsson, C G*, g m *Johan Burman* (sd); grav 249

- Johan Andersson Ek* se *Ek*
— *Gyntersson*, frälseman (1450) 102
— *Påderson*, segerverksmakare, Jönköping 115
- Johannes Erengislonis (Johan Erngislesson)*, biskop 69, 250
— *Folconis*, domprost 251
— *Laurentii se Stalenus*
— *Otonis (Johan Ottosson)*, domprost 251
— *Svenonis (Johan Svensson)*, domprost 113, 251
— *Ungius*, domprost; donation 110, 251
- Johansson, A G*, arkitekt 146
Johansson, C A, snickare 146
— *Carl August*, orgelbyggare, Hovmantorp 184
— *Helge*, mekaniker, Öjaby 350
— *John* i Lönåhs 320
Jon i Tunatorp 320, 327
Jon Andersson 166
Jonas Andersson i Ströby, murmästare 116
— *Boetii (Jon Bosson)*, biskop 250
— *Laurentii (Larsson)* se *Scarinius*
Joseph Bengtsson Målare 153
Justelius, Nils Erik, tenngjutare, Eksjö 310, 311
Jöns i Lundeby 321
Jöns Carlsson i Öjaby 327
— *Nor* 108, 153
— *Olsson*, domkyrkosysselman, riksdagsman 107
— *Påderesson*, snickare, Asarum 282, 338, 339
— *Svensson*, domprost se *Johannes Svenonis*
Jöran, orgelbyggare (trol. identisk med *Jörgen Iensson*, sd) 178, 238
— *Jönsson*, befallningsman 191
Jörgen Iensson, präst, orgelbyggare 108, 178
Jörgensen, Bent Jörgen, arkitekt 303, 304, 305, 306
- Karl IX*, konung av Sverige 15, 110
Karl, kronprins, sedermera *Karl XIII*, konung av Sverige; inskrift på klocka 229, 230
Karl, biskop se *Carolus (Karl) Baat*
— *Tukesson (Läma)*, donation 91
Kenning, Anna, Helgevärma; donation 350
- Kiellberg, Magn*, rektor; donation 287
Kihlman, Gustaf Biörsson, bildhuggare 332, 334, 335, 356
Kirstein, A U, slottsbyggmästare 129
Kiöhler, Johan Valentin, kopparslagare 130
Klerc, Jakob, bildhuggare 241
Klintin, Johan, domkyrkosysselman, kyrkoherde 245
Knut Grundis, väpnare, g m *Birgitta Haraldsdotter* (sd) 13, 102, 236, 288, 312; donation 101, 160
Knutsson, Annie, husföreståndare; donation 313
Kock, Wilhelm, urmakare 115
Kollberg, Maria; donation 201
Komstadius, Pähr se *Comstadius*
Kortz, Daniel, bildhuggare 222
Koskull, Anders, friherre, landshövding, generallöjtnant 175; inskrift på klocka 228
Kosten Hansson, segermakare 109
Krafft, David von, hovmålare 166
Kraus, Valentin, organist 179
Kristiern, kyrkobyggare 107, 108, 175
Kristina, gravsten 225
— *Johansdotter*, g m *Arvid Trolle* (sd) 236
Krok se *Nicolaus Krokus*
Krok, Annika, g m handelsmannen *Olof Olofsson* (sd) 242; donation 201; grav 219, 220, 249; inskrift på klocka 227, 230, 249; porträtt 219, 222
— *Benjamin*, grav 289
— *Catharina*, grav 289
— *Ingrid Olofsdotter*, g 1 m *Uno Blackstadius* (sd); g 2 m *Gustaf Gabriel Baas* (sd) 249
— *Jon Gudmund*, handelsman; g m *Ingrid Nilsdotter Lindh* 242; grav 289
— *Moses*, grav 289
Kronlund, Irma, textilkonstnär, Växjö 302, 311, 352
Krook, Hans, organist 178
Künkel, J, orgelbyggare, Stångby 241
Källström, Arvid, skulptör 32
- Lagerstierna, Maria Elisabet*, g m *Samuel Wirænius* (sd) 188, 242, 244
— *Johan Herman (Winecker)*, adl 242
Lamér, Magnus, domprost 251
Lange, Johan Samuel Gottfrid, guldsmed 343, 346
Lars, byggmästare 114
— murmästare 114
- snickare 338
— timmerman 236
— *Mikaelsson se Laurentius Michaelis Larsson, Lars*, guldsmed, Göteborg; firma *L Larsson & Co* (böjjan av 1850-t–1892) 201
Laurentius Michaelis, biskop 101, 250
Leander, Chr Elise; donation 208, 209
Lillienberg, Amalia Ulrika, g m *Lars Johan Silfversparre* (sd) 357; donation 352
Linnell, Axel Johan, guldsmed 346, 357
Lind, J P, byggmästare 293, 296, 313
Lind, Måns, rådmann, g m *Helena Blackstadia* 26; donation 119, 169, 192, 197, 210, 215, 244, 287
Lindberg, Karl Ludvig, biskop 250
Lindegren, Axel, arkitekt 330, 332, 337, 338, 341
Lindelius, Ambjörn, rektor, prost, riksdagsman; donation 287
Lindén, Hans, länsarkitekt 290, 301
Lindh, Ingrid Nilsdotter, g m *Jon Gudmund Krok* (sd) 242; grav 289
Lindh, P G, spegelfabrikör, Karlskrona 167, 172
Lindquist, David, biskop 250
Lindstorphius, Petrus, kyrkoherde 357; donation 349, 350
Lindström, Nils, biskop 250, 331
Linnæus, Samuel, kyrkoherde 62, 154, 155, 165, 166, 221
Linnerhjelm, Jonas Carl, författare, konstnär, riksheraldiker, kansliråd 130, 166
Ljungfelt, grav 143, 182, 220, 248, 249, 250
Ljungfelt, Abraham, assessor; donation 244; grav 118
— *Gustaf*, vice häradshövding; grav 131
— *Henrik Vilhelm* (d 1830; Köpenhamn), krigsråd 249
Ljungqwist, Elisabeth g m *Peter Sandberg* (sd); gravsten 225
Ljungstedt Bengt, magasinsförvaltare; donation 321
 Lovisa Ulrika, drottning av Sverige; inskrift på klocka 228, 229, 230
Lund, orgelbyggarfirma se *Åkerman*
— *Carl Johan*, orgelbyggare 241
— *David*, professor, biskop 250
— *Gustaf Olsson*, regementsauditör 26; donation 188; grav 131, 220
— *Ohlsson, C G*, g m *Johan Burman* (sd); grav 249

- Lundahl, Per Arne Terrs*, guldsmed 310, 311
- Lundberg, Anton*, skulptör, Rotebro 187
- Lundebergius, Zacharias*, biskop 114, 154, 250
- Lundén, Eskil*, orgelbyggare, Göteborg 341, 357
- Lundgren, Aurora* 206
- *Olof*, länsarkitekt 298
- Lundquist, Elis*, konstnär 160
- Lundwall, Jonas*, byggmästare 114, 119
- Läma*, se *Håkan Jonsson, Karl Tukesson, Mathias Jonsson, Tuve Jonsson*
- Löfgren, Abraham*, urmakare, Växjö 353, 357
- Lönebergius, Daniel Petri*, kyrkoherde 242
- Lönquist, Jöns*, snickare 176
- Magdalena*, drottning av Sverige se *Sofia Magdalena*
- *Eriksdotter* se (*Gyllenstierna af Lundholm*)
- Magnus*, biskop 250
- Magnus Birgersson (Ladulås)*, hertig, sedermera konung av Sverige 76, 283; donation 234
- *Eriksson*, konung av Sverige och Norge; donation 91, 92
- Malmberg, Jonas*, murmästare, Växjö 329, 356
- Malméen, Anders Magnus*, kapten; grav 249
- *J F*; grav 249
- Malmén, Anders*, landssekreterare 356
- Malmeström, Elis*, biskop 226, 227, 231, 250
- Malmorin*, snickare 225
- Mandelgren, Nils Månsson*, tecknare, konst- och kulturforskare 93
- Marcussen & Son*, orgelbyggarfirma, Åbenrå, Danmark 178, 184, 185, 241
- *Jürgen*, orgelbyggare, Åbenrå, 241
- *Jürgen Andreas*, orgelbyggare, Åbenrå 241
- Margareta Håkansdotter*, g m *Alexander Clemens Gryphius* (sd) 242
- Margareta Valdemarsdotter*, regerande drottning av Danmark, Sverige och Norge; donation 92, 235
- Markussen, Karen*, Alvesta; donation 302
- Mathias Jonsson (Läma)*, domprost 251
- Mats*, murmästare 107
- Mauritz Nilsson*, byggmästare, Vä (Sk) 107, 108, 112
- Meyer, Gerhard*, klockgjutare, Stockholm 229
- Michael*, Smed 115
- Miklin, Johan*, domkyrkoorganist, hovsekreterare, Linköping 183, 240
- Moberg, Anders*, målare, Växjö 328
- Modig, Olof*, murmästare 130
- Molander & Eriksson*, orgelverkstad, Göteborg 357
- Mornay, Charles de*, friherre, krigsöverste, g m *Anna Trolle* (sd) 112, 222, 236; donation 213, 244
- Myhrman, Anna Maria Gustava*, g m *Esaias Tegnér* (sd); grav 295, 297
- Måns*, klockgjutare, Norrköping 201, 228
- timmerman, tornbyggare 110, 236
- *Jonsson*, Fylleryd 109
- *Pehrsson* i Hägeryd 332
- *Persson*, timmerman 31
- *Staffansson*, kopparslagare 110
- Mårten*, skraddare, Växjö; donation 102
- stenmästare 66, 69, 233
- Möllenborg, Gustaf*, guldsmed, Stockholm 188
- Möller, Carl Oskar*, arkitekt, överintendent 142, 144, 146, 163, 167, 168, 176, 186, 187, 237
- Mörner af Morlanda, Carl*, greve, landshövding 132, 134, 137, 139, 140, 145; donation 201
- *af Tuna, Ludvig*, friherre, biskop 250
- Natt och Dag, Beata Åkesdotter*, friherinna; g m *Carl Soop af Limingo* (sd) 237
- Neuman & Vogel*, Stockholms glas-måleri 158, 160
- Nicolaus Canuti (Nils Knutsson)*, biskop 104, 109, 232, 250
- *Krokus (Nils Krok)*, biskop, domprost 15, 26, 250, 251; gravsten 220, 221
- *Olavi (Nils Olofsson)*, biskop; sigillstamp 18, 250
- *Ragvaldi (Nils Ragvaldsson)*, biskop, ärkebiskop 250
- *Stephani (Nils Stefansson)*, biskop, domprost 250, 251
- Niels (Unge Niels)*; donation 199
- Nils*, smed 179
- snickare 175, 353
- *Bengtsson Målare* 153
- Hiulare* 109
- Höök* 213
- *Knutsson* se *Nicolaus Canuti*
- *Korre* (i Korra), segerverksmakare 109
- *Magnusson*, väpnare; donation 101
- *Nilsson Guse* se *Guse*
- *Pedersson Bokbindare*, domprost 251
- *Ragvaldsson*, generalkonfessor 102
- *Svensson*, snickare 114, 115
- Nilsson, Christina*, grevinna *de Casa Miranda*, sångerska 242, 313; donation 201; mausoleum 242, 291, 294, 295
- Nordgren, Jakob*, kyrkoherde 343, 357
- Nordström, C J*, glasmästare 143
- Norling, Carl August*, klockgjutare, Jönköping 243; inskrift på klocka 227
- NSK*, silverstämpel, Stockholm 302
- Nyman, Pehr*, präst 18
- Nyström, August*, arkitekt 134
- *Per Axel*, professor, arkitekt 138, 237
- Näsman, Erik*, klockgjutare 232
- Odelqvist-Ekström, Anna-Lisa*, textilkonstnär 351
- Ohlsson, Axel*, guldsmed, Växjö 349
- *M & E*, klockgjuteri, Ystad 306, 313
- Olaus Petri*, kyrkoreformator 15
- Olavus (Olof)*, domprost 250
- Olof*, stenhuggare, Linköping 100, 154
- Olof Skötkonung*, konung av Sverige 9, 154
- Olofsson (Olsson) Olof*, handelsman, Växjö 131, 242, 289; grav 220, 222, 248, 249; inskrift på klocka 227, 230; porträtt 219, 222
- Olsson, Sölve*, grävningssrapport 221
- *Ture*, domkyrkoorganist, Växjö 241
- Osander, Olof*, biskop 250, 251; grav 249; inskrift på klocka 228, 229, 231
- *Ulrika Altea Maria* se *Grundel*
- Ott, Paul*, orgelbyggare, Göttingen (Tyskland) 306
- Oxelgren, Magnus*, prost 122
- Oxenstierna, Axel*, rikskansler 112, 113, 236
- Palmér, C R*, stadsbyggmästare, Jönköping 130

- Peder Arvidsson*, tornbyggare 110
— *Jonsson*, murmästare 114, 166
— *Larsson*, segerverksmakare 115
— *Larsson*, tornbyggare 110
Penberg, Petter, Vallen i Våxtorps sn (Ha) 122
— *Påvel (Paul)*, murmästare 122, 123
Per, glasmästare 107
Per, kopparslagare 108
Per i Tranåsa, kyrkobyggare 109
— *Gudmundsson*, borgare; donation 201
— *Jönsson (Pehr Jonsson)*, murmästare 117, 179
Persson, Anders, orgelbyggare 185, 241, 287, 302
Peter, donation 91
Peter i Berg, präst; donation 318
— *Jönsson (Jonsson)*, borgmästare, orgelbyggare 178, 238
Petersson, J M, snickare 146
Petrus Johannis (Peter Johansson)
Lodehat, biskop 250
Petrus Jonæ (Peter Jonsson) Angermannus, biskop 17, 18, 24, 26, 70, 112, 113, 118, 154, 160, 199, 222, 242, 250; inskrift på klocka 247
Petter Meenlöss 114, 237
Pettersson, Elin, textilkonstnär 206, 207, 208
— *Gustaf*, byggmästare 330
Pfeffel d ä, Johan Andreas, kopparstickare 216, 217, 242, 246
Phalentin, murmästare se *Valentin*
Pihlgren, Enevald, kyrkoherde 328, 356
— *Sven Magnus*, guldsmed 345, 346
Piper, Fredrik Magnus, arkitekt, överintendent 172, 173, 238, 291, 292, 295, 313
Polhem, Christoffer, mekaniker, uppfinnare 237
Posse, Arvid Rutger, greve, statsminister, president, g m *Ebba Augusta Hägerflycht* 215
— *af Hedensund, Anna Elisabet*, friherrinna, g m *Åke Ulfsparré* (sd) 242; donation 213, 246; vapen 214, 215, 246
Påvel, målare 108, 153
Päder Jönsson, handelsman i Växjö; donation 287
Qvandt, Johan, murmästare, Karlskrona 119, 120, 122
Raab, Adam Johan, friherre, amiralitetskammarråd, landshövding 129; inskrift på klocka 230, 231
— *Adolf Fredrik* (ej *Friedrich Adolph*), friherre; grav 249
— *Ulrika Elisabeth*, friherrinna; grav 249
Ralson, David, konstnär, Göteryd 301
Ramfrid Bengtsdotter, g m *Karl Tukeson (Läma; sd)* 91
Rehn, Jean Eric, arkitekt, tecknare, kopparstickare, hovintendent 182, 185, 186
Reuterskiöld, Edgar Hans Casimir, professor, biskop, g m *Annie Ekeröth* 210, 250
Richardus Petri, klensmed, segermakare Sölvesborg 109
Richter, Marianne, textilkonstnär 352
Rockman, Isaac, klockgjutare, Falun 232
Rogberg, Johan, domprost 251; porträtt 217
Rosdahl, C G, byggmästare 143, 145, 172, 174, 175, 187
Rosendahl, M, skulptör, Stockholm 168
Roth, mässingslagare 343
Rothlieb, Gustaf Fredrik, lagman, landshövding; inskrift på klocka 229
Rubens, Peter Paul, flamländsk målare 216
Röding, Torbjörn, bildhuggare, Växjö 118, 356
Sahlberg, Sven, konstnär 303
Saltow, Henrik, borgmästare 111
Sand, Erik, konstnär 306
Sandberg, Alfhild, textilkonstnär, Växjö 302
Sandberg, Peter, borgare, handelsman, Växjö; gravsten 225
Sandbergh, Johan; donation 200, 247
Sandell, Jonas, präst 18
Scarinius, Jonas Laurentii, biskop 118, 250
Scheutz, Carl Ivar, förbundsdirektör, Växjö; donation 351
Schjörlin, Pehr, orgelbyggare 240
Schmalensee, Kurt von, stadsarkitekt 147, 149, 150, 151, 163, 168, 185, 198
Schreibmayr, J G, München 351
Schröder, Georg Engelhard, hovmålare, tecknare, miniatyrmålare 122, 130, 145, 164, 166, 167, 168, 216, 238, 246
Schwan, Olof, orgelbyggare 182, 183, 185, 186, 239, 240
Segervall, Peter, bildhuggare, Växjö 172, 238
— *Sven*, stiftsbildhuggare, Växjö 114, 116, 119, 130, 149, 169, 170, 171, 172, 186, 238, 336, 338, 356, 357
Seidensopff, director musices 180
Sellergren, Peter Lorens, präst 18
Sennfält, John, domkyrkoklockare 312
Sigfrid, engelsk missionär 9, 10, 69, 70, 71
Sigismund, konung av Sverige och Polen 236
Silber, Jacob 230
Silfversparre, Lars Johan, hovjägmästare, g 2 m *Amalia Ulrika Lillienberg* (sd) 357; donation 349; grav 131, 220
Sjöberg, Jonas, stadstimmerman 129
— *Pehr Jonsson*, byggmästare, Karlskrona 114
Sjögren, Håkan, domprost 251; porträtt 217
Skytte, grav 131, 220, 248
Skytte af Sätra, Håkan Nilsson (Håkan Nilsson, adl), överste, landshövding 237; grav 116, 117, 250
Smedberg, Anders, gördelmakare 230
Sofia, prinsessa av Sverige; inskrift på klocka 230
Sofia Magdalena, drottning av Sverige; inskrift på klocka 230
Sonreck, orgelbyggare, Köln 240
Soop af Limingo, Carl, friherre, riksråd, g m *Beata Åkesdotter Natt och Dag* (sd) 237
— *Charlotta*, friherrinna, g m *Lars Sparre* (sd) 118, 237; grav 118, 225, 249; vapen 118
Sparre, Lars, till Kronoberg, friherre, kammarherre, g m *Charlotta Soop af Limingo* (sd) 118, 237; grav 118, 225, 249; vapen 118, 222
— *Per*, till Kronoberg, friherre, kammarherre 357; donation 352
— *Svante*, till Kronoberg, friherre, landshövding 237
Sparre af Rossvik, Bengt Göransson, häradshövding, g m *Kerstin Åkesdotter (Bååt)* 112, 236
Specht, Valentin (Phalentin), murmästare, Växjö 108, 111, 236
Spegel (Spiegel), Gudmund, domprost 190, 191, 248, 251, 288, 289, 312
Spångberg, Eva, konstnär, Växjö 304, 306, 337
Stadener, Samuel, biskop 250

- Stalenus, Johannes Laurentii (Johan Larsson)*, biskop 111, 250
- Stefan*, ärkebiskop, Uppsala 11
- Stenarus (Stenar)*, biskop 10, 250
- Stenberg*, garvaremästare; donation 114
- Steno Magni (Sten Magnusson)*, domprost 160, 251
- Stenström*, snickare 172
- Strandman, Erik*, textilkonstnär 207
- Streling, Johan*, rektor 122
- Strubel, Johan Georg*, murmästare, Norrköping 123
- Strähle, Daniel*, orgelbyggare, Stockholm 239
- *Peter*, orgelbyggare, Stockholm 180, 181, 239, 240
- Stråle af Ekna, Anders Svensson*, fogde 236; grav 113
- *Katarina*, g m *Lindorm Persson Ulf-sax* (sd) 113
- Stöppel, Johan Härman*, snickarmästare 122, 127, 130, 175, 225
- Sundby, Olof*, biskop 250
- Sundin, S*, donation 198
- Sune Bengtson*, fogde på Kronoberg 326; donation 352
- Sune Jonsson*, lagman 91, 235
- Svahn, Sven*, byggmästare, Karlskrona 120
- Swen*, bildhuggare 165, 166
- Swen*, snickare, Växjö 334
- Sveno Petri (Sven Petersson)*, domprost 251
- Svensson*, murmästare 291
- *A G*, orgelbyggare 184
- *Bernhard*, orgelbyggare, Oskarshamn 302
- *Johan*, director musices 184
- Söderling, J N E & C*, orgelbyggeri, Göteborg
- Tegnér, Esaias*, professor, skald, biskop 18, 32, 134, 140, 250, 284; grav 291, 295, 297
- Thomas Johannis* 92, 250
- Thorsjö, Herbert*, bildhuggare, Öjaby 338
- Tillander, Johan*, kyrkoherde 115; donation 157
- *Johannes*, domprost 251
- Tillström, Adam*, guldsmed, Växjö 194, 195, 197
- *Petter*, timmerman 114, 119, 120, 122, 123, 176
- Toke*, namn på runsten 32
- Tord Bonde Pedersson (Thordo Petri)*, dekan, ärkebiskop 101, 236
- Tore Krock* 111
- Torhamn, Gunnar*, målare, skulptör 298, 300, 301, 302, 303, 313
- Trolle*, gravkor 222, 225, 249
- hornet 222, 242
- vapen 64, 118, 221, 222, 233, 244, 248, 249
- (*Trolle*), *Anna Turesdotter*, till Helgerum och Rumma, g m *Charles De Mornay* (sd) 236; grav 112, 113, 218, 221, 249; gravsten 220, 222, 224; vapen 213, 222
- *Arvid*, till Bergkvara och Lillö, lagman 102, 236
- *Christina (Kerstin) Turesdotter*, g m *Åke Johansson (Bååt)*; sd) 236
- Trolle, Ture*, till Bergkvara, riddare, lagman, riksråd 222, 236; grav 112, 113; gravsten 218, 219, 221, 248
- Tuke Jonsson (Läma)*, riksråd lagman; donation 91
- Tunell, Jean*, organist 179
- Törnquist, Albert*, arkitekt 137, 138, 139, 140, 145, 237
- Uddualdus*, domprost 250
- Ulf Sunasson*, klockgjutare, Skänninge (Ög) 354
- Ulf-sax*, grav 112, 118, 220, 237
- *Lindorm Persson d y*, d 1638, g m *Katarina (Stråle af Ekna)*; sd) 113
- *Per*, löjtnant 118
- *Per Lindormsson*, överstelöjtnant 237; grav 113
- Ulf-sparre*, vapen 213, 214, 246
- *af Broxvik, Åke*, friherre, överste, landshövding, g m *Anna Elisabet Posse* (sd) 213, 242, 246
- Ullén, Sigge*, arkitekt, Karlskrona 307, 311, 312
- Ulmgren, Lars (Laurentius)*, kyrkoherde, Öjaby 356; donation 352; inskrift på altartavla 332
- Ulrica Eleonora d y*, regerande drottning av Sverige 119
- Unger, Anders*, borgmästare 175
- Urban V*, påve 92
- Wahlberg, Lars*, orgelbyggare, Vimmerby 180, 181, 182, 183, 185, 186, 239, 240
- Wahlgren, Sven*, konservator 156, 168
- Wahrstedt, Magnus*, domkyrkosysselman, kyrkoherde 192
- Valdemar Birgersson*, konung av Sverige 76
- Valdemar Magnusson (Folkungaätten)*, hertig 285
- Valentin (Phalentin)*, murmästare se Specht
- Wallert, Åsa*, konstnär, Stockholm 302
- Wallquist, Olof*, biskop 16, 133, 203, 204, 215, 250, 251; inskrift på klocka 226
- Wengström, Jonas (Jon)*, orgelbyggare 313
- Werner d y, Johan*, bildhuggare, konterfejare, rådman, byggnads- och handelsborgmästare, Gränna 115, 179, 237, 238
- *Johan Johansson, d ä*, bildhuggare, konterfejare 238
- Wesslo, Johan Fredrik*, häradshövding, g m *Inga Regina Hammar* (sd) 249
- Wetter, Wilhelm Gustaf*, domprost 201, 251; porträtt 217
- Wetterholtz, Andreas Larsson*, klockgjutare, Malmö 123, 127, 229, 231, 232, 243; inskrift på klocka 226, 228
- *Lars Andersson*, klockgjutare, Malmö 243
- Wiberg, Carl*, handelsman, g m *Ingeborg Christina Granberg* (sd); gravsten 225
- Wickelgren, Johan Lorentz*, kyrkoherde, Öjaby 357
- *Laura Fredrika M* 357; donation 351
- Widebeck, Enewald*, domprost 70, 118, 166, 251
- Widén, Sofia*, textilkonstnär 205, 207, 208, 210, 242, 357
- Vilhelm av Sabina*, kardinalbiskop, påvlig legat 77
- Wilkens* 350
- Wiman, Adolf*, arkitekt, Växjö 292, 298, 302
- Wimmermark, Johana Christina* se *Berghman*
- Winecker, Johan Herman* se *Lagerstierna*
- Wirell, E*, orgelbyggare 184, 241
- Wirgander, David (?) M*, domkyrkosysselman 129, 182, 230
- Wirænius, Samuel*, biskop 241, 250; donation 188, 244; gravkammare 117, 131, 220, 222; inskrift på gravskrank 117, 118
- Wistenius, Jonas*, orgelbyggare 180, 182, 185, 239, 240
- Vogel*, glasmåleri, se *Neuman*

- Wolther, Fabian*, tysk murmästare 24, 118
- Vretin (Wretinus), Johannes Petri*, syssloman, predikant 286, 312; donation 287
- Vult, Maria Elisabet*, g m *Johan Herman Lagerstierna* (sd) 242
- Wähländer (Wolländer), Anders*, orgelbyggare 182, 239, 240
- Wählström, Carl*, orgelbyggare 181, 239, 240
- Zachris* 175
- *Germundsson* i Lönåhs 328
- Zephyrinus, Jonas*, domprost 154, 251
- Zetterwall, Helgo*, arkitekt, överintendent 146
- Zschotzcher, Johann Christian*, målare 127, 155, 167, 180, 225, 238, 242, 357
- *Johan Christian, d y*, director musices 181, 182
- *J G*, donation 342
- Åberg, Johan Peter*, kronolänsman, hovrättskommisarie, orgelbyggare 184, 240
- Åbom, Johan Fredrik*, arkitekt 172, 174, 238
- Åhrman, Magnus*, orgelbyggare 178, 238
- Åkerberg, Georg H*, guldsmed, Växjö 192, 196, 197, 215
- Åkerman & Lund*, orgelbyggarfirma (*P L Åkerman och Lunds Orgelfabriks AB*), Stockholm 184, 241
- Åkerman, Per Larsson*, orgelbyggare, Stockholm 241
- Ödman, Anna*, småskollärare; donation 160

SAKREGISTER

Kursiva siffror betecknar avbildning

- Abrahams tjänare 298
- Absid 59, 60, 61, 64, 66, 70, 74
- nisch 301
- Absidkor 70, 71
- Adam och Eva
- E spinner och A gräver 154, 156
- förmälning 152, 156
- skapelsen 156
- syndafallet 152, 153, 156
- utdrivandet ur paradiset 154, 155, 156
- Agnus Dei (lammet och de sju inseglen, Guds lamm m korsfana, segerfana 197, 208, 209, 304, 332, 345, 350
- Altaranordning (-parti) 136, 145, 332
- Altarbrun 208, 302
- Altare (altarbord) 55, 71, 88, 102, 104, 111, 112, 122, 136, 139, 147, 151, 153, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 201, 208, 234, 235, 236, 243, 244, 246, 248, 286, 287, 301, 302, 304, 311, 326, 331, 332, 337, 338, 342, 345, 347, 349, 350, 352
- bönealtare 301, 309
- helgonaltare se altarstiftelse
- hög- 70, 91, 102, 111, 162, 163, 164, 165, 208, 234
- koraltare 118
- korsaltare 70, 71
- sidoaltare 112
- Altarkläde (se även antependium) 208, 243, 244, 286, 287
- Altarring 118, 120, 139, 146, 147, 163, 187, 192, 244, 301, 306, 311, 332
- Altarskåp 10, 11, 94, 102, 107, 111, 116, 164, 165, 166, 306, 313
- Altarstiftelse 12, 90, 91, 94, 101, 234, 235, 236
- »den allsmäktiges, jungfru Marias, den helige Sigfrids och alla helgons ära» 91
- S Andreas kapell 91, 102, 164, 235, 236
- S Anna 104, 164, 236
- Apostlakoret 101, 102, 164, 235, 236
- S Erasmus 102, 104, 164
- Helga Lekamen 102, 164
- Heliga trefaldighet 104
- Johannes Döparen 16, 102, 164, 187
- S Katarina 104, 164, 236
- Marie sju smärtor 102, 104, 164
- S Olof 104, 164
- S Sigfrid 112, 164, 245
- Själakoret (præbenda animarum) 101, 104, 164
- Altartavla 118, 122, 123, 130, 145, 146, 147, 155, 164, 165, 166, 167, 168, 216, 242, 244, 246, 313, 356
- Altaruppsats (-prydad) 146, 147, 160, 164, 167, 168, 170, 238, 301, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 356
- S Andreas, apostel 91, 102, 164, 235, 236
- Ankarlut 45, 146, 323
- S Anna 104, 164, 236
- Annales Sigtunenses (1200-talet) 76
- Antemensale 165
- Antependium (se även Altarkläde) 208, 209, 212, 213, 214, 215, 246, 350, 352, 353
- Apostel (se även resp namn) 170
- Arkad 168
- båge 56, 62, 64, 67, 98, 102, 160
- Arkivolt 43
- Armborst (ornament) 45
- Avlatsbrev 92
- Avträde (Locus privatus, hemlighus) 26, 30, 31, 286
- Baldakin, masverks- 332, 336, 337
- Banér, se Vapensköld
- Benediktinerorden 71
- Benhus 32, 295
- Begravningskapell 291, 292, 293, 294, 295, 296, 301
- Bibliotek 116, 133, 287
- Biskopsbord 12, 16, 236
- Biskopsgård (-residens) 16, 19, 20, 26, 113, 232, 318
- Biskopskrönika (ca 1200) 10, 69; (ca 1240) 70; (Messenius') 101; (Rhyzelius') 114, 127
- Biskopslängd 101
- Biskopstron 70
- Bisättningskammare 116, 245, 300

- Blindering 37, 40, 41, 78, 143, 309
 Bokpall 352
 Bord 225
 Brudkrona 192, 198, 199, 245, 349
 Brunn 298, 322
 Bröllopet i Kana 145, 197
 Bulla (1164) 10, 11
 Bårhus 133, 182, 245, 295, 321, 337, 349, 350
 Bälte 212, 225, 289
 Bänkinredning 111, 117, 119, 122, 130, 131, 133, 145, 168, 218, 225, 238, 248, 250, 286, 323, 331, 338
 fast, ej angivet material 56, 112, 149, 150, 175
 fast, av sten 46, 54, 56, 58
 fast, av trä 324
 sluten 147, 175, 176, 338
 stolar 104, 107, 165, 175, 246, 338
 stolar, kopplade 149
 stolar, lösa 175, 306
 öppen 146, 175, 301, 311, 338
 Böcker
 biblar 243, 247, 286, 287, 353
 handböcker 243, 247, 287, 353
 psalmböcker 243, 247, 286, 287, 353
 varia 243, 247
 Bönekammare 56
 Capitulum se domkapitel
 Ciborium 191, 346, 347, 349
 Collegium (rum) 56, 57, 160, 199, 201, 210, 225
 Dackefejden 15
 Dalmatica 212
 Domkapitel 12, 15, 26, 29, 30, 31, 77, 93, 104, 110, 111, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 126, 127, 129, 130, 131, 134, 136, 146, 157, 179, 184, 186, 216, 228, 230, 286
 Domkyrkomuseum 58, 204
 Domprostgård 20, 26, 233
 Dopfund
 ej angivet material 71, 102, 112, 309, 325, 338, 352
 glas 302
 mässing 187
 sten 66, 233, 311, 342, 343, 344
 trä 306
 Dopkapell 147
 Dopkälla 154
 Doprum (-plats) 71, 164
 Dopskål (-bäcken, -fat, -funtfat, -kittel) 187, 188, 189, 190, 192, 229, 244, 245, 306, 343
 Dopvattenkanna 188, 310, 311, 343
 Dygder 170
 Dörr 47, 54, 56, 57, 78, 85, 89, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 118, 119, 122, 130, 133, 143, 145, 169, 174, 175, 176, 179, 187, 199, 243, 245, 248, 249, 295, 301, 303, 309, 320, 324, 327, 328, 329, 330, 331, 338, 342
 Dörröppning se även portal 47, 54, 55, 56, 58, 75, 78, 83, 84, 85, 86, 87, 96, 97, 116, 117, 153, 186, 286, 303, 309, 321, 324, 326, 331
 igensatt 55, 67, 72, 84, 85, 86, 88, 89, 110, 116, 325
 Eknagraven se Gravkor
 Ekonomigård se Syslomanngård
 Eldurna 126
 Empor 67, 233
 Epitafium 217, 248
 S Erasmus 102, 104, 164
 S Erik 234
 Eva se Adam och Eva
 Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS) 20
 Evangelist (se även resp namn) 160, 170, 172, 334, 337, 338, 350
 -symbol 221
 Fabrica (byggnadshytta) 91, 92, 94
 Fana 16, 201, 210, 211, 212, 213, 217, 248
 Fattigböss 353
 Flöjel 108, 320, 323, 329
 Frikyrkosamfund
 Pingströrelsen 20
 Svenska Alliansmissionen 20
 Svenska Missionsförbundet 20
 Funtkor 112, 187
 Fönster 41, 42, 43, 46, 47, 54, 66, 72, 73, 76, 83, 86, 94, 96, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 119, 122, 123, 130, 133, 136, 139, 140, 143, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 153, 156, 160, 166, 167, 222, 243, 245, 246, 286, 303, 309, 311, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 331
 igensatt 37, 45, 55, 60, 72, 76, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 95, 96, 97, 110, 116, 122, 234, 235, 323, 325, 337
 lunett- 123
 ros- 160
 rund- 41, 42, 43, 45, 56, 126
 rundbågigt 55, 56, 128, 137, 323
 spetsbågigt 58, 73, 94
 stickbågigt 301, 323
 tak- 41, 45
 Förhall 70, 303, 309
 Förläning 12, 13
 Förlorade sonen 301
 Förrådsutrymme se Förvaringsutrymme
 Församlingshem 303, 307, 308, 309, 312, 318, 321
 Förvaringskista 243, 245, 353, 354
 Förvaringsnisch se Nisch, mur-
 Förvaringsutrymme (-skåp) 96, 97, 116, 298, 301, 303, 309, 331
 Gallerverk 43, 113, 179
 järn 31, 32, 54, 328, 329
 koppar 45
 tenn 311
 trä 53, 96, 97, 98, 112, 130, 168, 218
 Gammalpietism se Väckelse
 Gipsmodell 298, 303
 Gjuthus 32, 123, 226, 228, 229, 231, 232, 243
 Gjutugn 32
 Glasmålning 46, 53, 146, 147, 149, 157, 158, 159, 160, 161, 233, 238, 301, 327
 Glugg 38, 40, 43, 45, 56, 58, 67, 76, 85, 90, 92, 97, 109, 122, 128, 160, 309, 323
 igensatt 40, 74, 75, 89, 90
 ljud- 67, 68, 126, 128
 utkiks- 68
 Godsförteckning (1545) 102
 Golv
 ej angivet material 59, 118, 130, 150, 221, 234, 248, 250, 326
 sand 117, 249
 sten 46, 56, 58, 59, 61, 111, 113, 118, 122, 130, 131, 133, 145, 246, 301, 303, 309, 323, 324, 331
 tegel 54, 55, 56, 57, 250, 323, 331
 trä 80, 115, 122, 131, 235, 246, 323, 328, 329, 331
 Grav
 ej angiven plats 234
 i kyrkan 61, 71, 100, 102, 112, 113, 118, 233, 248, 250, 326
 S Sigfrids- 46, 70, 112, 234, 248
 pestgrav 289, 290
 på kyrkogården 28, 250, 291, 295, 297
 Gravkammare 233, 235, 326, 331
 Gravkor (-byggnad)
 i kyrkan 117, 136, 175, 176, 217, 218, 220, 225, 248
 biskop Wirenius (Olssonska) 117, 131, 133, 143, 188, 219, 220, 222, 248, 249

- Skytte- 116, 117, 131, 133, 143, 220, 248, 250
- Trolle- (prästa-, Romare-, Romæ-) 112, 113, 118, 119, 122, 130, 133, 143, 154, 216, 218, 221, 222, 225, 246, 248, 249
- Ulf sax- (Ljungfeltska-, Telesta-) 112, 113, 118, 130, 131, 133, 143, 182, 220, 248, 249, 250
- Gravminne (-häll, -sten, -vård)
i kyrkan 111, 113, 118, 130, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 248, 290, 322
S Sigfrids- 70, 248
på kyrkogården 28, 289, 295, 297
- Grundmur se Murverk
- Gud Fader 156
välsignande hand 16
- Guds lamm se Agnus Dei
- Gudsöga (allseende öga) 198, 206, 306, 332
- Gymnasium se Skola
- S Görän 289
- Hallkyrka 91, 102
- Helige Andes duva 306, 338
- Helgeandshus 13, 283, 284
- Helgon (se även resp namn) 91, 234
- Helgonskrin se Reliktskrin
- Hemlighus se Avträde
- Hospital 12, 13, 283, 284, 285, 286, 287, 312, 318
- Hospitalskyrka 285, 286, 287, 318
- Humerale se Röklin
- Huvudaltare se Altare, hög-
- Häv se Kollekt häv
- Hästska («Odens hästska») 225
- Höghör 112, 116, 153, 166, 175, 234
- Hörnkedja 40, 65, 97
- Hörntorn 73
- Indulgensbrev 92
- Ingång se Dörröppning, Portal
- Innertak
ej angivet material 107, 303
betong 56
gips 80, 133
gjutet 57
kassett- 301
trä 55, 56, 96, 100, 309, 323, 326 (panel), 329, 331
träfiberplattor 303, 324
träullsplattor 303
- Inskrift (inskriftion, text) 45, 53, 54, 56, 64, 117, 201, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 246, 247, 248, 249, 250, 286, 289, 295, 302, 306, 312, 322, 337, 342, 343, 345, 346, 349, 350, 354
broderad 208, 351
målad 101, 114, 154, 155, 216, 223
vävd 209
- Jahve (Jehova) 206, 226, 227, 230, 246, 332, 351, 352
- Jakobs dröm 160
- S Johannes
aposteln 164
evangelisten 169, 332, 334, 335, 341
- Johannes Döparen 70, 71, 102, 164, 187, 226
- Jona 160
- Judas Iskariot 166
- Jupiter 160
- Jönköpings missionsförening (Jönköpings traktatsällskap) 19, 20
- Kalk 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 242, 244, 245, 286, 289, 302, 306, 310, 311, 343, 345, 346, 353
sockenbuds- 195, 346
- Kalkduk (-kläde, communions hand-kläde) 208, 209, 212, 213, 215, 244, 246, 247, 286, 302, 311, 350, 351
- Kalkmålning
invändig 54, 98, 100, 102, 111, 116, 117, 146, 150, 152, 153, 154, 156, 157, 238, 326, 327, 331, 337
draperi 130, 155, 156, 165, 167, 168, 246, 323, 338
utvändig 110, 153, 327
- Kallmur 235, 287, 320, 321
- Kalvariegrupp 332, 334, 336
- Kanonikat 12, 13
- Kanonisk rätt 70
- Kapell (se även Begravnings-, Dop-, Slotts-) 53, 54, 82, 83, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 94, 97, 101, 134, 164, 216, 234, 289, 298, 301
- Kapitelsal 54, 55, 84, 85, 96, 150, 199, 201, 216, 225, 243, 245
- Kapital 53, 80, 81, 176, 235, 340
- Kaplansboställe 26, 30
- Kartusch 170, 338
- Katafalk 301
- S Katarina av Alexandria 104, 164, 236
- S Katarina av Vadstena 102
- Kista se Förvaringskista, Kollektkista, Likkista
- Kistplåt 221, 224, 233, 249, 250
- Kistprydnad 223, 225
- Klocka (ring-) 32, 104, 108, 109, 114, 119, 120, 126, 127, 145, 150, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 245, 247, 286, 287, 289, 302, 306, 312, 320, 354, 355
- Klockarboställe 26
- Klockgjutningshus se Gjuthus
- Klockspel 226, 227, 231
- Klockstapel 32, 123, 126, 227, 229, 230, 284, 285, 286, 288, 305, 306, 307, 308, 312, 320, 321, 354
- Klockstol 58, 108, 126, 127, 130, 146, 150, 228, 231
- Kloster 13, 15, 71, 283, 288, 289, 312
- Knäfallspall 56, 133, 163, 301, 311
- Kollektredskap
bössa 353
fat (bäcken) 187, 247
häv (pung) 209, 210, 244, 287, 302, 351, 352
- Konsistorierum 97, 100, 119, 133, 225
- Konsistorium 116, 134, 181, 182, 183, 184, 186, 243, 248
- Konsol 41, 50, 75, 83, 85, 89, 96, 98, 126, 172
- skulpterad 66, 78, 79, 81, 234, 235, 337
- Kopparstick 216, 217, 246
- Kor se Absidkor, Funtkor, Höghör
- Korkåpa 201, 202, 203, 204, 205, 206, 213, 215, 243, 246, 350, 352
- Kornhus 321
- Kors 45, 172, 187, 205, 208, 246, 302, 306, 311, 340, 343, 345, 350, 351, 352, 353
altar- 136, 162, 163, 168, 310, 311
andreas- 355
gaffel- 302, 311, 351
gravminne 295, 296
gren- 206
hjul- 198, 306, 311
klöverblads- 346, 350, 351
likarmat (grekiskt) 57, 58, 206, 207, 351, 354
martyr- 46
processions- 306, 353
ring- 208
med strålkran 351, 352
T-kors med ögla 311
takprydnad 109, 126, 293, 298, 307, 323, 325
med törnekrona 198, 206, 208, 209, 246
Y- 207
- Korsfana se Fana

- Korskrank se Skrank
 Korstol 146, 167, 176
 Krematorium 299, 300
 Kristus 163, 164, 166, 172, 197, 223, 225, 250, 332, 336
 bispisar femtusen män 306
 bröllopet i Kana 197
 den gode herden 160, 207, 298
 driver månglarna ur templet 306
 Emmaus 300
 himmelens och jordens herre 160
 himmelens konung (Jesus Rex Cælestis) inskrift 351
 himmelsfärden 158, 160
 inskrift 216, 245, 286, 289, 301, 351
 Lasarus' uppväckande 306
 lekamen, inskrift 346
 monogram 45, 163, 206, 207, 208, 209, 210, 215, 302, 303, 306, 311, 332, 338, 350, 351, 352
 nedtagningen från korset 216, 217 och Sacheus 306
 och den samaritiska kvinnan 298
 på korset (Golgatascen) 216, 217, 246, 302, 306, 332
 Salvator Mundi 170, 215, 216
 Uppståndelsen 168, 170, 301
 Volto Santo 304, 335, 336, 337, 356, 357
 välsignar barnen 312
 Krucifix (se även Triumfkrucifix) 163, 166, 168, 195, 196, 197, 213, 215, 243, 245, 249, 301, 304, 306, 313, 335, 337, 351, 353, 356, 357
 altar- 225, 337
 Krypta 71
 Kunskapens träd 156
 Kvader 35, 60, 65, 66, 67, 68, 69, 295, 298
 Kyrkogård 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 89, 92, 96, 105, 107, 123, 166, 229, 231, 284, 287, 288, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 312, 318, 319, 320, 321, 342
 pestkyrkogård 284, 290
 kyrkogårdsingång 24, 26, 28, 29, 31, 32, 287, 290, 291, 295, 298, 320, 329, 353
 kyrkogårdsinhägnad 23, 26, 28, 29, 30, 31, 93, 287, 290, 292, 293, 295, 318, 320, 321, 353
 Kyrkolag (1686) 17
 Kyrkoordning (1571) 15; (1619) 17
 Kyrkstall 321
 Kyrkstock se Straffstock
 Kyrktagningspall 225
- Kåpa se Korkåpa
 Källare (vin-) 328, 331
- Lagens tavlor 172
 Lasarus 306
 Lampett 198, 302, 306
 Landskapsvapen 44, 56, 176, 185, 186, 212, 213, 246
 Lanternin: tak- 119, 295
 torn- 126, 129, 130, 237, 298, 302
 Laterankonsilium (1179) 13
 Laving 131, 216
 Lekskola 303, 307
 Likkista 83, 113, 116, 117, 143, 222, 225, 249, 250, 326
 Lisen 41
 Livets träd 160
 Ljudöppning 43, 76, 128
 Ljusredskap;
 kandelaber 200, 201, 348, 349
 ljusarm 163, 287, 301, 313, 349, 350
 ljuskrona 119, 130, 141, 198, 199, 200, 201, 212, 245, 247, 287, 302, 306, 348, 349
 ljusplåt 201, 216, 287
 ljusstake 168, 192, 198, 201, 245, 287, 301, 302, 306, 310, 311, 348, 349, 350
 Locus privatus se Avträde
 Loggia 301
 S Lukas, evangelisten 332
 Lås 243, 245, 249, 286, 353
 funt- 112, 245
 häng- 320, 353
 stock- 245
 Läktare 102, 107, 109, 117, 118, 119, 129, 145, 174, 175, 241, 248, 301, 302, 303, 306, 338, 340, 341
 musik- 119, 122, 176
 orgel- 56, 57, 58, 117, 133, 146, 147, 149, 168, 175, 176, 177, 179, 180, 182, 184, 185, 186, 231, 246, 298, 301, 303, 324, 340
 sång- 93, 112, 116, 117, 166, 175, 178
- Maria 91, 164, 165, 346, 354
 med barnet (madonna) 332, 335, 337
 S Markus, evangelisten 332, 340
 Mars (planeten) 160
 Maskaron 170
 Matta 210, 302, 311, 352
 S Matteus, evangelisten 169, 282, 332, 335, 341
 Mausoleum 242, 291, 294, 295
- Mensa episcopi se Biskopsbord
 Mercurius (planeten) 160
 Minnestavla 45, 56, 57, 127, 130, 246
 Mitra (biskopshatt, biskopsmössa) 201, 203, 204, 205, 206, 207, 212, 215, 244, 246
 Monstrans 190, 191, 289, 347
 Mosaik 56, 159, 160, 301
 Mose slår vatten ur klippan 298
 Munkförband 36, 37
 Murverk;
 ej angiven typ 37, 38, 50, 87, 94, 109, 111, 113, 114, 115, 119, 122, 123, 126, 143, 146, 150, 233, 234, 235
 natursten 33, 35, 36, 40, 43, 59, 60, 61, 64, 66, 68, 69, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 86, 88, 89, 96, 97, 98, 120, 323
 tegel 36, 37, 38, 40, 42, 57, 58, 68, 74, 75, 76, 77, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 91, 94, 97, 98, 147, 233, 331
 tegel och lättbetong 300, 301, 303, 307
 Månadsbild 188, 189
 Måne 332
 Mynt 59, 60, 233, 357
 Mässhake 206, 207, 208, 212, 213, 215, 222, 242, 243, 244, 246, 286, 287, 302, 306, 311, 350, 351, 352
 Mässhkjorta 206, 212, 244, 286, 287
- Nattvardens instiftande 164, 166, 215, 216, 246
 Nattvardskärl se Kalk, Oblatask, Paten, Sockenbudstyg, Vinflaska, Vinkanna, Vinsked
 Nisch 54, 61, 62, 71, 72, 78, 88, 89, 116, 136, 325, 332, 336, 337, 338
 Nordöstra Smålands missionsförening (nordöstringarna) 19, 20
 Nummertavla 143, 174, 186, 187, 241, 342, 350
 Nyckel 112, 245, 286
- Oblatask 191, 192, 197, 198, 245, 302, 306, 310, 311, 345
 Oblatjärn 352, 353
 Oljemålning 215, 216, 217, 219, 221, 222, 246, 302, 312
 S Olof 104, 164
 Orgel (-hus, -verk) 58, 108, 117, 119, 130, 145, 147, 149, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186,

- 238, 239, 240, 241, 243, 245, 246, 287, 302, 306, 311, 331, 341
 — fasad 144, 176, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 241, 287, 302, 311, 341
 — läktare se Läktare
- Pallium 203
 Pannrum 300, 323, 326, 331, 338
 Pastell 217
 Pastoforium 71
 Paten 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 242, 244, 245, 286, 289, 302, 306, 310, 311, 345, 346
 Paxtavla 191
 Personalbyggnad 290, 300
 Pingströrelsen se Frikyrkosamfund
 Piscina 55, 301, 309, 323, 331
 Plafond 313
 Pliktpall (skampall) 225, 354
 Port se Dörr
 Portal 42, 43, 44, 45, 47, 53, 56, 66, 67, 68, 78, 83, 87, 91, 92, 95, 97, 98, 109, 110, 123, 126, 128, 136, 137, 140, 143, 145, 146, 149, 150, 235, 246, 292, 295, 300, 323, 324, 330, 331
 arbets- 71, 74
 igensatt 45, 60, 66, 71, 72, 83, 88, 96, 325, 327
 byggnad 37, 45
 Porträtt se Oljemålning
 Prebende 13, 15, 16, 17, 318
 Predikotorn 89, 90, 91
 Predikstol 64, 70, 112, 117, 119, 130, 133, 136, 143, 145, 149, 155, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 180, 184, 187, 201, 218, 221, 222, 233, 238, 243, 244, 245, 246, 248, 282, 286, 301, 302, 306, 311, 313, 323, 325, 326, 328, 331, 332, 336, 338, 339, 340, 341, 350, 356
 utvändig se Predikotorn
 Predikstolskläde 311
 Prelatur 12
 Presbyterium 102
 Primklocka 229, 355
 Processionskors se Kors
 Prästgård 318, 332, 338, 342, 345, 352, 353
 Puts 38, 323
 Putto 170, 332, 336, 337
 Pyramidhuv se Tornhuv
 Pyxis 191
 Påvebrev 77
- Redskapsbod 321, 332, 342, 354
 Reformationen 16, 17, 70, 71, 100, 102, 104, 111, 116, 234, 283, 285, 288
 Relief 313
 granit 298, 303
 malm 354
 marmorstuck 300, 301
 trä 168, 304, 306
 Relik 102, 165
 Relikgömma 165
 Relikskrin (-behållare) 191
 S Sigfrids 70, 92, 102, 160
 Residens 29
 Ring (fingerring) 191, 233
 Ristningar 40, 65, 68, 233
 Rullskift 76
 Rundblände se Blindering
 Runsten 23, 31, 32, 60, 248
 Rustning 217, 248
 Rökelsekar 187, 190, 229, 347
 Röklin (humerale, rygarne m m) 212, 242
 Röste
 gavel- 37, 41, 45, 55, 64, 67, 72, 73, 94, 96, 110, 119, 120, 136, 143, 236, 323
 torn- 143
 trappgavel- 134
- Sakristia 28, 33, 47, 55, 56, 72, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 93, 107, 110, 115, 116, 119, 120, 122, 130, 133, 136, 139, 143, 146, 149, 150, 166, 175, 191, 200, 201, 216, 225, 234, 235, 237, 243, 244, 245, 248, 286, 298, 301, 303, 307, 309, 321, 322, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 337, 338, 342, 349, 350, 352, 355
 Sanktuarium 71
 Saturnus (planeten) 160
 Segerverk se Urverk
 Series episcoporum 46, 163
 Series præpositorum 46, 163
 S Sigfrid 9, 10, 11, 16, 57, 59, 69, 70, 71, 91, 92, 94, 102, 111, 112, 115, 154, 160, 163, 164, 165, 187, 203, 205, 207, 226, 233, 235, 246, 350
 Sigfridsmässa (marknad) 23
 officium (ca 1400) 28, 226
 Sigfridskäppa (tiondeintäkt) 13
 Sigill 16, 17, 18, 233
 Sigillstamp 18
 Själakor (-kapell) 53, 54, 83, 85, 94, 95, 96, 100, 101, 107, 114, 116, 119, 126, 128, 133, 150, 152, 156, 157, 159, 160, 163, 164, 199
- Skampall se Pliktpall
 Skiljedom, påvlig 12
 Skola (skolhus) 26, 104, 286, 318
 döm- 13
 gymnasium 15, 19, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 119, 133, 150, 154, 175, 176, 231
 katedral- 15, 26
 Skolfängelse (proban) 26
 Skolhus se Skola
 Skrank 102, 111, 112, 117, 118, 133, 136, 143, 166, 245, 248
 altar- se Altarring
 kor- 93, 102, 112, 116, 117, 146, 175, 241
 Skrivpulpet 225
 Skrudkammare 55, 56
 Skrudskåp se Skåp
 Skulptur (se även Altarskåp, Helgonskåp, Krucifix m m);
 sten- 45, 62, 63, 66, 69, 80, 81, 233
 trä- 166, 169, 170, 171, 245, 246, 282, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 357
 Skäl, silver 289
 Skåp 243, 324
 bok- 225
 kassa- 324, 331
 skrud- 225
 väggfast 55
 Slottskapell 167
 Smålands vapen se Landskapsvapen
 Smålandslagen 93
 Sockel 32, 35, 36, 39, 40, 43, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 323, 337, 338
 huggstens- 38, 62, 72
 skråkant- 60, 62, 64, 66, 68, 71, 72
 Sockenbudstyg 198, 245, 311, 345, 346
 Sockenstuga 318
 Sol 332
 Spegel 353
 Spelet om envar 159, 160
 Spetälskesjukhus 13
 Spira 31, 45, 94, 101, 105, 108, 110, 111, 114, 119, 126, 129, 148, 149, 150, 236, 312, 320
 Spånhus 32, 115
 Standar 203, 210, 211
 Stiglucka 31, 245, 320
 Stjärna 16, 295, 332, 350
 Stjärnfönstret (glasmålning) 160, 162
 Stol 133, 225, 243, 338
 biskops- 44
 brud- 338
 fåtölj 225
 Stola 205

- Straffstock 354
 Strålsol 206, 311, 332, 338, 351
 Strömskift 36, 40, 41, 45, 76, 78, 83, 84
 Ståndur se Ur
 Sunaman, martyrs 9, 11, 16, 18, 59, 102, 154, 163, 164, 350
 Superintendentia 21
 Supplik 92
 Svenska Alliansmissionen se Frikyrkosamfund
 Svenska Missionsförbundet se Frikyrkosamfund
 Syslomanngård 23, 26, 31
 Sämja (biskopens tiondeintäkter) 12
- Tak se Innertak resp Yttertak
 Takprydnad (gavel-) 325, 328, 331
 Takstol 45, 94, 107, 114, 120, 121, 143, 147, 148, 150, 309, 323, 325, 326
 Tennstop 287
 Testamente (1285, Magnus Ladulås) 234
 (1336, gåva t kyrkogårdens underhåll) 28
 (1346, Magnus Erikssons) 91
 (1729, Maria Kollbergs) 201
 (1318, hertigarna Eriks o Valdemars) 285
 Textilier, varia 243, 244, 286, 287, 352
 Timglas 172, 245, 287, 338
 på gravsten 223, 224
 emblem 342
 broderat 351
 Timsten (solor) 321
 Tionde;
 biskops- 12, 17
 krono- 17
 kyrko- 104
 tertial- 17
 Torn (se även Västtorn) 298, 302
 båge 56, 57, 58, 62, 64, 67, 94, 117, 152, 233
 huv (pyramid-) 68, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 237
 kammare 58, 221, 225
 kapell se Empor
 spira se Spira
 ur se Ur
 Trappa 46, 56, 57, 58, 67, 109, 115, 117, 245, 301
 läktar- 112, 298
 mur- 36, 58, 74, 75, 89, 90
 predikstols- 337
 spiral- 54, 56, 58, 67, 84, 85, 86, 92, 97, 116
- sten- 323
 trä- 58, 67, 324
 Trappgavel 38, 41, 134, 139, 147, 148
 Tribunbåge 61
 Triumfbåge 61, 62, 63, 64, 66, 71, 93, 102, 233
 Triumfkrcifix 102, 112, 117, 118, 166
 Tupp (hane) 126, 129, 224, 225, 226, 312, 323, 331
 Tympanon 42, 45
 Tyska orden 101
 Törnekrans (se även Kors m törnekrona) 160, 172, 197, 350
- Unaman, martyrs 9, 16, 18, 59, 102, 154, 163, 165, 350
 Uppvärmningsanordning (kakelugn, kamin, varmluft, varmvattensystem, oljeeldning m m) 133, 145, 146, 150, 329, 331
 Ur 303
 bords- 175
 slag- 119
 stånd- 224, 225, 353
 tavla se Ur, torn-
 torn- 45, 108, 109, 115, 126, 127, 130, 143, 146, 150, 225, 245
 verk (segerverk) 45, 104, 109, 115, 150, 165, 228, 245
 Urnlund 320
 Urnutlämningsrum 298
 Uthus 329, 331
- Valv 55, 62, 64, 67, 73, 76, 77, 83, 87, 89, 90, 94, 96, 102, 104, 107, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 123, 127, 130, 133, 139, 143, 150, 152, 154, 155, 156, 168, 185, 235, 247
 hjälm- 66
 kryss- 45, 50, 53, 58, 66, 67, 74, 77, 80, 81, 83, 100, 127, 134, 146
 ribb- 234
 sten- ej angiven typ 66, 73, 77
 stjärn- 47, 49, 50, 52, 84, 86, 87, 91, 96, 98, 100, 101, 130
 tegel- ej angiven typ 81, 246
 tunn- (»ugns») av sten 54, 55, 67, 74, 75, 78, 81, 85, 93, 100, 113, 116, 117, 133, 249, 250
 tunn- av trä 73
 Vapenhus 28, 33, 88, 89, 90, 91, 96, 107, 108, 110, 114, 115, 118, 122, 176, 186, 235, 245, 298, 320, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 330, 331, 338, 353, 354
 Vapensköld (banér) 64, 118, 160, 213, 214, 215, 217, 221, 222, 233, 243, 244, 248, 249
 Vendiskt förband 36, 74
 Ventilationsränna 62
 Venus (planeten) 160
 Vestibul 56, 57, 58, 146
 Vinaman, martyrs 9, 11, 16, 18, 59, 102, 154, 163, 165, 350
 Vindfång 118, 330
 Vindskida 327
 Vinflaska (behållare) 192, 245, 311, 345, 346
 Vinkanna 190, 191, 192, 196, 197, 198, 244, 306, 310, 311, 345
 Vinsked, silver 286, 311
 Vintratt 345
 Väckelse
 gammalpietistisk 18
 nyevangelisk 19
 Vätrum 43, 45, 47, 57, 201, 298, 300, 301, 302
 Västtorn 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 74, 75, 76, 77, 84, 85, 86, 87, 92, 94, 96, 97, 98, 101, 102, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 134, 136, 137, 139, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 160, 181, 187, 201, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 245
 Yttertak
 utan angivet material 38, 42, 72, 73, 77, 78, 86, 90, 94, 97, 101, 107, 114, 122, 123, 126, 127, 128, 129, 134, 143, 146, 147, 148, 235, 295
 bräd- 120, 143, 286
 koppar- 45, 145, 148, 150, 307, 312
 näver- och torv- 286
 plåt- 292, 295, 300
 skiffer- 145, 147, 303
 spån- 108, 109, 110, 114, 119, 120, 122, 130, 320, 327, 328, 329
 takpapp 300, 320
 tegel- 323, 329, 330
- Ängel 59, 118, 156, 160, 166, 301, 337
 Örn (glasmålning) 160

FÖLJANDE KYRKOR I SMÅLAND HAR UTKOMMIT I SERIEN SVERIGES
KYRKOR, KONSTHISTORISKT INVENTARIUM:

Jönköpings och Huskvarna kyrkor, Sm band I, volym 48.

Kalmar slotts kyrkor, Sm band III: 1, volym 117.

Växjö domkyrka, Sm band IV: 1, volym 136.

Växjö och Öjaby kyrkor, Sm band IV: 2, volym 143.

UPPVIDINGE HÄRAD:

Kyrkorna i Sjösås, Sm band II: 1, volym 114.

Drevs och Hornaryds kyrkor, Sm band II: 2, volym 120.

Dädesjö och Eke kyrkor, Sm band II: 3, volym 126.

KINNEVALDS HÄRAD:

Bergunda och Öja kyrkor, Sm band V: 1, volym 138.

Under utarbetande:

Uppvidinge härad, Kinnevalds härad, Kalmar stadskyrkor.

Sveriges Kyrkor

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

VOLYM 143

SMÅLAND

Band IV, häfte 2

Växjö

